

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ:

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ, ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ

ΓΙΑΝΝΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

κ. ΦΟΙΒΗ ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	4
Ευχαριστίες.....	5
Εισαγωγή.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ.....	8
1.1. Γενικά.....	8
1.2. Η Ιστορική Αναδρομή της Κοινωνικής Ασφάλισης.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ ΣΤΗ ΚΥΠΡΟ ΚΑΙ ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ.....	11
2.1. Η Ιστορική Αναδρομή της Κοινωνικής Ασφάλισης στη Κύπρο.....	12
2.2. Η Κάλυψη και χρηματοδότηση του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων στη Κύπρο.....	16
2.3. Οι παροχές του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων.....	19
2.3.1. Βοηθήματα Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων.....	19
2.3.2. Επιδόματα Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων.....	20
2.3.3. Παροχές για εργατικά ατυχήματα Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων.....	21
2.3.4. Συντάξεις Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων.....	22
2.5. Διμερείς Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλισης μεταξύ Κύπρου και άλλων χωρών.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ.....	24
3.1. Η Δημογραφική Γήρανση.....	24
3.2. Η Αγορά Εργασίας.....	32
3.2.1. Η δομή της αγοράς εργασίας στη Κύπρο.....	33
3.2.2. Αλλαγές στη δομή της παραγωγής και της απασχόλησης.....	35
3.2.3. Η διεθνοποίηση της οικονομίας και το νέο οικονομικό status.....	36
3.2.4. Αλλαγές στη δομή της οικογένειας και των νοικοκυριών.....	40
3.2.5. Χαμηλά επίπεδα συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας	41

3.2.6. Η πρόωγη έξοδος των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας από την αγορά εργασίας.....	45
3.2.7. Η επίδραση της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας.....	48
3.2.8. Η επίδραση του επιπέδου μόρφωσης στην αγορά εργασίας.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ.....	57
4.1. Γενικοί Στόχοι.....	57
4.2. Η συσχέτιση της βιωσιμότητας του συστήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων με τη στρατηγική της Λισσαβόνας και την προαγωγή της απασχόλησης.....	58
4.3. Η ενίσχυση της αγοράς εργασίας.....	60
4.4. Οι μεταρρυθμίσεις σύμφωνα με την τροποποίηση του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμο του 2010.....	62
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	65
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	67
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	71

Περίληψη

Η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και επάρκεια του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων από την οποία εξαρτάται η κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών, είναι ένα επίκαιρο και μείζονος σημασίας θέμα, στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες του κόσμου. Στα πλαίσια μιας ανησυχητικά εξελισσόμενης δημογραφικής μετάβασης, ο σύγχρονος ρόλος της κοινωνικής προστασίας επιβάλλει την άρρηκτη σύνδεσή της με την αγορά εργασίας και την οικονομική μεγέθυνση παράλληλα με την προσαρμογή των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Πιο συγκεκριμένα, η γήρανση του πληθυσμού και η συρρίκνωση του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας, καθώς επίσης και οι αλλαγές στη δομή της αγοράς εργασίας επηρεάζουν είτε άμεσα, είτε έμμεσα την διάρθρωση του εργατικού δυναμικού, τις συνθήκες προσφοράς και αποτελεσματικότητας της αγοράς εργασίας καθώς και την μακροχρόνια βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Στο υφιστάμενο σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων στην Κύπρο, διακρίνονται τα προβλήματα και οι προκλήσεις αυτές, επηρεάζοντας τη λειτουργικότητά του άμεσα και έμμεσα, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα και η κάθε πρόκληση και το κάθε πρόβλημα έχει διαφορετική επίδραση πάνω στο σύστημα αλλά και πάνω στην οικονομία.

Ως εκ τούτου, η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος δεν μπορεί να εξασφαλιστεί με την ψήφιση ενός νόμου αλλά με τη διαρκή και μακροπρόθεσμη προσπάθεια ενίσχυσης του και αντιμετώπισης των αιτιών που δημιουργούν τα προβλήματα. Ειδικότερα πρέπει να περιλαμβάνει το μοντέλο ανάπτυξης, το φορολογικό πλαίσιο, τους μηχανισμούς αναδιανομής του πλούτου, τις πολιτικές για την ανάπτυξη της απασχόλησης, τη μείωση της ανεργίας, τις πολιτικές αντιμετώπισης του δημογραφικού προβλήματος καθώς και την συνεχή εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρωπίνου δυναμικού.

Ευχαριστίες

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με θέμα «Το σύστημα Κοινωνικών ασφαλίσεων στη Κύπρο: Προκλήσεις, Μεταρρυθμίσεις και Προοπτικές», πραγματοποιήθηκε, στο πλαίσιο της πτυχιακής εργασίας του προγράμματος σπουδών Διοίκησης Επιχειρήσεων (MBA) του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Στο σημείο αυτό αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω τις ειλικρινείς και θερμές ευχαριστίες μου σε όσους συνέβαλαν στην ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας, την επιβλέπων καθηγήτρια μου Φοίβη Κουντούρη, καθώς και όλους τους καθηγητές μου του παρόντος μεταπτυχιακού προγράμματος κυρίους: Δ. Παρδάλη, Χρ. Νεγκάκη, Ι. Ντόκα και Α. Παντουβάκη.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω και αυτούς που με έμαθαν να «προσπερνώ» και βοήθησαν να γίνουν «ανεκτοί» οι συμβιβασμοί των τελευταίων χρόνων: τους γονείς μου, τον σύζυγο μου και τις δύο μου αδελφές. Σε αυτούς, που με την καθημερινή τους συμπαράσταση, την υπομονή τους και την θετική τους σκέψη, συνέβαλαν στην εκπλήρωση του στόχου μου, αφιερώνεται η εργασία αυτή.

Εισαγωγή

Το βασικό επιστημονικό αντικείμενο της εργασίας αφορά την ανασκόπηση του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων της Κύπρου. Το σχέδιο σύμφωνα με μελέτες, δεν θα μπορεί να καταστεί βιώσιμο μελλοντικά, λόγω των προκλήσεων που το απειλούν και συνεπώς θα αποτελεί κύριο παράγοντα επιδείνωσης του δημοσιονομικού ελλείμματος και της οικονομίας της Κύπρου γενικότερα. Εάν δεν αντιμετωπιστεί με γενναιότητα και σωφροσύνη τα περιθώρια για ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα της οικονομίας συρρικνώνονται, ιδιαίτερα δε μέσα στην πραγματικότητα της παγκοσμιοποίησης.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι μέσα από την ανασκόπηση του σχεδίου διαχρονικά, την περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης, των προκλήσεων και τις προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις, η διεξοδική και δομημένη εξέταση του θέματος και η παράθεση προτάσεων που θα αναφέρονται στην εξυγίανση του ασφαλιστικού συστήματος με εστίαση στην αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών, την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης και την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Αποτελεί γεγονός πως η μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλειας είναι ένα από τα θέματα που βρίσκονται στη πολιτική ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και όλων των χωρών του πλανήτη οι οποίες διαθέτουν σημαντικά οργανωμένα συστήματα κοινωνικής προστασίας, ήδη από την δεκαετία του 1980. Είναι πολυάριθμες οι μελέτες και οι πολιτικοοικονομικές αναλύσεις οι οποίες υποστηρίζουν ότι, το σύστημα απειλείται ουσιαστικά από τη παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, τις προκλήσεις στην αγορά εργασίας και τις απαιτήσεις των ηλικιωμένων οι οποίοι καθιστούν εξαιρετικά αδύνατη τη χρηματοδότηση των επόμενων γενεών. (Προβόπουλος Γ, 1987) . Ειδικότερα, τα διάφορα επιχειρήματα, υπέρ της μεταρρύθμισης των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας αφορούν κυρίως στην αυξημένη μακροζωία ανδρών και γυναικών, τη μείωση των γεννήσεων, την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και τις οικονομικές τάσεις που οδηγούν σε αύξηση των υποχρεώσεων, οι οποίες δεν μπορούν να ικανοποιηθούν σε ουσιαστικό βαθμό από τα ισχύοντα «γενναιόδωρα» συνταξιοδοτικά συστήματα που ισχύουν σε ορισμένες περιπτώσεις.

Γεγονότα όπως η μείωση του ύψους των παροχών στις συντάξεις, η ελεγχόμενη αύξηση των εισφορών και των ορίων ηλικίας, και η ενίσχυση της αγοράς εργασίας, συνοψίζουν τη φιλοσοφία των διαφόρων προτεινομένων μέτρων, με σκοπό τις «παραμετρικές» αλλαγές και

τις «διαρθρωτικές» μεταρρυθμίσεις των συνταξιοδοτικών συστημάτων. (Προβόπουλος Γ., 2007)

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, επιχειρείται μια ιστορική αναδρομή της Κοινωνικής Ασφάλισης διαχρονικά με αποσπασματικές παρεμβάσεις που έγιναν διαχρονικά κατά καιρούς και τις κοινωνικές ανισότητες και αδικίες που δημιούργησαν στα διάφορα κοινωνικά στρώματα.

Αντικείμενο του δεύτερου κεφαλαίου είναι η περιγραφή της Κοινωνικής Ασφάλισης στη Κύπρο και μια ιστορική αναδρομή, οι αρμοδιότητες των Υπηρεσιών Κοινωνικών Ασφαλίσεων, η οργανωτική δομή τους, η κάλυψη και χρηματοδότηση του Σχεδίου καθώς επίσης και οι παροχές του προς τους ασφαλισμένους.

Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφονται οι σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει το σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων όπως είναι η δημογραφική γήρανση, η δομή της αγοράς εργασίας και πως αυτή επηρεάζεται.

Στο τελευταίο κεφάλαιο καταγράφονται οι στρατηγικοί στόχοι για τη βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων και η συσχέτιση τους με τη στρατηγική της Λισαβόνας. Επιπλέον το κεφάλαιο αυτό, επικεντρώνεται στις παραμέτρους της προτεινόμενης μεταρρύθμισης του ασφαλιστικού συστήματος και τις τροποποιήσεις που προέκυψαν με διάλογο με τους κοινωνικούς εταίρους, μέσα από την αναλογιστική μελέτη του αναλογιστή του Τμήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων, η οποία έχει αξιολογηθεί από την Ομάδα Εργασίας για την Γήρανση (Ageing Working Group) της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής (Economic Policy Committee) της Ε.Ε. στην οποία μετέχουν τεχνοκράτες όλων των υπόλοιπων χωρών κρατών μελών.

Κεφάλαιο 1

Η Κοινωνική Ασφάλιση

1.1 Γενικά

Η Κοινωνική Ασφάλιση αποτελεί σήμερα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα κατοχυρωμένο στα Εθνικά Συντάγματα των διαφόρων χωρών καθώς και από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου που υιοθετήθηκε το 1948 από την Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η Κοινωνική Ασφάλιση ταυτίζεται με τη μετατόπιση πόρων από τον οικονομικά ενεργό στον ανενεργό πληθυσμό. Είναι ένα σύστημα παροχών που έχει ως συστατικό και βασικό της στοιχείο την απασχόληση και στηρίζεται στην τριμερή χρηματοδότηση (από εισφορές των εργοδοτών, των εργαζομένων και του κράτους). Οι παροχές είναι συνάρτηση των εισφορών των ασφαλισμένων που στηρίζονται στο ύψος των αποδοχών τους. Κάθε εργαζόμενος, ο κάθε συνταξιούχος, ακόμη και ο άνεργος που περιμένει να μπει στην παραγωγική διαδικασία προσδοκά να έχει μια σιγουριά και μια ασφάλεια για το μέλλον του. Να γνωρίζει ότι όταν θα εξέλθει από την αγορά εργασίας θα μπορεί να λαμβάνει μια αξιοπρεπή σύνταξη και να διασφαλίσει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης. Αυτός είναι και ο λόγος που αποδεικνύει τη σημασία του ασφαλιστικού συστήματος ως κοινωνικού και οικονομικού θεσμού από τον οποίο εξαρτάται το σύνολο σχεδόν του πληθυσμού.

1.2. Η Ιστορική Αναδρομή της Κοινωνικής Ασφάλισης

Τη περίοδο της κοινοκτημοσύνης η οικογένεια αναλάμβανε την στήριξη των μελών τα οποία αδυνατούσαν να συμμετάσχουν στην παραγωγική διαδικασία λόγω ηλικίας, αναπηρίας ή ασθένειας. Μέχρι τον 8ο π. Χ. αιώνα οι αγροτικές κοινότητες συσπειρώθηκαν γύρω από την πόλη-κράτος, την νέα διοικητική μονάδα. Για την οργάνωση της πόλης-κράτους σημαντικό ρόλο έπαιξε το δουλοκτητικό σύστημα. Τον 6ο π. Χ. αιώνα το δουλοκτητικό σύστημα δημιούργησε εντάσεις γι' αυτό λήφθηκαν ορισμένα μέτρα για την προστασία των φτωχών.

Τα κυριότερα από αυτά ήταν:

- Σε περίοδο κακής σοδειάς να χορηγούνται δωρεάν τρόφιμα
- Να χορηγείται επίδομα για τη διατροφή των ανάπηρων πολέμου και των ανίκανων προς εργασία.

- Η πρόνοια για τα ορφανά των πεσόντων στο πόλεμο
- Από τα έσοδα ειδικού φόρου να παρέχεται προστασία της υγείας με την καθιέρωση ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης.

Στην αρχαία Ρώμη θεσπίστηκαν ορισμένα μέσα κοινωνικής πρόνοιας και εμφανίστηκαν οι πρώτες οργανώσεις αλληλοβοήθειας των ελευθέρων εργαζομένων κυρίως των τεχνιτών. Συγκεκριμένα: τα Collegia Tenuiorum, τα οποία παρείχαν εισόδημα λόγω ασθένειας ή ατυχήματος καθώς και φαρμακευτική περίθαλψη, λόγω τακτικής εισφοράς. Επίσης, τα Collegia Funeraticia χορηγούσαν τα έξοδα κηδείας καθώς και συντηρούσαν τα μέλη της οικογένειας του θανόντος μέχρι την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Κατά την μεσαιωνική εποχή, ο φεουδαλισμός και η εκκλησία επηρέασαν την κοινωνική πρόνοια. Οργανώθηκαν συντεχνίες για την προάσπιση των οικονομικών συμφερόντων των μελών τους. Οι συντεχνίες αυτές ίδρυσαν ταμεία για την αντιμετώπιση της ασθένειας και την καταβολή των εξόδων κηδείας έναντι εισφορών. Η εκκλησία δημιούργησε θεσμούς παροχής κοινωνικής προστασίας και πρόνοιας όπως νοσοκομεία, γηροκομεία, πτωχοκομεία.

Η Βιομηχανική επανάσταση έφερε ριζικές μεταβολές και οι συντεχνίες έχασαν την εσωτερική τους συνοχή. Τα νεότερα μέλη αναζήτησαν προστασία στις οργανωμένες αδελφότητες, οι οποίες ήταν η αρχή για τα εργατικά συνδικάτα και την κοινωνική ασφάλιση. Ιδρύθηκαν τα «δημόσια Ταμειυτήρια» όπου αποταμιευόταν χρήματα έναντι τόκου από τους εργαζομένους και από τους εργοδότες, σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος. Το σύστημα δεν άντεξε για πολύ λόγω της οικονομικής αντοχής των επιχειρήσεων και έτσι δημιουργήθηκαν οι ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρίες οι οποίες λειτούργησαν ως συμπληρωματικές της κοινωνικής ασφάλισης. (Προβόπουλου Γ., 1987).

Από τα τέλη του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα η κοινωνική ασφάλιση παίρνει την σημερινή μορφή. Το πρώτο ολοκληρωμένο σύστημα εμφανίζεται στη Γερμανία όπου καθιερώνεται η υποχρεωτική ασφάλιση και αναπτύσσεται το σύστημα Bismarck.

Οι βασικές αρχές του συστήματος αυτού είναι:

- η αυτοβοήθεια (οι ίδιοι εργαζόμενοι φροντίζουν για το μέλλον τους)
- η αυτονομία (η ασφάλιση παρέχεται από αυτοδιοικούμενους οργανισμούς υπό την εποπτεία του κράτους)

- η ανταποδοτικότητα (παροχές ασφαλιζομένων καλύπτονται από τις εισφορές, τις οποίες οι ίδιοι έχουν καταβάλει)
- η κοινωνική αλληλεγγύη (το ποσοστό αναπλήρωσης μειώνεται σταδιακά ενώ ανέρχονται οι αποδοχές)

Η Νέα Ζηλανδία ήταν η πρώτη διεθνώς χώρα που εφάρμοσε το σύστημα κοινωνικής ασφάλειας το 1939. Ωστόσο, η δημοσίευση του Beveridge Report, στην Μεγάλη Βρετανία το 1942, προώθησε την αντίληψη ότι το δημόσιο σύστημα κοινωνικής ασφάλειας μπορεί να αντιμετωπίσει κατά τον καλύτερο τρόπο, τις ανεπάρκειες της αγοράς και έτσι να εγγυηθεί τη μείωση της φτώχειας και ένα ελάχιστο εισόδημα για όλους τους ηλικιωμένους. Το σύστημα που αναπτύχθηκε είχε τα πιο κάτω χαρακτηριστικά :

- την εξασφάλιση ελάχιστου επιπέδου εισοδήματος, των πολιτών, όταν απομακρυνθούν από την αγορά εργασίας.
- την αρχή της καθολικής κάλυψης, στην οποία οι πολίτες καλύπτονται για κινδύνους γήρατος, αναπηρίας, ασθένειας, ανεργίας και θανάτου, υπό ορισμένες προϋποθέσεις,
- τις παροχές που προέρχονται από τη χρηματοδότηση φορολογικών εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού (Ζερβού Φ., 2009)

Κεφάλαιο 2

Η Κοινωνική Ασφάλιση στη Κύπρο και οι αρμοδιότητες των Υπηρεσιών Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Η Κυπριακή Δημοκρατία από την εγκαθίδρυση της έθεσε ανάμεσα στις προτεραιότητες της, την εξασφάλιση της καλύτερης δυνατής προστασίας στους ηλικιωμένους, με αποτέλεσμα να υπάρχει σήμερα ένα αρκετά ευρύ φάσμα υπηρεσιών στη διάθεση των ηλικιωμένων, οι οποίοι λόγω γήρατος ή εξάρτησης χρειάζονται ιδιαίτερη φροντίδα. Το μεγαλύτερο επίτευγμα προστασίας είναι η παροχή ενός είδους εισοδήματος στους ηλικιωμένους αλλά και ανίκανους για εργασία που ονομάζεται σύνταξη.

Για την εφαρμογή της νομοθεσίας για τις συντάξεις στην Κύπρο υπεύθυνο είναι το Τμήμα Υπηρεσιών Κοινωνικών Ασφαλίσεων, που αποτελεί ειδική υπηρεσία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, μέσω του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων που αρμοδιότητα έχει:

- Την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής στον τομέα των κοινωνικών ασφαλίσεων με την επεξεργασία συγκεκριμένων σχεδίων και μέτρων για υλοποίηση της πολιτικής αυτής,
- Την υποβολή εισηγήσεων στη διαμόρφωση της πιο πάνω πολιτικής, με στόχο την επέκταση και συνεχή βελτίωση της κοινωνικής ασφάλισης, με βάση τις διεθνείς εξελίξεις και τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες του τόπου,
- Τη διερεύνηση κοινωνικών και οικονομικών αναγκών που μπορεί να αντιμετωπιστούν μέσω της κοινωνικής ασφάλισης, και
- Τη συνεχή παρακολούθηση των Σχεδίων και μέτρων που εφαρμόζει με σκοπό την αξιολόγησή τους σε συνάρτηση με τους επιδιωκόμενους στόχους.

Μεταξύ άλλων, το Τμήμα Υπηρεσιών Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι υπεύθυνο για την εφαρμογή:

- της νομοθεσίας Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Νόμος 59(I) του 2010 και σχετικοί Κανονισμοί),
- της νομοθεσίας Ετησίων Αδειών μετ' Απολαβών (Νόμος 8 του 1967-2005 και σχετικοί Κανονισμοί),

- της νομοθεσίας Τερματισμού Απασχολήσεως (Νόμος 24 του 1967-2003 και σχετικοί Κανονισμοί),
- της νομοθεσίας για Κοινωνική Σύνταξη (Νόμος 25(I) του 1995-2005),
- της νομοθεσίας για Αποζημίωση Θυμάτων Βίαιων Εγκλημάτων (Νόμος 51(I) του 1997),
- της νομοθεσίας για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Εργοδοτούμενων σε Περίπτωση Αφερεγγυότητας του Εργοδότη (Νόμος 25(I) του 2006 και σχετικοί Κανονισμοί),
- της νομοθεσίας για την Ίση Μεταχείριση Ανδρών και Γυναικών στα Επαγγελματικά Σχέδια Κοινωνικής Ασφάλισης (Νόμος 133(I) του 2002) και
- της νομοθεσίας που προνοεί για την Ίδρυση, Εγγραφή, Λειτουργία και Εποπτεία των Ταμείων Επαγγελματικών Συνταξιοδοτικών Παροχών (Νόμος 208(I) του 2012).

Οι Υπηρεσίες έχουν αναλάβει επίσης της είσπραξη του Τέλους Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού για λογαριασμό της Αρχής Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού και της εισφοράς Κοινωνικής Συνοχής για ενίσχυση του Ταμείου Κοινωνικής Συνοχής.

2.1. Η Ιστορική Αναδρομή της Κοινωνικής Ασφάλισης στη Κύπρο

Η προστασία στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης στην Κύπρο έχει επιτευχθεί σταδιακά, αρχίζοντας με το πρώτο Σχέδιο από το 1957 επί Αγγλοκρατίας, με κύριο σκοπό τον αποπροσανατολισμό του κυπριακού λαού από τον εθνικό-απελευθερωτικό αγώνα. Ήταν ένα υποτυπώδες Σχέδιο και με πολλές ελλείψεις. Η αξία του σχεδίου αυτού ήταν πολύ περιορισμένη γιατί η εξαίρεση των αυτοτελώς εργαζομένων και των γεωργικών εργατών ουσιαστικά σήμαινε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εργαζομένων της μέσης ηλικίας και άνω παρέμειναν χωρίς προστασία μια και η πλειοψηφία τους ασχολείτο με την γεωργία. Το ύψος των συντάξεων ήταν ομοιόμορφο και σε τόσο χαμηλό επίπεδο που σχεδόν δεν εξασφάλιζε ούτε το ελάχιστο εισόδημα που απαιτείτο για ικανοποίηση των βασικών αναγκών των συνταξιούχων. Κάλυπτε υποχρεωτικά τους μισθωτούς με εξαίρεση ορισμένες κατηγορίες γεωργικών εργατών. Οι μισθωτοί και αυτοτελώς εργαζόμενοι που αποτελούσαν εξαίρεση από την υποχρεωτική ασφάλιση, είχαν το δικαίωμα να ασφαλιστούν προαιρετικά.

Το Σχέδιο αυτό παρείχε τα εξής ωφελήματα:

Επίδομα ανεργίας	Βοήθημα γάμου
Επίδομα ορφάνιας	Βοήθημα κηδείας
Επίδομα ασθενείας	Σύνταξη γήρατος
Βοήθημα τοκετού	Σύνταξη χηρείας

Οι εισφορές και οι παροχές καθορίζονταν σε πάγιο εβδομαδιαίο ύψος, ανεξάρτητα από τις αποδοχές των ασφαλισμένων και η χρηματοδότησή τους γινόταν από ισόποσες εισφορές από τους ασφαλισμένους, τους εργοδότες και το κράτος.

Με την ανακήρυξη της Δημοκρατίας, η Κυπριακή Πολιτεία έθεσε ανάμεσα στους αναπτυξιακούς της στόχους, τη συνεχή βελτίωση του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ώστε να παρέχονται στους Κύπριους πολίτες η καλύτερη δυνατή προστασία, λαμβανομένων πάντοτε υπόψη των δυνατοτήτων του Ταμείου και της οικονομίας του τόπου γενικότερα.

Τον Οκτώβριο 1964 η Κυπριακή Δημοκρατία, μέσα στα πλαίσια της πολιτικής της για συνεχή βελτίωση της κοινωνικής προστασίας, παρά τις επικρατούσες τότε αντίξοες πολιτικές συνθήκες, επέκτεινε την κοινωνική ασφάλιση και προστασία και καθίδρυσε τέτοιους όρους που έδωσε δικαίωμα σε συντάξεις γήρατος σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα (σε τρία χρόνια) χωρίς κανένα περιορισμό ηλικίας με αποτέλεσμα το σύνολο του πληθυσμού των 65 χρόνων να παίρνει συντάξεις. Έγιναν ουσιαστικές αλλαγές στο Σχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων τόσο από απόψεως ασφαλισμένων προσώπων όσο και από απόψεως παροχών. Η υποχρεωτική ασφάλιση επεκτάθηκε σ' όλο τον εργαζόμενο πληθυσμό, μισθωτούς και αυτοτελώς εργαζόμενους και στις παροχές προστέθηκαν το επίδομα μητρότητας, η παροχή για εργατικά ατυχήματα και η παροχή για επαγγελματικές ασθένειες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι σε διάστημα τριών χρόνων οι συνταξιούχοι του Σχεδίου τριπλασιάστηκαν και από 5.700 έγιναν 18.000. Καμία διαφοροποίηση δεν έγινε ως προς τον τρόπο καθορισμού του ύψους των εισφορών και παροχών.

Το Σχέδιο εξακολούθησε να βελτιώνεται με την εισαγωγή της σύνταξης για ανικανότητα που εισήχθη το 1973, η οποία παρέχεται σε ασφαλισμένους που είναι μόνιμα ανίκανοι για εργασία, ανεξάρτητα από την αιτία, και ωφέλησε ένα μεγάλο ποσοστό ασφαλισμένων άνω των 60 χρόνων. Παράλληλα, διευρύνθηκε η προστασία για τους αυτοτελώς εργαζομένους και τις παντρεμένες γυναίκες με την επέκταση στις κατηγορίες αυτές παροχών τις οποίες δεν δικαιούνταν προηγουμένως. Με τις πιο πάνω βελτιώσεις, μέχρι τον Ιούλιο του 1974 είχε

αυξηθεί παράλληλα το ύψος των παροχών, κατά 292%, σε σύγκριση με το επίπεδο που βρισκόταν το 1957.

Όμως, οι γνωστές σε όλους καταστροφικές συνέπειες της τουρκικής εισβολής του Ιουλίου του 1974 δεν άφησαν ανεπηρέαστο ούτε το Σχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Η ανοδική πορεία του Σχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων ανακόπη και απειλήθηκε με πλήρη καταστροφή και χρεοκοπία. Η λήψη διαφόρων μέτρων για την διάσωσή του ήταν αναγκαία. Έτσι, η μείωση του ύψους των συντάξεων και άλλων παροχών μαζί με την αναστολή του επιδόματος ανεργίας ήταν αναπόφευκτη. Χρειάστηκαν πολλά χρόνια για να καλυφτούν οι τεράστιες ανάγκες του πληθυσμού λόγω του ξεριζωμού και της προσφυγιάς. Η αποκατάσταση του Σχεδίου, στα πριν από την εισβολή επίπεδα, έγινε το 1977. Το 1978 και 1979 αυξήθηκε το ύψος των παροχών και εισήχθη το επίδομα αγνοουμένου για τους εξαρτωμένους αγνοούμενους λόγω της τουρκικής εισβολής.

Μέσα σε όλες αυτές τις αλλαγές επιβαλλόταν μια ριζική αναθεώρηση του κοινωνικό-ασφαλιστικού συστήματος στον τόπο μας λαμβάνοντας υπόψη τα κυπριακά δεδομένα, τις διεθνείς τάσεις και την εμπειρία στα λάθη άλλων χωρών. Έπειτα από επισταμένες μελέτες και διαβουλεύσεις με τους κοινωνικούς εταίρους, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ορθή αντιμετώπιση του προβλήματος επέβαλλε την επιβολή ενός νέου Σχεδίου, του Αναλογικού Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων που εισήχθη τον Οκτώβριο του 1980, με βάση το οποίο τόσο οι εισφορές τόσο και οι παροχές κοινωνικών ασφαλίσεων έγιναν αναλογικές, δηλαδή, υπολογίζονται ως ποσοστό πάνω στα εισοδήματα των ασφαλισμένων από την εργασία τους. Το Αναλογικό Σχέδιο διατηρεί το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων, με την αναπλήρωση των εισοδημάτων από την εργασία μέχρι ενός λογικού ορίου. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της νομοθεσίας είναι ότι υπάρχει πρόβλεψη για τακτική ανατίμηση των ασφαλιστέων αποδοχών¹ και η κατάλληλη αναπροσαρμογή των παροχών ανάλογα με την κίνηση των μισθών και ημερομισθίων. Με βάση το νέο Σχέδιο το ύψος των συντάξεων συνδέθηκε άμεσα με το εισόδημα του ασφαλισμένου από την εργασία με αποτέλεσμα, σταδιακά, να αυξηθεί σημαντικά.

¹ **Ασφαλιστέες αποδοχές:** Το ποσό των αποδοχών του ασφαλισμένου αναφορικά με το οποίο είναι καταβλητέες οι εισφορές.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το ανώτατο μηνιαίο ύψος της σύνταξης για συνταξιούχο με ένα εξαρτώμενο² το 1980 ήταν £64,65 ενώ σήμερα το ανώτατο μηνιαίο ποσό σύνταξης γήρατος για δικαιούχο με ένα εξαρτώμενο είναι περίπου €1800.

Τα επίπεδα των παροχών που προβλέπονται από το Σχέδιο, όχι μόνο συνάδουν με τα επίπεδα που καθορίζονται από τις Διεθνείς Συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας και του Συμβουλίου της Ευρώπης, αλλά υπερτερούν και σε ορισμένες περιπτώσεις. Το Κυπριακό κοινωνικό πρότυπο προσομοιάζει με το Ευρωπαϊκό και τούτο γιατί η Κύπρος, από πολύ νωρίς, προσέβλεπε στους διεθνείς αυτούς Οργανισμούς με ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό για τον καθορισμό της πολιτικής και των προγραμμάτων της. Για σκοπούς διατήρησης της αγοραστικής αξίας των παροχών του Σχεδίου, αυτές αναθεωρούνται κάθε χρόνο με βάση το δείκτη απολαβών και το δείκτη τιμών καταναλωτή.

Η δομή του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι τέτοια που εξυπηρετεί την ανάγκη για κοινωνική αλληλεγγύη, όχι μόνο μεταξύ των νέων και των ηλικιωμένων, των εργαζομένων και των ανέργων, των υγιών και των ασθενών, αλλά και μεταξύ των ψηλά αμειβομένων και των χαμηλά αμειβομένων.

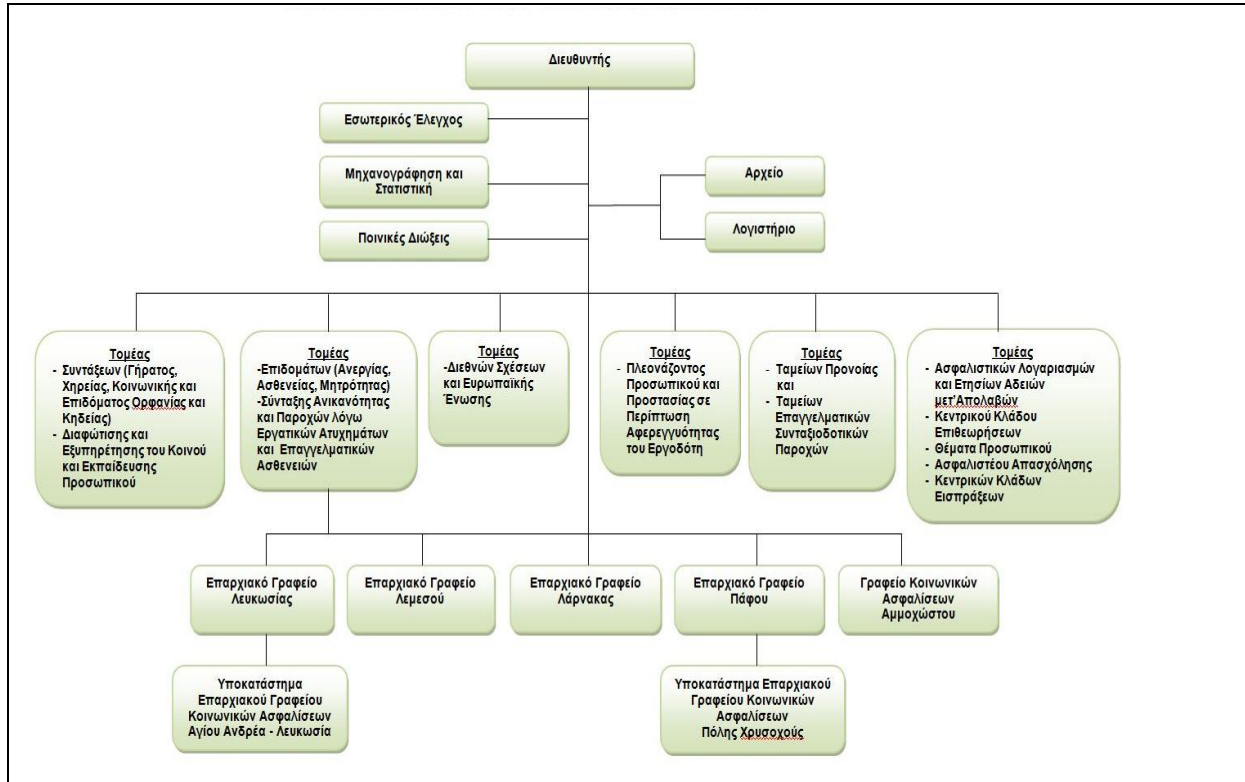
Στις 9 Ιουλίου 2010 τέθηκε σε ισχύ ο περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμος Ν.59(Ι)2010, που ενοποιεί και τροποποιεί τους περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμους από το 1980 μέχρι το 2009, καθώς και οι σχετικοί Κανονισμοί. Ο Νόμος αυτός λόγω της οικονομικής κρίσης και της ένταξης της Κύπρου στο Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης, τροποποιήθηκε (για περισσότερα βλέπε παράρτημα Δ).

² **Εξαρτώμενο ασφαλισμένου:**

- Η σύζυγός του, με την οποία συζεί ή την οποία συντηρεί. Σε περίπτωση που η σύζυγος εργάζεται, εάν η παροχή αφορά σύνταξη γήρατος, ανικανότητας ή αναπηρίας με ουσιώδη χρόνο από 1.1.2013, δεν δίνεται αύξηση εξαρτώμενης συζύγου.
- Παιδί ηλικίας κάτω των 15 ετών,
- Άγαμη κόρη ηλικίας μεταξύ 15 και 23 ετών, η οποία τυγχάνει τακτικής εκπαίδευσης,
- Άγαμος γιος ηλικίας μεταξύ 15 και 25 ετών, ο οποίος υπηρετεί τη θητεία του στην Εθνική Φρουρά ή τυγχάνει τακτικής εκπαίδευσης,
- Παιδί, ανεξάρτητα από ηλικία, το οποίο είναι μόνιμα ανίκανο για αυτοσυντήρηση,
- Ο ανίκανος για εργασία σύζυγος, ο οποίος συντηρείται από τη σύζυγό του,
- Ο γονέας του, ο οποίος είναι ανίκανος για εργασία και συντηρείται από τον/την ασφαλισμένο/η,
- Ο ανήλικος νεότερος αδελφός ή αδελφή του, αν συντηρείται από τον/την ασφαλισμένο/η.

Στο Διάγραμμα 2.1, παρουσιάζεται η οργανωτική δομή των Κοινωνικών Ασφαλίσεων. (για περισσότερα βλέπε παράστημα Α).

Διάγραμμα 2.1: Οργανόγραμμα Υπηρεσιών Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Πηγή: Ιστοσελίδα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (www.mlsi.gov.cy/sid)

Η αξία των κοινωνικών ασφαλίσεων έχει γίνει πλέον συνείδηση ολόκληρου του Κυπριακού πληθυσμού και σε αυτό οφείλεται, όχι μόνο η επιβίωση τους μέσα από τις δύσκολες συνθήκες που πέρασε η Κύπρος, αλλά και η αλματώδης πρόοδος και ανάπτυξη τους.

2.2. Η Κάλυψη και χρηματοδότηση του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων στη Κύπρο

Το Σχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι υποχρεωτικό και καλύπτει κάθε πρόσωπο που ασκεί βιοποριστικό επάγγελμα στην Κύπρο. Στην περίπτωση που Κύπριοι απασχολούνται με Κύπριο εργοδότη στο εξωτερικό ή πρόσωπα που διακόπτουν την υποχρεωτική ασφάλισή τους δικαιούνται να ασφαλιζονται προαιρετικά. Η χρηματοδότηση του Σχεδίου γίνεται από

εισφορές των εργοδοτών, των ασφαλισμένων και του κράτους. Έτσι το Σχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων κατατάσσει σε τρεις κατηγορίες τους ασφαλιζόμενους:

- **Τους μισθωτούς.** Όλοι όσοι απασχολούνται στην υπηρεσία εργοδότη, οι ιδιωτικοί υπάλληλοι, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι υπάλληλοι ημικρατικών οργανισμών και οι μαθητευόμενοι.
- **Τους αυτοτελώς εργαζομένους.** Κατατάσσονται όλοι γενικά οι αυτοεργοδοτούμενοι, δηλαδή αυτοί που εργάζονται σε δική τους επιχείρηση ή κάνουν οποιαδήποτε εργασία για δικό τους λογαριασμό, π.χ. έμποροι, βιοτέχνες, βιομήχανοι, γεωργοί, ελεύθεροι επαγγελματίες, κ.α.
- **Τους προαιρετικά ασφαλισμένους.** Οποιοσδήποτε υποχρεωτικά ασφαλισμένος, μισθωτός ή αυτοτελώς εργαζόμενος, παύσει να εργάζεται έχει δικαίωμα να ζητήσει να συνεχίσει την ασφάλιση του πάνω σε προαιρετική βάση. Για να δικαιούται όμως να ασφαλιστεί προαιρετικά θα πρέπει να έχει πραγματική ασφάλιση, ίση με μια (1) τουλάχιστον ασφαλιστική μονάδα³, δηλαδή να έχει πραγματικές ασφαλιστέες αποδοχές ίσες με το ποσό των ετήσιων βασικών ασφαλιστέων αποδοχών⁴. Επίσης το δικαίωμα για προαιρετική ασφάλιση έχουν και οποιοδήποτε πρόσωπο έχει τη συνήθη διαμονή του στη Κύπρο και εργάζεται εκτός Κύπρου στην υπηρεσία Κύπριου εργοδότη, στο έδαφος τρίτης χώρας, έστω και αν προηγουμένως δεν έχει ασφάλιση για εργασία στη Κύπρο.

Οι ασφαλιστέες αποδοχές των μισθωτών, δηλαδή οι αποδοχές που λαμβάνονται υπόψη για σκοπούς κοινωνικών ασφαλίσεων, περιλαμβάνουν γενικά οτιδήποτε πληρώνεται στο μισθωτό για την εργασία του, δηλαδή βασικό μισθό ή ημερομίσθιο, τιμαριθμικό επίδομα, υπερωρίες, προμήθειες, 13ο/14ο μισθό, 53η/56η εβδομάδα, την εισφορά του εργοδότη στο κεντρικό ταμείο αδειών και στα συντεχνιακά ταμεία αργιών κτλ. Εξαιρούνται μόνο έκτακτες προμήθειες και χαριστικές πληρωμές. Το ποσοστό της εισφοράς από 01.01.2014 είναι 20.2% , και βαρύνει τον εργοδότη, τον μισθωτό και το κράτος (το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας), σε αναλογία 7.8%, 7.8% και 4.6% αντίστοιχα. Ο εργοδότης είναι υποχρεωμένος να καταβάλλει στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων τόσο τη δική του εισφορά όσο και την εισφορά του μισθωτού, δηλαδή, 20.2% των ασφαλιστέων αποδοχών, δικαιούται όμως να

³ **Ασφαλιστική μονάδα:** Το αποτέλεσμα που προκύπτει από την μετατροπή των πραγματικών και εξομοιούμενων ασφαλιστέων αποδοχών σε ασφαλιστικές μονάδες

⁴ **Βασικές ασφαλιστέες αποδοχές:** Το ποσό ασφαλιστέων αποδοχών, το οποίο καθορίζεται κάθε έτος και αυξάνεται με διάταγμα του Υπουργικού Συμβουλίου, που δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, σύμφωνα με το ποσοστό αύξησης του μέσου όρου των ασφαλιστέων αποδοχών κατά το προηγούμενο έτος εισφορών σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο αυτού έτος εισφορών.

αφαιρεί την εισφορά του μισθωτού (7.8%) από τα ημερομίσθια ή το μισθό του την ημέρα που καταβάλλει τα ημερομίσθια ή το μισθό στο μισθωτό. Αν ο εργοδότης παραλείψει να αφαιρέσει την εισφορά του μισθωτού την ημέρα που καταβάλλει τα ημερομίσθια ή το μισθό του, δε δικαιούται να αφαιρέσει την εισφορά αυτή από μελλοντικά ημερομίσθια ή μισθούς.

Η νομοθεσία καθορίζει ανώτατο όριο αποδοχών για σκοπούς εισφορών. Το ποσό αυτό αναθεωρείται συνήθως κάθε χρόνο. Από το μήνα εισφορών Ιανουάριο 2014 το ποσό αυτό είναι €1.046 την εβδομάδα και σε €4.533 το μήνα. Σε περίπτωση που τα ημερομίσθια ή ο μισθός είναι πιο ψηλός από το ποσό αυτό, δεν πληρώνεται εισφορά για το επιπλέον ποσό.

Όσον αφορά τους μαθητευόμενους που εργάζονται χωρίς αποδοχές, ο εργοδότης είναι υπόχρεος να καταβάλει τόσο τη δική του εισφορά, όσο και την εισφορά του μαθητευόμενου (20.2%). Ο μαθητευόμενος έχει υποχρέωση να καταβάλει εισφορές μόνο πάνω στις πραγματικές του αποδοχές. Για μαθητευόμενους που εργάζονται με αποδοχές λιγότερες από το μισό ποσό των ασφαλιστέων αποδοχών, η εισφορά υπολογίζεται πάνω σε θεωρητικές αποδοχές ίσες με το μισό του ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Για τους αυτοτελώς εργαζομένους οι εισφορές υπολογίζονται πάνω στα «τεκμαρτά» εισοδήματα τα οποία καθορίζονται κατά επαγγελματική κατηγορία. Το ποσοστό της εισφοράς από 01.01.2014 είναι 19,2% και βαρύνει κατά 14,6% τον αυτοτελώς εργαζόμενο και κατά 4,6% το κράτος. Ο αυτοτελώς εργαζόμενος είναι υποχρεωμένος να πληρώνει εισφορές πάνω στο τεκμαρτό εισόδημα της επαγγελματικής του κατηγορίας. Παρόλα αυτά έχει το δικαίωμα να πληρώσει εισφορές πάνω στο πραγματικό του εισόδημα, εάν δώσει τις κατάλληλες αποδείξεις ότι το πραγματικό του εισόδημα είναι κατώτερο από το τεκμαρτό. Ο αυτοτελώς εργαζόμενος όμως έχει, επίσης, το δικαίωμα να πληρώνει εισφορές πάνω σε εισόδημα ψηλότερο του τεκμαρτού μέχρι του εκάστοτε ανώτατου ποσού ασφαλιστέων αποδοχών. Όταν ένας ασφαλισμένος εργάζεται ταυτόχρονα, ως μισθωτός και ως αυτοτελώς εργαζόμενος είναι υποχρεωμένος να ασφαλιστεί και για τις δύο απασχολήσεις του. Σε περίπτωση όμως που έχει δύο ή περισσότερα επαγγέλματα ως αυτοτελώς εργαζόμενος, τότε ασφαρίζεται μόνο για το επάγγελμα με το πιο ψηλό ποσό ασφαλιστέων αποδοχών.

Για τους προαιρετικά ασφαλισμένους που διακόπτουν την υποχρεωτική τους ασφάλιση (προαιρετικά ασφαλισμένοι εσωτερικού), η εισφορά από 01.01.2014, είναι 17,1% πάνω στις αποδοχές για τις οποίες ασφαρίζονται και βαρύνει κατά 13% τον ασφαλισμένο και 4,1% το κράτος. Το ποσό των ασφαλιστέων αποδοχών για το οποίο καταβάλλει εισφορές ο

προαιρετικά ασφαλισμένος επιλέγεται από τον ίδιο και δεν μπορεί να είναι υψηλότερο του ύψους των ασφαλιστέων αποδοχών που έχει σε πίστη του κατά το τελευταίο συμπληρωμένο έτος πριν από την ημερομηνία έναρξης της προαιρετικής ασφάλισης ή του ενός τρίτου του ύψους των ασφαλιστέων αποδοχών κατά τα τελευταία τρία έτη, πριν από την έναρξη της προαιρετικής ασφάλισης. Εάν το ποσό είναι χαμηλότερο του ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών ο ασφαλισμένος δικαιούται να επιλέξει να καταβάλλει εισφορά με βάση το εν λόγω ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Πρόσωπα που έχουν τη συνήθη διαμονή τους στην Κύπρο και εργάζονται σε τρίτες χώρες στην υπηρεσία Κύπριου εργοδότη στο έδαφος τρίτης χώρας (προαιρετικά ασφαλισμένοι εξωτερικού) μπορούν να πληρώνουν εισφορές πάνω στο μισθό ή τα ημερομίσθια που παίρνουν για την εργασία τους αυτή μέχρι το ανώτατο όριο ασφαλιστέων αποδοχών. Η εισφορά τους από 01.01.2014 είναι 20,2% και βαρύνει κατά 15,6% τον προαιρετικά ασφαλισμένο εξωτερικού και κατά 4,6% το κράτος.

Σημειώνεται ότι τα πιο πάνω ποσοστά ισχύουν για τα έτη εισφορών 2014 μέχρι 2018.

Οι εισφορές που εισπράττονται με βάση την νομοθεσία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, καταβάλλονται στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Από αυτό το ταμείο πληρώνονται όλες οι παροχές κοινωνικών ασφαλίσεων και οι διοικητικές δαπάνες για εφαρμογή της πιο πάνω νομοθεσίας.

2.3. Οι παροχές του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Το κύριο έργο της κοινωνικής ασφάλισης είναι η ασφαλιστική προστασία των ασφαλισμένων που εκδηλώνεται με τις παροχές. Οι παροχές του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Κύπρου, χωρίζονται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες, στα βοηθήματα, στα επιδόματα, στις συντάξεις και τις παροχές για εργατικά ατυχήματα.

2.3.1. Βοηθήματα Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Βοήθημα γάμου (καταργήθηκε για γάμους που έχουν τελεστεί από 1.1 2013). Το βοήθημα πληρωνόταν από κοινού στο σύζυγο και τη σύζυγο ανεξάρτητα από κατηγορία ασφάλισης. Για τις προϋποθέσεις εισφοράς του βλέπε παράρτημα Β1.

Βοήθημα τοκετού. Το βοήθημα τοκετού πληρώνεται στη μητέρα, είτε είναι η ίδια ασφαλισμένη είτε ο σύζυγος της, ανεξάρτητα από κατηγορία ασφάλισης (μισθωτοί, αυτοτελώς εργαζόμενοι, προαιρετικά ασφαλισμένοι). Πληρώνεται για τη γέννηση ζωντανού παιδιού, ή παιδιού που γεννιέται νεκρό ύστερα από εγκυμοσύνη 28 τουλάχιστον εβδομάδων. (βλέπε παράρτημα Β2)

Βοήθημα κηδείας. Το βοήθημα κηδείας καταβάλλεται για το θάνατο:

- Ασφαλιζόμενου, ανεξάρτητα από κατηγορία ασφάλισης (μισθωτού, αυτοτελώς εργαζόμενου, προαιρετικά ασφαλιζόμενου)
- Προσώπου που είχε δικαίωμα σε σύνταξη γήρατος, σύνταξη ανικανότητας, σύνταξη χηρείας, επίδομα αγνοουμένου ή σύνταξη γονέως και παροχή λόγω θανάτου
- Ορφανού για το οποίο πληρώνεται επίδομα ορφάνιας
- Προσώπου που είναι εξαρτώμενο ασφαλιζόμενου ή συνταξιούχου
- Μισθωτού του οποίου ο θάνατος προήρθε από σωματική βλάβη η οποία προκλήθηκε από επαγγελματικό ατύχημα ή καθορισμένη νόσο που οφείλεται στην απασχόλησή του. (βλέπε παράρτημα Β3)

2.3.2. Επίδομα Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Επίδομα μητρότητας. Δικαιούνται οι ασφαλισμένες μισθωτές, αυτοτελώς εργαζόμενες και προαιρετικά ασφαλισμένες στην υπηρεσία Κύπριου εργοδότη στο εξωτερικό, που αναμένουν τοκετό, ή έχουν υιοθετήσει παιδί είτε οι ίδιες είτε ο σύζυγος τους, μέσα σε δώδεκα χρόνια από τη γέννηση του παιδιού. Για τις προϋποθέσεις εισφοράς (βλέπε παράρτημα Β4).

Επίδομα ασθενείας. Δικαιούνται οι ασφαλισμένοι μισθωτοί, αυτοτελώς εργαζόμενοι και προαιρετικά ασφαλισμένοι στην υπηρεσία Κύπριου εργοδότη στο εξωτερικό, οι οποίοι δεν εργάζονται λόγω ασθενείας ή σωματικής ή πνευματικής αναπηρίας και είναι ηλικίας μεταξύ 16 και 63 χρόνων ή μέχρι της συντάξιμης ηλικίας (65 ετών αν δεν δικαιούνται σύνταξη γήρατος).

Οι προϋποθέσεις εισφοράς είναι οι ίδιες όπως το επίδομα μητρότητας (βλέπε παράρτημα Β5).

Επίδομα ανεργίας. Για να δικαιούται κάποιος επίδομα ανεργίας πρέπει να είναι άνεργος, ικανός και διαθέσιμος για εργασία. Δικαίωμα στο επίδομα έχουν οι μισθωτοί που πληρώνονται από την τέταρτη ημέρα ανεργίας και οι προαιρετικά ασφαλισμένοι στην υπηρεσία Κύπριου εργοδότη στο εξωτερικό που πληρώνονται όταν περάσουν οι πρώτες τριάντα ημέρες ανεργίας, ηλικίας μεταξύ 16 και 63 ή μέχρι την συντάξιμη ηλικία (65 ετών) όταν δεν δικαιούνται σύνταξη γήρατος. Οι προϋποθέσεις εισφοράς είναι οι ίδιες όπως και στο επίδομα μητρότητας (βλέπε παράρτημα Β6).

Επίδομα ορφάνιας. Το επίδομα αυτό πληρώνεται για ανήλικο⁵ όταν:

- και οι δύο γονείς του πέθαναν και ο ένας ήταν ασφαλισμένος,
- ο γονιός που το συντηρούσε πέθανε, ήταν ασφαλισμένος και δεν συζούσε με τον άλλο γονιό,
- πέθανε ο ένας γονιός (μητέρα ή πατέρα) και ο άλλος δε δικαιούται σύνταξη χηρείας,
- η μητέρα του, που έπαιρνε σύνταξη χηρείας παντρεύτηκε. (βλέπε παράρτημα Β7)

Επίδομα αγνοούμενου. Το επίδομα αυτό πληρώνεται στις συζύγους ασφαλισμένων που αγνοούνται λόγω του πραξικοπήματος και της εισβολής και σε ανήλικο του οποίου και οι δύο γονείς είναι αγνοούμενοι ή ένας από τους γονείς είναι αγνοούμενος και ο άλλος πέθανε, εφόσον ο ένας από τους δύο γονείς ήταν ασφαλισμένος. Οι προϋποθέσεις είναι ίδιες με τη σύνταξη χηρείας που αναφέρονται στο παράρτημα Β13.

2.3.3. Παροχές για εργατικά ατυχήματα Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Ως εργατικό ατύχημα είναι κάθε ασυνεχές (στιγμιαίο) συμβάν το οποίο προκαλεί σωματική ή διανοητική βλάβη ή απώλεια ζωής σε μισθωτό πρόσωπο, στον τόπο και στη διάρκεια της εργασίας του και που τα αίτια του σχετίζονται με την εργασία μισθωτού. Επίσης εργατικό ατύχημα ορίζεται και το ατύχημα που συμβαίνει όταν ο μισθωτός μεταβαίνει στην εργασία του ή επιστρέφει από αυτή. Οι Παροχές για τα εργατικά ατυχήματα είναι:

⁵ **Ανήλικος** θεωρείται:

- παιδί ηλικίας κάτω των 15 ετών,
- άγαμος γιος ηλικίας μεταξύ 15-25 ετών ο οποίος τυγχάνει τακτικής εκπαίδευσης σε εκπαιδευτικό ίδρυμα ή υπηρετεί τη θητεία του στην Εθνική Φρουρά,
- άγαμη κόρη ηλικίας μεταξύ 15-23 ετών η οποία τυγχάνει τακτικής εκπαίδευσης σε εκπαιδευτικό ίδρυμα,
- άγαμο παιδί ανεξάρτητα από ηλικία το οποίο είναι μόνιμα ανίκανο για αυτοσυντήρηση.

Επίδομα σωματικής βλάβης, για το οποίο δεν υπάρχουν προϋποθέσεις εισφοράς για τη πληρωμή του και καταβάλλεται για περίοδο δώδεκα μηνών (βλέπε παράρτημα B8).

Παροχές αναπηρίας, στις οποίες περιλαμβάνονται το βοήθημα αναπηρίας και η σύνταξη αναπηρίας (βλέπε παράρτημα B9)

Παροχές θανάτου, όπου περιλαμβάνονται η σύνταξη χήρας ή χήρου, επίδομα ορφάνιας και σύνταξη γονέα και για τις οποίες δεν απαιτούνται προϋποθέσεις εισφοράς (βλέπε παράρτημα B10).

2.3.4. Συντάξεις Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Σύνταξη Γήρατος. Σύνταξη γήρατος δικαιούνται όλοι οι ασφαλισμένοι, ανεξάρτητα από κατηγορία ασφάλισης δηλαδή μισθωτοί, αυτοτελώς εργαζόμενοι και προαιρετικά ασφαλισμένοι. Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή σύνταξης γήρατος αναλύονται στο παράρτημα B11.

Σύνταξη ανικανότητας. Δικαιούνται ασφαλισμένοι μισθωτοί και αυτοτελώς εργαζόμενοι καθώς και προαιρετικά ασφαλισμένοι στην υπηρεσία Κύπριου εργοδότη στο εξωτερικό, που δεν έχουν συμπληρώσει την ηλικία των 63 χρόνων (παράρτημα B12).

Σύνταξη χηρείας. Δικαιούνται χήρες ασφαλισμένων και συνταξιούχων, ανεξάρτητα από κατηγορία ασφάλισης (δηλαδή μισθωτών, αυτοτελώς εργαζομένων και προαιρετικά ασφαλισμένων), οι οποίες συζούσαν με το σύζυγό τους πριν αυτός πεθάνει, ή αν δε συζούσαν, συντηρούνταν από αυτόν. Δικαιούνται επίσης τη σύνταξη αυτή, οι χήροι ασφαλισμένοι γυναικών, που είναι μόνιμα ανίκανοι για αυτοσυντήρηση και συντηρούνταν από τη σύζυγό τους πριν αυτή πεθάνει. (βλέπε παράρτημα B13)

Σύνταξη Αναπηρίας. (Έγινε αναφορά πιο πάνω καθώς και στα παραρτήματα)

Κοινωνική Σύνταξη. Το κυριότερο επίτευγμα στο τομέα της κοινωνικής προστασίας που προωθήθηκε από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων για συνταξιοδότηση των ανασφάλιστων, είναι η εισαγωγή του θεσμού της κοινωνικής σύνταξης που εισήχθη την 1^η Μάιου 1995. Σκοπός της κοινωνικής σύνταξης είναι η χορήγηση σύνταξης σε όλους τους

κατοίκους της Κυπριακής Δημοκρατίας οι οποίοι δεν δικαιούνται σύνταξη ή άλλη παρόμοια πληρωμή από οποιαδήποτε πηγή, το ύψος της οποίας είναι ίσο ή μεγαλύτερο του ποσού της κοινωνικής σύνταξης. Η κοινωνική σύνταξη καταβάλλεται από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας. (περισσότερα στο παράστημα Β14)

Οι μισθωτοί δικαιούνται όλες τις πιο πάνω παροχές ενώ οι αυτοτελώς εργαζόμενοι δε δικαιούνται επίδομα ανεργίας και παροχές εργατικών ατυχημάτων. Οι προαιρετικά ασφαλισμένοι δικαιούνται να απαιτήσουν τα βοηθήματα κηδείας, γάμου (καταργήθηκε για γάμους που έχουν τελεστεί από 1.1 2013) και τοκετού, το επίδομα ορφάνιας, καθώς και τις συντάξεις γήρατος και χηρείας.

Για απόκτηση δικαιώματος στις παροχές του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων πρέπει να ικανοποιούνται οι σχετικές ασφαλιστικές προϋποθέσεις εκτός για τις παροχές για εργατικά ατυχήματα, στις οποίες είναι αρκετό ο εργαζόμενος να ήταν μισθωτός την ημέρα που έπαθε το ατύχημα και το ατύχημα να προκλήθηκε εξαιτίας της απασχόλησης του και κατά τη διάρκεια της.

2.5. Διμερείς Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλισης μεταξύ Κύπρου και άλλων Χωρών.

Η νομοθεσία Κοινωνικής Ασφάλειας στις διάφορες χώρες περιορίζεται κατά το πλείστο στην επικράτεια τους. Ως εκ τούτου παροχές δεν πληρώνονται στο εξωτερικό. Όταν η κλίμακα μετανάστευσης ήταν μικρή δεν υπήρχε πρόβλημα αποδοχής αυτής της κατάστασης. Από τις αρχές του 20ου αιώνα και περισσότερο, τα τελευταία πενήντα χρόνια, οπότε η κίνηση πληθυσμών έχει αυξηθεί, καθώς οι άνθρωποι αναζητούν δουλειά σε άλλη χώρα ή μεταβαίνουν σε άλλη χώρα για προσωρινή διαμονή ή τουρισμό, το πρόβλημα της Κοινωνικής προστασίας στο εξωτερικό καθίσταται ιδιαίτερα οξύ. Οι μετανάστες εργάτες που επιστρέφουν στη δική τους χώρα να πρέπει να είναι σε θέση να λαμβάνουν τα ωφέλημα τους από χώρα στην οποία εργοδοτήθηκαν. Για το σκοπό αυτό η Κύπρος έχει συνολογήσει με διάφορες χώρες Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλισης, οι οποίες μέσα από το συντονισμό των συστημάτων Κοινωνικής Ασφάλισης των δύο χωρών και μέσω νομίμων διαδικασιών επιτρέπουν στους μετανάστες εργάτες να διατηρούν τα δικαιώματά τους κυρίες στα θέματα συνταξιοδότησης. Με τις Συμβάσεις αυτές κατοχυρώνονται η ίση μεταχείριση, η εφαρμοστέα Νομοθεσία, ο συνυπολογισμός περιόδων και η εξαγωγή των παροχών (βλέπε Παράρτημα Γ).

Κεφάλαιο 3

Οι σύγχρονες κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει το σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων Κύπρου

Το θέμα της επάρκειας και βιωσιμότητας των σχεδίων σύνταξης είναι ένα από τα κυριότερα προβλήματα στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες του κόσμου. Στα υφιστάμενα σχέδια σύνταξης στην Κύπρο, διακρίνονται διάφορα προβλήματα και προκλήσεις που επηρεάζουν τη λειτουργικότητά τους άμεσα και έμμεσα, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Η κάθε πρόκληση και το κάθε πρόβλημα έχει διαφορετική επίδραση πάνω στα σχέδια σύνταξης αλλά και πάνω στην οικονομία. Σε αυτήν την ενότητα θα εξεταστούν τα δημογραφικά και οικονομικά δεδομένα στην Κύπρο που επηρεάζουν τα σχέδια σύνταξης όπως αυτά παρουσιάζονται τώρα και όπως αυτά θα εξελιχθούν στο μέλλον.

3.1. Η Δημογραφική Γήρανση

Η ηλικιακή αναδιάρθρωση της δομής του πληθυσμού έχει αποτελέσει θέμα έντονων προβληματισμών και ανησυχιών, ερευνητικών εργασιών αλλά και ενός ευρύτερου επιστημονικού debate ιδιαίτερα όσον αφορά τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις που προκαλεί ή που ενδέχεται περαιτέρω να προκαλέσει στα συστήματα κοινωνικής προστασίας. Η δημογραφική αυτή μετάβαση, η δημογραφική γήρανση, αναδύεται ως ένα από τα κύρια οικονομικά, κοινωνικά αλλά και πολιτικά προβλήματα σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες του πλανήτη με αποτέλεσμα να επιβάλλεται η ανάγκη προσαρμογής των συστημάτων κοινωνικής προστασίας ώστε να γίνουν λιγότερο ευαίσθητα στις δημογραφικές μεταβολές.

Γήρανση του πληθυσμού ή δημογραφική γήρανση ορίζεται (Εκμε-Πουλόπουλου Ή., 1994) η αύξηση της αναλογίας των ηλικιωμένων ατόμων (συνήθως 60 ή 65 ετών και άνω) στον πληθυσμό (η οποία αντανακλάται στην επακόλουθη αύξηση της διάμεσης ηλικίας του πληθυσμού) με ταυτόχρονη μείωση της αναλογίας των νέων (0-14 ή 0-19 ετών) και ενδεχομένως της αναλογίας των ατόμων παραγωγικής ηλικίας (15-64 ή 20-60 ετών). Με άλλα λόγια όταν η γονιμότητα είναι χαμηλή και ο αριθμός των ηλικιωμένων αυξάνει η μέση

ηλικία ανέρχεται και η διάρθρωση του πληθυσμού γερνάει. Δημογραφική γήρανση δεν είναι μόνο η αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων αλλά και η αύξηση της αναλογίας τους στον συνολικό πληθυσμό (Αλιμπράντη Λ., 1996).

Η γήρανση του πληθυσμού συνεπάγεται: α) χαμηλό (ή/και αρνητικό) ρυθμό αύξησης του εργατικού δυναμικού (δηλαδή των ατόμων ηλικίας από 15-64 ετών) και της απασχόλησης, με σχετικά υψηλό ρυθμό αύξησης των ατόμων ηλικίας άνω των 64 ετών και με παράλληλη μείωση του αριθμού των ατόμων που εισέρχονται στην αγορά εργασίας. Αν δεν αλλάξουν τα δεδομένα ως προς την απασχόληση των ηλικιωμένων, αυτό συνεπάγεται μείωση του δυναμικού ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας. β) Σημαντική μεταβολή στην ηλικιακή διάρθρωση του εργατικού δυναμικού υπέρ των περισσότερο ηλικιωμένων εργαζομένων. γ) Πτώση σε πολύ χαμηλά επίπεδα του λόγου εργαζομένων/συνταξιούχων. Ως αποτέλεσμα, στα υπό κρατικό έλεγχο συνταξιοδοτικά συστήματα, όπου οι συντάξεις της κάθε περιόδου πληρώνονται από τους εργαζόμενους της ίδιας περιόδου (pay as you go), αν οι παράμετροι (όρια ηλικίας συνταξιοδότησης και ποσοστά αναπλήρωσης) των συνταξιοδοτικών συστημάτων δεν προσαρμοστούν ανάλογα, η γήρανση του πληθυσμού θα έχει επίσης ως αποτέλεσμα τη ραγδαία επιδείνωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και τη δραματική αύξηση του χρέους της γενικής κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ. Σημειώνεται ότι η επιδείνωση της δημοσιονομικής κατάστασης των χωρών εντείνεται περισσότερο από τη μείωση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας η οποία προκύπτει λόγω της γήρανσης του πληθυσμού, όπως προαναφέρθηκε.

Το γήρας λοιπόν θεωρείται από τους απειλητικότερους κοινωνικούς (με την ασφαλιστική έννοια) κινδύνους, αφού το φαινόμενο αυτό, που προκαλείται από την αύξηση της προσδοκώμενης διάρκειας ζωής με την παράλληλη μείωση της γεννητικότητας, είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αναμένεται να αντιμετωπίσουν οι περισσότερες αναπτυγμένες χώρες και η Κύπρος στις επόμενες δεκαετίες. Στα πλαίσια της εργασίας αυτής μας ενδιαφέρει η γήρανση που έχει ως συνέπεια την αποκοπή / έξοδο από την ενεργό ζωή και την πρόσβαση στην συνταξιοδότηση η οποία σε συνδυασμό με την ανάδυση μια διαρκούς επιμηκυνόμενης περιόδου ζωής ανάμεσα στην ηλικία της σύνταξης και το θάνατο έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση δυσμενών συνεπειών στο Σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Η γήρανση του πληθυσμού μετρείται με το λόγο δημογραφικής εξάρτησης (old age dependency ratio), ο οποίος εκφράζει τη σχέση μεταξύ των εξαρτώμενων (άτομα άνω των 65 ετών) και του υπόλοιπου πληθυσμού που είναι οικονομικά ενεργός (15-64 χρόνων).

Πρώτα, όμως, θα μελετήσουμε την κατανομή του πληθυσμού στην Κύπρο και πώς αυτή μεταβλήθηκε με την πάροδο του χρόνου.

Ο πίνακας 3.1., πιο κάτω δείχνει την κατανομή του πληθυσμού κατά ηλικία για την περίοδο 1992-2012, όπου οι ηλικιακές κατηγορίες εκφράζονται ως ποσοστά του συνολικού πληθυσμού. Ο πίνακας αυτός δείχνει ότι το ποσοστό των ατόμων κάτω των 15 ετών μειώθηκε από 25,4% το 1992 σε 16,4% το 2012, το ποσοστό των ατόμων μεταξύ 15 και 64 ετών αυξήθηκε από 63,6% το 1992 σε 70,4% το 2012, ενώ το ποσοστό των ατόμων άνω των 65 αυξήθηκε από 11,0% το 1992 σε 13,2% το 2012.

Πίνακας 3.1.: Η κατανομή του πληθυσμού κατά ηλικία για τη περίοδο 1992-2012

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ						
	1992	1995	1999	2003	2007	2012
Πληθυσμός (χιλιάδες)	615,0	656,3	690,5	722,9	776,4	865,9
Άντρες	306,4	324,8	339,7	354,6	380,5	421,0
Γυναίκες	308,6	331,5	350,8	368,3	395,9	444,9
Κατανομή πληθυσμού κατά ηλικία(%)						
0 - 14 χρονών	25,4	24,6	22,8	20,4	18,2	16,4
15 - 64 χρονών	63,6	64,3	66,0	67,7	69,4	70,4
65 χρονών και άνω	11,0	11,0	11,2	11,6	12,4	13,2

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Εξετάζοντας την πορεία των ατόμων ηλικίας 15-64 ετών, των ατόμων ηλικίας 65+ ετών και του οικονομικά ενεργού πληθυσμού βλέπουμε ότι προς το παρόν δεν υπάρχει πρόβλημα γήρανσης του πληθυσμού, εφόσον οι συνταξιούχοι παραμένουν λιγότεροι από τα άτομα εργάσιμης ηλικίας. Δηλαδή, ο λόγος δημογραφικής εξάρτησης των ηλικιωμένων (old age dependency ratio) που εκφράζει το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 65 και άνω στα άτομα εργάσιμης ηλικίας (άτομα μεταξύ 15 και 64 χρόνων), δεν φαίνεται να έχει αυξηθεί κατά την περίοδο 1992-2012.

Παρόλα αυτά στην Κύπρο, σύμφωνα με δημογραφικά στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου για το 2011, ο μέσος όρος ζωής κυμαινόταν στα 79,0 χρόνια για τους άνδρες και στα 82,9 χρόνια για τις γυναίκες, ενώ το 1990 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 74,1 χρόνια για τους άνδρες και 78,6 χρόνια για τις γυναίκες.

Ο λόγος δημογραφικής εξάρτησης όπως μελετήθηκε από τον αναλογιστή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας δείχνει ότι η γήρανση του πληθυσμού θα είναι πρόβλημα στην Κύπρο τα επόμενα 50 χρόνια. Σύμφωνα με τη μελέτη αυτή, πίνακας 3.2, η αναλογία προσώπων ηλικίας 0-14 και 65+ προς πρόσωπα ηλικίας 15-64 ετών (total dependency ratio) θα αυξηθεί από 55% που ήταν το 1997 σε 65% μέχρι το 2050. Αυτό δείχνει ότι θα αναλογούν περισσότεροι συνταξιούχοι και εξαρτώμενοι σε κάθε εργαζόμενο (που στο σύνολο τους αποτελούν τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό), και κατά συνέπεια θα πρέπει να εισφέρουν περισσότερα στο ταμείο κοινωνικών ασφαλίσεων για να μπορεί αυτό να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του.

Πίνακας 3.2: Λόγος Δημογραφικής Εξάρτησης, 1997-2050

Χρόνος	Αναλογία προσώπων 65+ προς πρόσωπα ηλικίας 15-64 (old dependency) %	Αναλογία προσώπων ηλικίας 0-14 προς πρόσωπα ηλικίας 15-64 (children and youth dependency) %	Αναλογία προσώπων ηλικίας 0-14 και 65+ προς πρόσωπα ηλικίας 15-64 (total dependency) %
1997	17.3	37.5	54.8
2010	19.7	30.8	50.1
2025	28.3	32.2	60.5
2050	33.5	31.3	64.8

Πηγή: Περίληψη Αναλογιστικής Ανασκόπησης του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Χρόνος Αναφοράς: 1.7.1997)

Το πρόβλημα αυτό της γήρανσης, σύμφωνα με μελέτες που έγιναν από την Ευρωπαϊκή Οικονομική Επιτροπή, θα είναι το ίδιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση γενικότερα και είναι αποτέλεσμα της σημαντικής προόδου που επιτεύχθηκε στον οικονομικό, τον κοινωνικό και τον ιατρικό τομέα από την άποψη των υπηρεσιών που παρέχονται στους Ευρωπαίους, πολλών ταυτόχρονων δημογραφικών τάσεων.

Συγκεκριμένα:

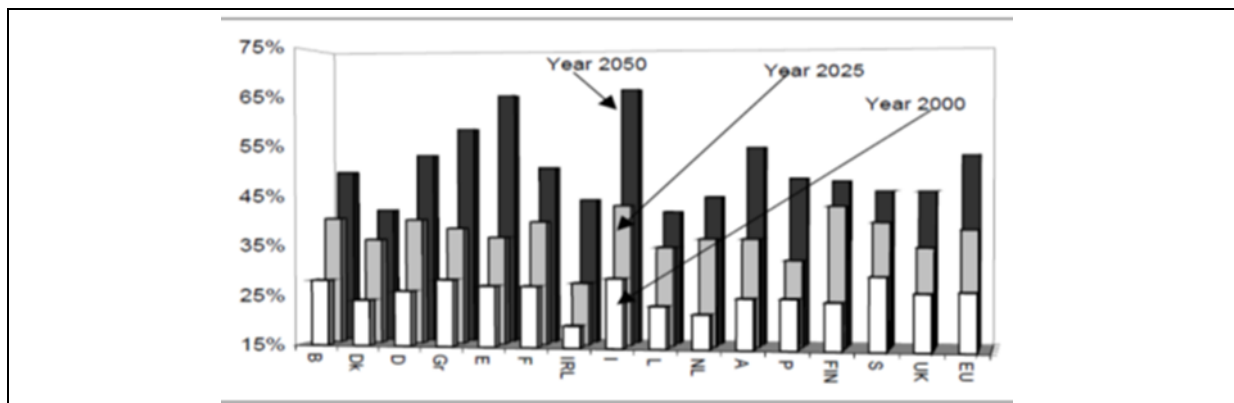
- ο μέσος αριθμός τέκνων ανά γυναίκα είναι 1,5 τέκνα στην ΕΕ το 2006, ενώ το κατώτατο όριο αντικατάστασης των γενεών είναι 2,1. Η ΕΕ προβλέπει δείκτη 1,6 για το 2030.
- η πτώση της γονιμότητας («baby crash») ακολούθησε την έκρηξη των γεννήσεων («baby-boom»), η οποία προκαλεί το μεγάλο μέγεθος της ηλικιακής κατηγορίας των ατόμων 45-65 ετών στον ευρωπαϊκό πληθυσμό και θέτει ορισμένα προβλήματα σχετικά με τη χρηματοδότηση των συντάξεων και συνεπώς του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων.
- το προσδόκιμο επιβίωσης (που αυξήθηκε κατά 8 έτη από το 1960 έως το 2006) θα μπορούσε να αυξηθεί κατά 5 ακόμη έτη από το 2006 έως το 2050 και συνεπώς να οδηγήσει σε αύξηση του ποσοστού των ατόμων που φθάνουν στις ηλικίες των 80 και 90 ετών, στις οποίες η ευπάθεια και η αναπηρία είναι συχνές.
- η μετανάστευση (1,8 εκατομμύρια μετανάστες προς την ΕΕ το 2004, 40 εκατομμύρια το 2050 σύμφωνα με τις προβλέψεις της Eurostat) μπορεί να αντισταθμίσει τις συνέπειες της χαμηλής γονιμότητας και της επιμήκυνσης της διάρκειας ζωής. (Ιστοσελίδα Europa-eu)

Πιο αναλυτικά, οι νέοι άνθρωποι σε αντίθεση με το παρελθόν αναβάλλουν για περισσότερο διάστημα τον γάμο και έπειτα περιορίζουν συνειδητά την απόκτηση παιδιών. Η εξέλιξη της ιατρικής επιστήμης έχει συνδράμει καθοριστικά στη βελτίωση της ποιότητας των συνθηκών διαβίωσης με αποτέλεσμα την αύξηση του προσδόκιμου ζωής. Επιπλέον η μαζική έξοδος των γυναικών στην αγορά εργασίας και η επιδίωξη ανώτατης μόρφωσης και καριέρας, η ραγδαία ανάπτυξη τεχνολογιών σε μεθόδους αντισύλληψης, η αλλαγή νοοτροπίας στην κατανόηση της βιολογικής συνουσίας των φύλων ως ερωτικού αυτοσκοπού πέρα από την αναπαραγωγική λειτουργία, έχει επιτείνει το φαινόμενο της υπογεννητικότητας.

Εξαιτίας αυτών των τάσεων, ο συνολικός πληθυσμός και στην ΕΕ θα μειωθεί ελαφρά, αλλά θα γίνει και πολύ πιο ηλικιωμένος. Ο ενεργός πληθυσμός των Ευρωπαίων (άτομα ηλικίας από 15 έως 64 ετών) θα μειωθεί κατά 48 εκατομμύρια από το 2006 έως 2050, ενώ το ποσοστό εξάρτησης αναμένεται να διπλασιαστεί και να φτάσει στο 51% το 2050. Αυτή η δημογραφική αλλαγή θα συνοδεύεται από βαθιές κοινωνικές ανακατατάξεις (κοινωνική προστασία, στέγαση, εργασία) σε όλες τις χώρες τις οποίες αφορά η πρόκληση της γήρανσης του πληθυσμού.

Αυτό φαίνεται και από το διάγραμμα πιο κάτω, όπου ο δείκτης δημογραφικής εξάρτησης των ηλικιωμένων αυξάνεται σημαντικά από το 2000 μέχρι και το 2050 σχεδόν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες

Διάγραμμα 3.1.: Ο δείκτης δημογραφικής γήρανσης για το 2000-2050

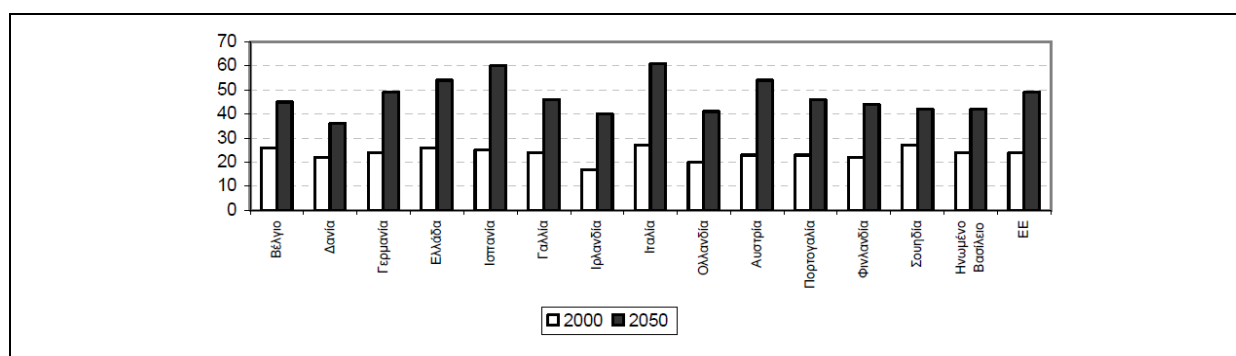

Πηγή: Europa.eu

Η δημογραφική αναλογία αυξάνεται δραματικά (με βάση προβλέψεις που έγιναν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) σε όλες τις χώρες και ειδικότερα στις Ισπανία, Ιταλία, Αυστρία και Ελλάδα, όπως βλέπουμε επίσης και στο διάγραμμα 3.2..

Αυτό που είναι αξιοσημείωτο είναι ότι συνολικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναμένεται να διπλασιαστούν οι εξαρτώμενοι προς τον υπόλοιπο πληθυσμό μέχρι το 2050, θέτοντας τα ταμεία συντάξεων σε όλες τις χώρες σε κίνδυνο. Ένας συνεχώς διογκούμενος αριθμός συνταξιούχων θα πρέπει να συντηρείται από ένα (σταθερό ή) συρρικνωμένο αριθμό εργαζομένων. (Νικολούλια Β., 1999). Τα έτη πληρωμής θα μειώνονται ενώ τα έτη χορήγησης συντάξεων και επιδομάτων θα αυξάνουν, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία ή επιδείνωση ελλειμμάτων που θέτουν σε κίνδυνο την οικονομική και κοινωνική προστασία των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας.

Διάγραμμα 3.2.: Ο Λόγος Δημογραφικής Εξάρτησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (%)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Οικονομική Επιτροπή (2000)

Αυτή τη στιγμή στην Ευρώπη, αντιστοιχούν τέσσερα ενεργά άτομα προς ένα άτομο άνω των 65. Τα επόμενα πενήντα χρόνια η αναλογία θα γίνει δύο προς ένα, ενώ το εργατικό δυναμικό υπολογίζεται ότι θα υποχωρήσει κατά περίπου δεκαεννέα εκατομμύρια άτομα. Οι χώρες που θα βρεθούν αντιμέτωπες με αύξηση των δημοσίων δαπανών τους κατά τουλάχιστον 7% επί του ΑΕΠ για την αντιμετώπιση των συνεπειών της γήρανσης του πληθυσμού είναι το Λουξεμβούργο, η Ελλάδα, η Σλοβενία, η Κύπρος, η Μάλτα, η Ολλανδία, η Ρουμανία, η Ισπανία και η Ιρλανδία. Έκθεση του οίκου αξιολόγησης Fitch προειδοποιεί ότι η γήρανση του πληθυσμού των αναπτυσσόμενων χωρών θα επιδεινώσει την οικονομική κρίση και θα αυξήσει τα χρέη των κυβερνήσεων, εκτός αν εφαρμοστούν μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας και στις συντάξεις. Σύμφωνα με έκθεση, ο γηραιός πληθυσμός στην Ευρώπη έχει αρχίσει να αποτελεί ολοένα και μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού, με αρνητικές συνέπειες τόσο για τους ρυθμούς ανάπτυξης όσο και για τις Δημόσιες Δαπάνες, οι οποίες θα αρχίσουν να γίνονται αισθητές από το 2020.

Υπολογίζεται ότι έως το 2060 ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός ηλικίας 15 έως 64 ετών θα μειωθεί κατά 15%, ενώ οι δημόσιες δαπάνες που σχετίζονται με τη γήρανση του πληθυσμού αναμένεται να αυξηθούν έως τότε στα επίπεδα του 4,75% επί του ΑΕΠ. Ο διεθνής οίκος εκτιμά ακόμη ότι χωρίς μεταρρυθμίσεις οι αναπτυσσόμενες χώρες θα δουν τους προϋπολογισμούς τους να επιδεινώνονται -κατά μέσον όρο- λόγω των αυξανόμενων συνταξιοδοτικών δαπανών κατά 0,6% του ΑΕΠ ως το 2020 και κατά 4,9% ως το 2050. Προβλέπει έτσι ότι η αναλογία του δημοσίου χρέους στο ΑΕΠ θα εκτοξευθεί στα ύψη. Ειδικά για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης η Fitch θεωρεί ότι η παραπάνω αναλογία θα αυξηθεί κατά 6,9% ως το 2020 και κατά 119,4% ως το 2050. Για την ευρωζώνη εκτιμά ότι η αντίστοιχη αύξηση θα είναι της τάξης του 111,4% ως το 2050.

Οι δημογραφικές τάσεις αποτελούν εφιάλη για τους αναλογιστές. Αν πάρουμε τις χώρες του ΟΟΣΑ που είναι πλησιέστερα προς τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της Κύπρου, θα δούμε πως ενώ το 1960 το ποσοστό του πληθυσμού με ηλικία άνω των 60 ετών ήταν 16%, το 2030 τούτο αναμένεται να υπερβεί το 30%.

Η Κύπρος δεν αποτελεί εξαίρεση από την κατάσταση που περιγράψαμε. Παραθέτουμε τρεις πίνακες από την τελευταία αναλογιστική ανασκόπηση του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων που έγινε το 2004 με χρόνο αναφοράς την 31/12/2003. Πιο συγκεκριμένα ο Πίνακας 3.3., δείχνει το ποσοστό των ατόμων ηλικίας πάνω των 65 χρονών να φθάνει το 2020 στο 16,5% του πληθυσμού και το 28,1% το 2050 σε σύγκριση με 11,7% το 2002.

Πίνακας 3.3: Προβλέψεις Κατανομής Πληθυσμού κατά ομάδες ηλικίας 2002 -2050

Αριθμός προσώπων.				
Χρόνος	0 – 14	15 – 64	65 και άνω	Σύνολο
2002	151.745	471.531	82.263	705.539
2020	120.934	564.841	135.432	821.208
2050	88.359	498.264	229.783	816.406
Ποσοστιαία κατανομή (%)				
2002	21.5	66.8	11.7	100.0
2020	14.7	68.8	16.5	100.0
2050	10.8	61.0	28.1	100.0

Από τον πίνακα 3.3., για το βασικό μέρος του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων φαίνεται πως ενώ ο αριθμός των εισφορέων από τριακόσιες τριάντα πέντε χιλιάδες το 2004 θα ανέλθει στις τριακόσιες εβδομήντα επτά χιλιάδες το 2030, ενώ οι συνταξιούχοι από ενενήντα εννέα χιλιάδες το 2004 θα ανέλθουν στις διακόσιες είκοσι έξι χιλιάδες το 2030. Δηλαδή θα υπάρξει μια αύξηση μόλις 12,5% στους εισφορείς ενώ για τους συνταξιούχους η ανάλογη αύξηση είναι δραματικά υψηλή 128%. Από το 2030 μέχρι το 2050 οι εισφορείς θα σημειώσουν μείωση ενώ οι συνταξιούχοι συνεχίζουν να αυξάνονται σημαντικά. Επίσης, ο αριθμός των εισφορέων ανά συνταξιούχο μειώνεται από 3.3, το 2004, σε 1.3, το 2050.

Πίνακας 3.3: Προβλέψεις εισφορέων και συνταξιούχων Τ.Κ.Α. 2004-2050 (Βασικό μέρος σχεδίου)

Χρόνος	Εισφορείς	Συνταξιούχοι	Λόγος Συνταξιούχων ./ Εισφορέων (%)	Αριθμός εισφορέων ανά συνταξιούχο
2004	335.444	99.434	30	3.3
2020	375.894	167.186	44	2.3
2030	377.627	226.920	60	1.7
2050	370.409	288.533	78	1.3

Ανάλογα, για το συμπληρωματικό μέρος του Τ.Κ.Α., στον πίνακα 3.4., φαίνεται πως ο αριθμός των εισφορέων από διακόσιες πενήντα δύο χιλιάδες το 2004 θα ανέλθει στις διακόσιες ενενήντα οκτώ χιλιάδες το 2030, ενώ οι συνταξιούχοι από εξήντα επτά χιλιάδες το 2004 θα ανέλθουν στις εκατόν εβδομήντα τέσσερις χιλιάδες το 2030. Δηλαδή αύξηση 18.2% στους εισφορείς και 160% στους συνταξιούχους. Ο δε αριθμός εισφορέων ανά συνταξιούχο μειώνεται από 3.7, το 2004 σε 1.3 εισφορείς το 2050.

**Πίνακας 3.4.: Προβλέψεις εισφορέων και συνταξιούχων Τ ΚΑ 2004-2050
(Συμπληρωματικό μέρος σχεδίου)**

Χρόνος	Εισφορές	Συνταξιούχοι	Λόγος Συνταξιούχων / Εισφορέων (%)	Αριθμός εισφορέων ανά συνταξιούχο
2004	252.292	67.328	27	3.7
2020	294.900	132.876	45	2.2
2030	298.194	174.264	58	1.7
2050	291.694	219.894	75	1.3

3.2. Η αγορά εργασίας

Ωστόσο υπάρχει μια κρίσιμη αλληλεπίδραση μεταξύ της οικονομικής βιωσιμότητας των συντάξεων, της οικονομικής μεγέθυνσης και της απασχόλησης που δεν πρέπει να αγνοείται. Η βιωσιμότητα των συντάξεων εξαρτάται όχι μόνο από τον λόγο της δημογραφικής εξάρτησης αλλά και από το πώς ο λόγος αυτός μετατρέπεται σε λόγο οικονομικής εξάρτησης και σε πληρωμές εκροών. Συνεπώς, ο πραγματικός αριθμός των ατόμων που έχουν απασχόληση σε σχέση με τα άτομα που δεν εργάζονται είναι πολύ σημαντικός. Είναι αυτό το ποσοστό που επηρεάζει τη βιωσιμότητα και επάρκεια του σχεδίου σύνταξης και όχι ο αριθμός των εργαζομένων που αναλογεί σε κάθε συνταξιούχο.

Ένα άτομο θεωρούμε ότι συμμετέχει στην αγορά εργασίας, ή είναι μέρος του εργατικού δυναμικού, όταν εργάζεται, είναι άνεργο ή είναι εισοδηματίας. Αντίθετα, ένας σημαντικός αριθμός ατόμων επιλέγουν να μην εργαστούν, αλλά ούτε και να επιζητήσουν εργασία. Το θέμα της συμμετοχής στην αγορά εργασίας είναι σημαντικό τόσο λόγω των σοβαρών επιπτώσεων που έχει στην οικονομία, όσο και για σκοπούς μέτρησης του ποσοστού ανεργίας και των επιπτώσεων στο σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων γενικότερα. Αύξηση του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης, λόγω αυξημένης συμμετοχής στην αγορά εργασίας, οδηγεί σε υψηλότερο δυναμικό ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ, χαμηλότερη ανεργία και συνεπώς μείωση των δαπανών του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Ταυτόχρονα, το ποσοστό ανεργίας, δηλαδή ο λόγος του αριθμού των ανέργων ως προς το σύνολο του εργατικού δυναμικού, επηρεάζεται άμεσα λόγω της αυξημένης απασχόλησης αλλά και της διεύρυνσης του εργατικού δυναμικού.

3.2.1. Η δομή της αγοράς εργασίας στη Κύπρο

Η στατιστική ανάλυση, που ακολουθεί, αναλύει περιγραφικά τη δομή της αγοράς εργασίας της Κύπρου κατά φύλο και ηλικιακές ομάδες του πληθυσμού και επικεντρώνεται στη χρονιά 2013, για την οποία υπάρχουν στοιχεία από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της Στατιστικής Υπηρεσίας της Κύπρου.

Εξετάζοντας το πληθυσμό και το εργατικό δυναμικό στους Πίνακες 3.5. και 3.6., βλέπουμε ότι οι άνδρες ηλικίας 15-24 και 25-54 είναι λιγότεροι πληθυσμιακά από τις γυναίκες της ίδιας κατηγορίας, ενώ στις ηλικίες 55-64 ο πληθυσμός κατά φύλο δεν παρουσιάζει μεγάλες διαφορές. Ο γυναικείος πληθυσμός, όμως, ηλικίας 65 και άνω είναι αρκετά πιο μεγάλος από τον αντίστοιχο των αντρών. Αντίθετα, το εργατικό δυναμικό αποτελείται από μεγαλύτερο αριθμό ανδρών από ότι γυναικών και η διαφορά αυξάνεται με την αύξηση της ηλικίας. Η απασχόληση, δηλαδή τα άτομα που εργάζονται (επικερδώς απασχολούμενος πληθυσμός), ακολουθεί την ίδια πορεία με το εργατικό δυναμικό.

Πίνακας 3.5.: Πληθυσμός, Εργατικό Δυναμικό και Απασχόληση, 2013

Ανδρες			
Ηλικία	Πληθυσμός	Εργατικό Δυναμικό	Απασχόληση
15-24	50.692	20.717	12.201
25-54	183.229	172.218	147.386
55-64	48.269	34.386	29.501
65+	51.133	6.789	6.324

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

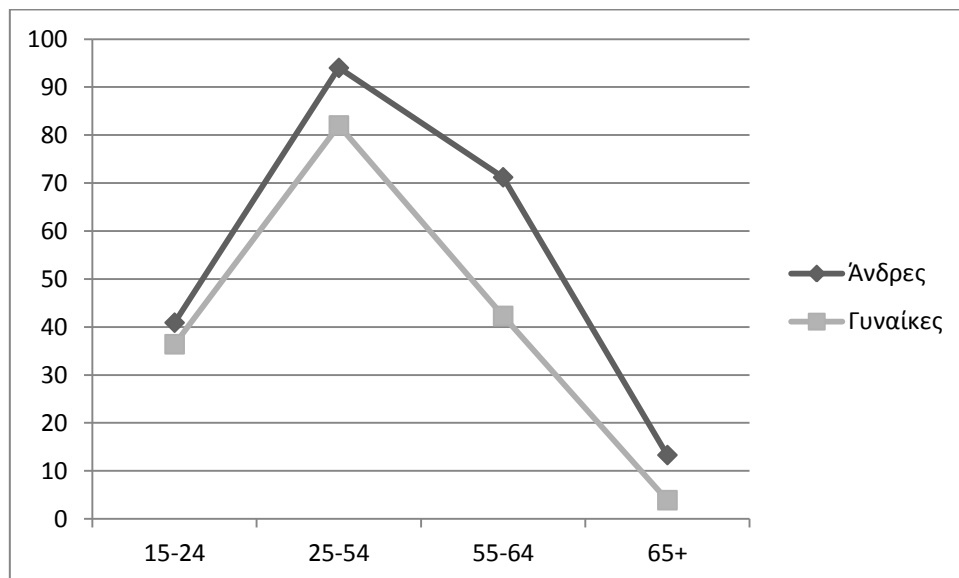
Πίνακας 3.6.: Πληθυσμός, Εργατικό Δυναμικό και Απασχόληση, 2013

Γυναίκες			
Ηλικία	Πληθυσμός	Εργατικό Δυναμικό	Απασχόληση
15-24	58.005	21.085	13.335
25-54	204.063	167.421	145.046
55-64	49.536	20.972	18.991
65+	59.647	2.350	2.323

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Στο Διάγραμμα 3.3. πιο κάτω, παρουσιάζονται τα ποσοστά συμμετοχής στην αγορά εργασίας κατά ηλικία και φύλο, όπως αυτά διαμορφώνονται από τους Πίνακες 3.5. και 3.6.. Όπως βλέπουμε από το διάγραμμα, η συμμετοχή των ανδρών ηλικίας 55 και άνω είναι μειωμένη σημαντικά. Οι άνδρες ηλικίας 25-54 έχουν το πιο ψηλό ποσοστό συμμετοχής και απασχόλησης με ποσοστό 94%. Τα ποσοστά συμμετοχής των γυναικών κατά ηλικιακή ομάδα δείχνουν ότι η μείωση της συμμετοχής αρχίζει νωρίτερα από ότι στους άνδρες, σε ηλικία πριν τα 40 χρόνια. Επίσης σε ηλικίες μεγαλύτερες από 55 χρόνια, τα ποσοστά συμμετοχής των γυναικών είναι αρκετά χαμηλότερα από ότι τα αντίστοιχα των ανδρών, και αυτό μπορεί να οδηγήσει στην υπόθεση ότι η τάση για μείωση της απασχόλησης ατόμων ηλικίας 55 και άνω προέρχεται κυρίως από την αποχώρηση των γυναικών παρά των ανδρών από την αγορά εργασίας.

Διάγραμμα3.3.: Ποσοστό συμμετοχής κατά ηλικία και φύλο, 2013

Συμπερασματικά, σαν ποσοστό του πληθυσμού οι άντρες συμμετέχουν γενικά πιο πολύ στο εργατικό δυναμικό από ότι οι γυναίκες, τόσο συνολικά όσο και κατά ηλικία. Η συμμετοχή των αντρών είναι αρκετά μειωμένη για τις ηλικίες 55 και πάνω σε σχέση με τις ηλικίες 25-54. Στις γυναίκες, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι γενικά πολύ μικρότερα των αντρών.

Το μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων ηλικίας 15-24 ετών είναι άνεργοι και αδρανή άτομα, και αυτό απλά αντικατοπτρίζει το γεγονός ότι άτομα αυτής της ηλικίας δεν αποτελούν μέρος του εργατικού δυναμικού λόγω άλλων υποχρεώσεων (στρατιωτικών υποχρεώσεων, σπουδών κλπ). Σε ηλικία 25-54, η πλειοψηφία είναι εργαζόμενοι ενώ ένα μικρό ποσοστό είναι είτε άνεργοι είτε αδρανείς. Σε ηλικία 55-64 αρχίζει να αλλάζει η κατανομή με το ποσοστό των

εργαζομένων να είναι σχεδόν ίσο με το ποσοστό των αδρανών, επιβαρύνοντας το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων με την καταβολή παροχών, ενώ για τα άτομα ηλικίας 65 και άνω, οι περισσότεροι είναι αδρανείς, πιθανό λόγω της συνταξιοδότησης, της κακής υγείας και άλλων συνθηκών που χαρακτηρίζουν την κατηγορία αυτή.

Επισημαίνεται, ότι για το πρώτο τρίμηνο του 2013, το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων 20-64 μειώθηκε, με αποτέλεσμα να ανέλθει στο 67,4% (περίπου τέσσερις εκατοστιαίες μονάδες μειωμένο σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012). Παρά την κάμψη του συνολικού ποσοστού απασχόλησης στη χώρα κατά το 2012, αυτό κινείται στα επίπεδα του 70,2% και παραμένει υψηλότερο του ευρωπαϊκού μέσου για το ίδιο έτος (68,5%). Οι συντελεστές απασχόλησης ανά φύλο βρίσκονται επίσης σε υψηλότερα επίπεδα των Κρατών – Μελών της ΕΕ, αν και παρουσιάζουν κάμψη κατά την τελευταία διετία. Συγκεκριμένα, ο συντελεστής απασχόλησης των ανδρών μειώνεται από 82.7% το 2010 σε 79.6% το 2011 και 76.1% το 2012, ενώ σημαντική είναι και η μείωση στις γυναίκες, όπου ο συντελεστής απασχόλησης διαμορφώνεται σε 64.8% το 2012, έναντι 67.7% το 2011 και 68.8% το 2010. (Εκθεση Αξιολόγησης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή 2007-2013»).

Πιο κάτω, αναλύονται οι λόγοι που επηρεάζουν την δομή της αγοράς εργασίας.

3.2.2. Αλλαγές στη δομή της παραγωγής και της απασχόλησης

Το νέο μεταφορντικό καθεστώς συσσώρευσης κατέστησε εφικτή τη δυνατότητα υποκατάστασης της εργασίας από το κεφάλαιο στη διαδικασία παραγωγής. Βασική συνιστώσα οι νέες τεχνολογίες (ρομποτικά – μηχανικά συστήματα κ.α.) με τις οποίες επιτεύχθηκε μεγαλύτερη αυτοματοποίηση της παραγωγής. Το αποτέλεσμα είναι η αύξηση της παραγωγής και η ανάπτυξη χωρίς τη δημιουργία θέσεων εργασίας (jobless growth). Η εργασία λοιπόν περιθωριοποιείται παρ' όλες τις δυνατότητες για αναβάθμισή της, εξαιτίας της χρήσης των νέων τεχνολογιών. Αντίστοιχα, στο επίπεδο οργάνωσης της εργασίας η φορντική μισθωτή σχέση μετασηματίστηκε στην ευέλικτη μισθωτή σχέση η οποία δεν χαρακτηρίζεται ούτε από την πλήρη απασχόληση ούτε από την έλλειψη κινητικότητας αλλά διαμορφώνεται σ' ένα πλαίσιο συνεχούς καινοτομίας και προσαρμογής στις ανάγκες της αγοράς καθώς και εναλλαγής ατόμων στις θέσεις εργασίας (Χλέτσος Μ, 2000).

Αυτό έχει σαν συνέπεια την πολυδιάσπαση της μισθωτής σχέσης ενώ παράλληλα κερδίζουν έδαφος οι άτυπες μορφές εργασίας και απασχόλησης που αντικαθιστούν συνεχώς τους εργαζόμενους με «κανονική» σύμβαση εργασίας. Οι νέες ευέλικτες μορφές μισθωτής σχέσης δεν αφορούν μόνο το ζήτημα του χρόνου εργασίας (πλήρης ή μερική) αλλά και τον τρόπο πληρωμής (με την ώρα, με το κομμάτι) ή και το ζήτημα του χώρου εργασίας. Μερική απασχόληση, προσωρινή απασχόληση, αυτοαπασχόληση, παράλληλη απασχόληση, οικιακή εργασία, job sharing είναι μερικές μόνο μορφές ευέλικτης απασχόλησης. Η πλήρης (οκτάωρη) σταθερή και μόνιμη σύμβαση εργασίας δίνει βαθμιαία τη θέση της στην ποικιλία την μεταβλητότητα, την αστάθεια, την προσωρινότητα και την εναλλαγή. Η ειδίκευση, επανειδίκευση, συνεχής κατάρτιση, δια βίου εκπαίδευση και προσαρμογή των προσόντων των εργαζομένων στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς εργασίας αποκτούν προτεραιότητα ενώ θέτουν το σύστημα κοινωνικής προστασίας προ των ευθυνών του ώστε να γίνει κι αυτό ευέλικτο και να επαναπροσδιορίσει το ρόλο του προκειμένου να συμπεριλάβει και να προστατεύσει και τις νέες μορφές απασχόλησης, με σκοπό να μειώσει τις ανισότητες που υφίστανται στις κοινωνικές παροχές ανάμεσα στους «τυπικά» και «ευέλικτα» απασχολούμενους.

3.2.3. Η διεθνοποίηση της οικονομίας και το νέο οικονομικό status

Οι μεγάλες οικονομικές αλλαγές των τελευταίων ετών έχουν οπωσδήποτε βαθιές προεκτάσεις για τα συστήματα κοινωνικής προστασίας και η τάση αυτή θα συνεχιστεί στο μέλλον. Οι αλλαγές αυτές εκδηλώνονται σε ένα πλαίσιο αυξανόμενης παγκοσμιοποίησης και ταχύτερης τεχνολογικής προόδου οι οποίες από τη μια μεριά επιταχύνουν το ρυθμό των διαρθρωτικών αλλαγών στην οικονομία ενώ παράλληλα μειώνουν την ικανότητα των κυβερνήσεων να διαχειρίζονται τις οικονομικές εξελίξεις. Συνέπεια της παγκοσμιοποίησης αυτής είναι ότι ο ρόλος του εθνικού κράτους στη διαμόρφωση μακροοικονομικών ισορροπιών και στην απρόσκοπτη φορολόγηση για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής πολιτικής θα μειώνεται συνεχώς αφού η αυξανόμενη διεθνοποίηση των αγορών κεφαλαίου και χρήματος σε συνδυασμό με τον αδυσώπητο ανταγωνισμό υπαγορεύουν ριζική μεταβολή στις ασκούμενες μακροοικονομικές πολιτικές (Χλέτσος, 2000).

Νομισματική δημοσιονομική και φορολογική πολιτική δεν μπορούν πλέον να χρησιμοποιηθούν από το εθνικό κράτος ως εργαλεία διαχείρισης για την επέκταση των

κοινωνικών υπηρεσιών. Το κράτος δεν μπορεί π.χ. προκειμένου να χρηματοδοτήσει κοινωνικές παροχές του συστήματος κοινωνικής προστασίας να αυξήσει τη φορολογία των κινητών συντελεστών παραγωγής (όπως το κεφάλαιο και οι επιχειρήσεις) διότι η απελευθέρωση στην κίνηση κεφαλαίων επιτρέπει στους κεφαλαιούχους να μεταφέρουν τα κεφάλαιά τους σε χώρες με χαμηλό συντελεστή φορολογίας. Τούτο θα ήταν καταστροφικό για την επιχειρηματικότητα, τον ανταγωνισμό, τη βιωσιμότητα πολλών μικρομεσαίων κυρίως επιχειρήσεων, τις επενδύσεις την ανάπτυξη και τελικά τη βιωσιμότητα των ιδίων των συστημάτων κοινωνικής προστασίας με την αύξηση του ανεργιακού και άλλων επιδομάτων.

Ο αριθμός των ανέργων είναι σαφέστατα άρρηκτα συνδεδεμένος με την κατάσταση της εκάστοτε οικονομίας της κάθε χώρας, καθώς όσο πιο μεγάλη οικονομική κρίση παρατηρείται, τόσο τα ποσοστά ανεργίας ανεβαίνουν, και αντίθετα.

Επιπλέον, η οικονομική κρίση και η ύφεση έχουν φέρει τα πάνω κάτω στην αγορά εργασίας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο με τους νέους κυρίως να βρίσκονται σε απόγνωση αφού ο εφιάλτης της ανεργίας έχει γίνει πραγματικότητα.

Η υψηλή ανεργία την περίοδο που διανύουμε δείχνει την πόρτα εξόδου στους νέους, οι οποίοι είναι απογοητευμένοι από την χώρα τους. Ειδικότερα η μετανάστευση των νέων "φαντάζει" διέξοδο στην ανεργία αφού το υφιστάμενο οικονομικό μοντέλο και στη Κύπρο δεν μπορεί να απορροφήσει όλους τους νέους πτυχιούχους. Οι προσδοκίες των νέων σήμερα είναι πολύ διαφορετικές σε σχέση με το τι υπήρχε τη δεκαετία του 1980 ακόμα και του 1990. Ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός νέων ανθρώπων στην Κύπρο αποκτά πανεπιστημιακές γνώσεις και ως εκ τούτου τρέφει τις ανάλογες προσδοκίες.

Το φαινόμενο αυτό της μετανάστευσης, δηλαδή, των νέων πτυχιούχων, που είτε έχουν βρει κλειστές τις πόρτες της αγοράς εργασίας είτε η φύση της απασχόλησή τους δεν συνάδει με τις σπουδές τους ή με τα προσόντα τους, οφείλεται κυρίως στους εξής λόγους:

➤ Στα χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας, όπως τη βρήκαν οι νέοι μετά την αποφοίτησή τους από τα πανεπιστήμια.

Ο σημαντικότερος λόγος για την αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό είναι οι καλύτερες προοπτικές επαγγελματικής εξέλιξης, η αξιοκρατία στον εργασιακό χώρο, το ενδιαφέρον για την εργασία και η απόκτηση περισσότερων και εξειδικευμένων γνώσεων.

➤ Στην διαφθορά και στην έλλειψη αξιοκρατίας η οποία ωθεί τους νέους να στραφούν σε άλλες χώρες αναζητώντας ένα πιο δίκαιο επαγγελματικό μέλλον.

➤ Στην ελλιπή δημιουργία νέων θέσεων εργασίας από τις επιχειρήσεις, οι οποίες επενδύουν όλο και λιγότερο στην Κύπρο. Πολλές επιχειρήσεις, αντίθετα, μεταφέρουν τα κεφάλαιά τους και επενδύουν στο εξωτερικό. Πολλές μάλιστα άρχισαν ή σκέφτονται να μεταφέρουν είτε την παραγωγή τους είτε ακόμα και την έδρα τους σε χώρες με λιγότερο δυσβάσταχτο φορολογικό περιβάλλον.

➤ Στην αδυναμία πρόσβασης των νέων στην αγορά εργασίας.

Στις διάφορες έρευνες που έχουν γίνει υπογραμμίζεται η ανυπαρξία εργασιακής εμπειρίας ως βασικής αιτίας που οι επιχειρήσεις δεν προσλαμβάνουν νέους. Τα προγράμματα πρακτικής άσκησης, απόκτησης εργασιακής εμπειρίας, επαγγελματικής ειδίκευσης κ.λπ. δεν εμφανίζονται να έχουν την αποτελεσματικότητα και να εφοδιάζουν τους νέους με τα προσόντα που οι επιχειρήσεις απαιτούν.

Από τον Πίνακα 3.7, ο οποίος παρουσιάζει τα ποσοστά ανεργίας κατά ομάδα ηλικίας, φαίνεται ότι το ποσοστό ανεργίας των νέων κάτω των 25 ετών αυξήθηκε από 13,8% το 2009 σε 16,7% το 2010 (ο μέσος όρος της ΕΕ27 ήταν 20,9% το 2010), φθάνοντας τελικά το 22,4% το 2011. Αύξηση παρουσιάζουν επίσης και οι υπόλοιπες ομάδες ηλικίας.

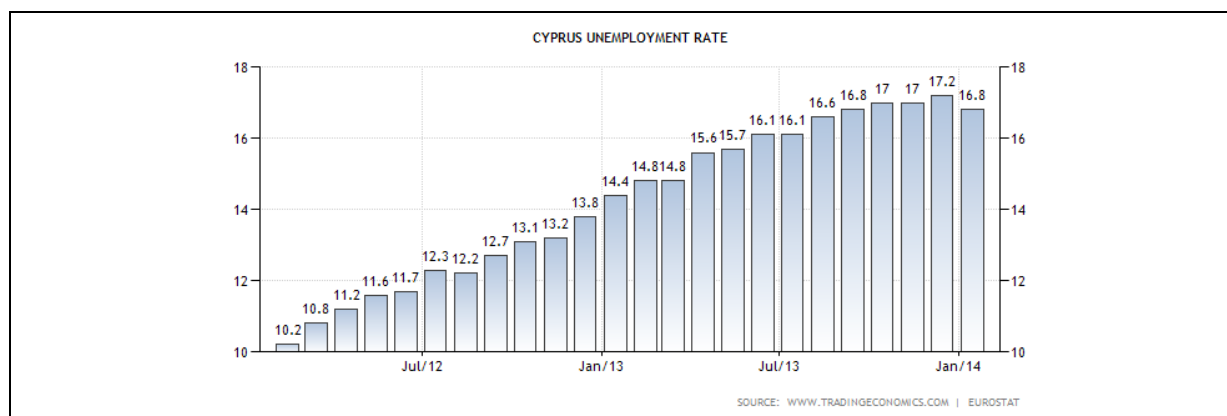
Πίνακας 3.7: Ποσοστά ανεργίας κατά ομάδα ηλικίας, 2000-2011

Ομάδα ηλικίας	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
15-24	10,2	13,9	10,0	10,2	9,0	13,8	16,7	22,4
25-54	4,5	4,5	4,1	3,4	3,2	4,6	5,4	6,8
55-64	3,5	3,5	3,3	3,1	3,2	4,3	4,7	4,9
65+	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,6	0,2	0,6
15+	5,0	5,3	4,5	3,9	3,7	5,3	6,2	7,7

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Γενικότερα, για την ανεργία, επιδείνωση κατέγραψαν το Δεκέμβριο του 2013 οι συνθήκες στην αγορά εργασίας, με την ανεργία να σκαρφαλώνει σε νέα επίπεδα ρεκόρ, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε η Eurostat. Ο αριθμός των ανέργων έφθασε τις εβδομήντα οκτώ χιλιάδες έναντι εξήντα δύο χιλιάδων που ήταν το Δεκέμβριο του 2012. Σύμφωνα με τη Eurostat, το ποσοστό ανεργίας στην Κύπρο το Δεκέμβριο του 2013 ανήλθε στο 17,5% από 17,3% το Νοέμβριο και 13,9% το Δεκέμβριο του 2012 (Διάγραμμα 3.4).

Διάγραμμα 3.4: Ποσοστό ανεργίας στη Κύπρο, Ιανουάριο 2012-Ιανουάριο 2014

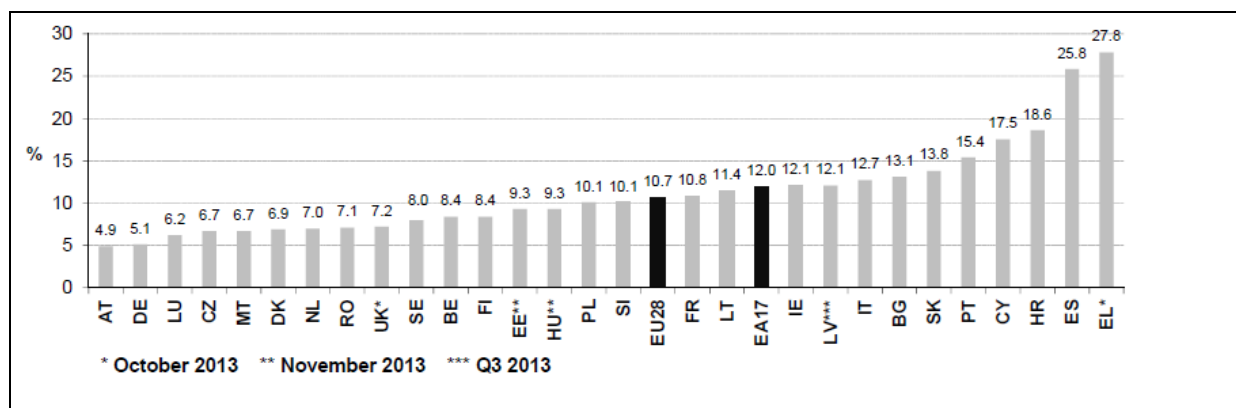

Πηγή: Eurostat

Το ποσοστό ανεργίας της Κύπρου είναι το τρίτο ψηλότερο στην ΕΕ μετά την Ελλάδα που κατείχε ποσοστό 27,8 %, τον Οκτώβριο του 2013, και την Ισπανία με ποσοστό 25,8%. Για τους άνδρες το ποσοστό ανεργίας έφτασε στο 18,4% και των γυναικών στο 16,6%. Το ποσοστό ανεργίας ανάμεσα στους νέους, κάτω των 25 ετών, φθάνει το 40,8%, ποσοστό πολύ υψηλό (Ιστοσελίδα Eurostat)

Στην ΕΕ και ευρωζώνη η ανεργία παρουσίασε σταθεροποίηση παραμένοντας σε ψηλά επίπεδα (Διάγραμμα 3.5). Στην ΕΕ των 28, η ανεργία ανήλθε στο 10,7% από 10,8% τον προηγούμενο μήνα και στην ευρωζώνη παρέμεινε στο 12%. Ο αριθμός των ανέργων υπολογίζεται στα είκοσι έξι εκατομμύρια στο σύνολο της ΕΕ με τα δεκαεννέα εκατομμύρια να βρίσκονται στην ευρωζώνη. Μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, τα μικρότερα ποσοστά ανεργίας έχει η Αυστρία (4,9%), η Γερμανία (5,1%) και το Λουξεμβούργο (6,2%).

Διάγραμμα 3.5.: Ποσοστό ανεργίας, Δεκέμβριος 2013

Πηγή: Eurostat

Ειδικότερα, για την ανεργία στην Κύπρο, οι βασικές διαφοροποιήσεις εστιάζονται στην μείωση των ποσοστών απασχόλησης και στην αύξηση του ποσοστού ανεργίας, με έμφαση σε ομάδες πληθυσμού όπως οι νέοι, για τους οποίους αναφερθήκαμε πιο πάνω, στις γυναίκες, καθώς και σε παραδοσιακούς κλάδους της Κυπριακής οικονομίας (π.χ. κατασκευές, εμπόριο).

3.2.4. Αλλαγές στη δομή της οικογένειας και των νοικοκυριών

Η κοινωνική προστασία σχεδιάστηκε στη βάση της πυρηνικής οικογένειας κατά το πρότυπο του άντρα τροφοδότη ενώ η γυναίκα ασχολούνταν με τα οικιακά και τα παιδιά. Λόγω της διαφοράς στη μακροζωία των δύο φύλων πολλές ηλικιωμένες γυναίκες συμβαίνει να έχουν ανεπαρκή συνταξιοδοτική κάλυψη ή και να μην θεμελιώνουν καν δικαίωμα αφού τα κοινωνικά δικαιώματα της γυναίκας (ασφάλιση, προνοιακές παροχές) συνδέονταν μόνο με τη θέση της στην οικογένεια και όχι με την ίδια. Με τη σημερινή αυξημένη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας η οποία συνεπάγεται όχι μόνο εισόδημα αλλά και την εξατομίκευση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του ζευγαριού στην κοινωνική προστασία, ο αριθμός των μονογονεϊκών οικογενειών με παιδιά έχει αυξηθεί σημαντικά. Επιπλέον, τόσο ο αριθμός των διαζυγίων όσο και η αύξηση των γεννήσεων παιδιών εκτός γάμου έχει αυξηθεί σημαντικά. Εκτός από τη μείωση της γαμηλιότητας και την αύξηση των διαζυγίων ο μέσος όρος μελών της οικογένειας καθώς και τα πολυμελή νοικοκυριά μειώνονται συνεχώς λόγω της μείωσης της γεννητικότητας. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Απογραφής Πληθυσμού 2011 (Ιστοσελίδα Στατιστική Υπηρεσίας), το 54,1% των γυναικών της χώρας άνω των 15 ετών ζουν με τον σύζυγο ή την οικογένεια τους, ενώ περίπου 3,9% συζούσε. Το 5.6% του συνολικού γυναικείου πληθυσμού της χώρας είναι μονογονεϊκές, ποσοστό συντριπτικά υψηλότερο του αντίστοιχου των ανδρών (0.8% του συνολικού αντρικού πληθυσμού της χώρας). Κατά την τελευταία τριανταετία, ο αριθμός των διαζευγμένων γυναικών παρουσιάζει αύξηση από 0,6% του συνόλου των γυναικών το 1982 σε 4.9% το 2011.

Ειδικότερα, το 2011 καταγράφονται στη χώρα περίπου εικοσιτρείς χιλιάδες μονογονεϊκές οικογένειες, το 88% των οποίων αφορά σε γυναίκες μονογονεϊκές. Το 28% των γυναικών – μονογονεϊκών είναι ηλικίας 35-44 ετών, το 27% ηλικίας 45-54, το 14% ηλικίας 25-34 ετών και το 13% ηλικίας 55-64 ετών. Από το σύνολο των γυναικών που ζουν μόνες του (με ή χωρίς

παιδιά) ηλικίας άνω των 15 ετών, περίπου το 6% είναι άνεργες, ενώ ένα υψηλό ποσοστό της τάξης του 49,4% παραμένουν αδρανείς, βρίσκονται δηλαδή εκτός αγοράς εργασίας.

Το σύστημα κοινωνικής προστασίας θα πρέπει επίσης να λάβει υπόψη του ότι τα διαδοχικά στάδια του κύκλου ζωής διαφοροποιούνται ενώ αναδύονται νέες φάσεις όπου οι δυο γενεές γονείς και ενήλικα παιδιά συνυπάρχουν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα για ποικίλους λόγους: παράταση του χρόνου σπουδών, καθυστέρηση στη δημιουργία οικογένειας κ.α. Το γεγονός όμως αυτό σε συνδυασμό με την έξοδο της γυναίκας στην αγορά εργασίας αυξάνει την αναλογία των ατόμων τα οποία πρέπει να τύχουν της υποστήριξης του συστήματος της κοινωνικής προστασίας.

3.2.5. Χαμηλά επίπεδα συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας

Όπως αναφέραμε εξίσου σημαντική για το σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων είναι η έξοδος της γυναίκας στην αγορά εργασίας και η ανάγκη για αύξηση της συμμετοχής της στο εργατικό δυναμικό. Η συμμετοχή των γυναικών είναι σαφώς θεμελιώδες ζήτημα. Οι γυναίκες αντιμετωπίζουν ακόμα ιδιαίτερα προβλήματα σε ότι αφορά την ίση πρόσβαση στην αγορά εργασίας, την πρόοδο στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία, τις αποδοχές και το συνδυασμό επαγγελματικού και οικογενειακού βίου. Παρόλο που οι καθαρές πρόσθετες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν την τελευταία δεκαετία έχουν σχεδόν καταληφθεί από γυναίκες, αυτή η αύξηση θέσεων εργασίας δεν συμβαδίζει με την αύξηση του αριθμού γυναικών που επιθυμούν να εργασθούν και τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών παραμένουν χαμηλότερα από εκείνα των ανδρών.

Παραδοσιακά οι γυναίκες στην Κύπρο αφιέρωναν μεγάλο μέρος του χρόνου τους στην οικογένεια, ενώ η συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας ήταν μικρή. Τις τελευταίες δεκαετίες αυτή η νοοτροπία έχει αλλάξει δραστικά, κυρίως λόγω της μεγάλης έφεσης για ανώτερες σπουδές μεταξύ των γυναικών. Παρόλα αυτά, ο ρόλος της γυναίκας-οικοκυράς εξακολουθεί να είναι έντονο χαρακτηριστικό της Κυπριακής κουλτούρας με αποτέλεσμα ακόμη και σήμερα πολλές γυναίκες να μην συμμετέχουν στην αγορά εργασίας λόγω οικογενειακών ευθυνών, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τη φροντίδα των παιδιών. Τα ίσα δικαιώματα ανδρών και γυναικών μπορεί να αποτελούν σήμερα νόμο, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι αποτελούν και τον

κανόνα. Η κοινωνική και επαγγελματική θέση των γυναικών δεν αντιστοιχεί με τα δικαιώματα που τους παρέχει η νομοθεσία σε όλους τους τομείς.

Το φαινόμενο της γυναικείας απασχόλησης στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες, συνδέεται με την όλη κοινωνικοοικονομική εξέλιξη σε αυτές. Οι μεταβολές των κοινωνικών αντιλήψεων, τα καταναλωτικά πρότυπα, οι πολιτικές πρακτικές που προωθούν την ισότητα, αύξηση των θέσεων εργασίας στον τριτογενή τομέα, το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης και η επιθυμία για επαγγελματική εξέλιξη, επηρεάζουν σημαντικά την απόφαση της γυναίκας να ενταχθεί στην αγορά εργασίας και να παραμείνει εντός αυτής για ένα μικρό ή μεγάλο διάστημα (Στρατηγάκη Μ., 2006). Επιπλέον, τα μειωμένα ποσοστά γονιμότητας και η δυνατότητα συμφιλίωσης οικογενειακής και εργασιακής ζωής έχουν συμβάλει ώστε οι γυναίκες να μένουν λιγότερο χρόνο εκτός αγοράς εργασίας προκειμένου να τεκνοποιήσουν και να μεγαλώσουν τα παιδιά τους.

Πράγματι η γυναικεία απασχόληση υπήρξε σημαντικός παράγοντας αύξησης της απασχόλησης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα τελευταία χρόνια. Το 2011 το ποσοστό απασχόλησης για τους άνδρες έφθασε το 70,1 % στην ΕΕ-27, σε σύγκριση με το 58,5 % για τις γυναίκες. Μια πιο μακροπρόθεσμη σύγκριση δείχνει ότι ενώ το ποσοστό απασχόλησης για τους άνδρες το 2011 ήταν κατώτερο του αντίστοιχου επιπέδου απασχόλησης πριν από μία δεκαετία (70,9 % το 2001), σημειώθηκε σημαντική αύξηση του ποσοστού των απασχολούμενων γυναικών – το οποίο αυξήθηκε κατά 4,2 εκατοστιαίες μονάδες, από 54,3 % το 2001 (Ιστοσελίδα Eurostat).

Στην Κύπρο, όπως βλέπουμε και στο πίνακα 3.8, πιο κάτω, το 2013 το ποσοστό γυναικείας απασχόλησης έφτασε το 48,4% συγκρινόμενο με το 58,6% της ανδρικής απασχόλησης, μειώνοντας τη διαφορά σε 10,2% μεταξύ των δύο φύλων, σε σύγκριση με το 25% που ήταν το 1985.

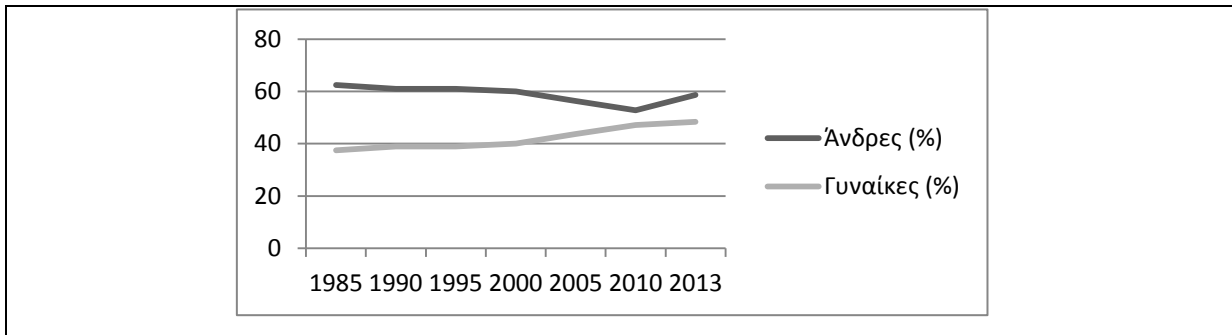
Πίνακας 3.8: Απασχολούμενος πληθυσμός κατά φύλο, 1985-2013

	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2013
Απασχολούμενος Πληθυσμός (χιλιάδες)	217,8	253,4	294,9	321,5	361,3	387,2	375,1
Ανδρες (%)	62,5	61	61	60	56,3	52,8	58,6
Γυναίκες (%)	37,5	39	39	40	43,7	47,2	48,4

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

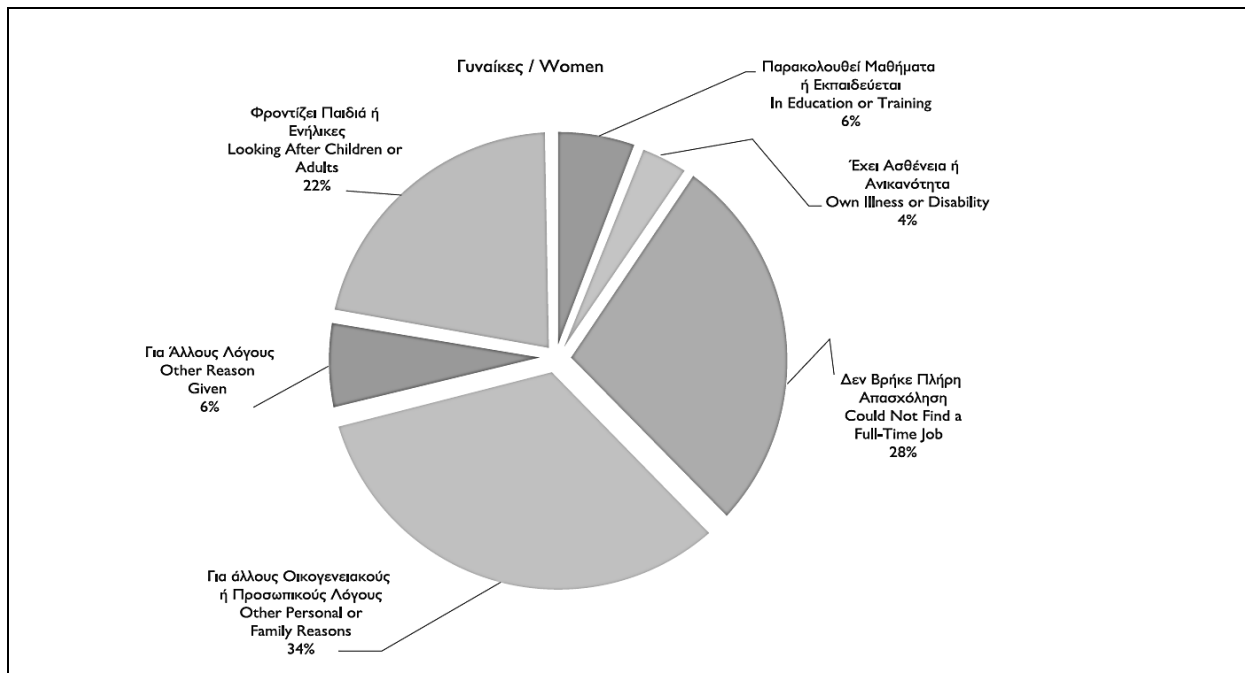
Η αυξητική τάση του ποσοστού των απασχολούμενων γυναικών φαίνεται και στο Διάγραμμα 3.6. πιο κάτω. Από το 1985 μέχρι το 2000 η διαφορά είναι πολύ μεγάλη, ενώ από το 2000 μέχρι το 2010 υπάρχει μείωση του ποσοστού απασχόλησης στους άνδρες και η απασχόληση των γυναικών συνεχίζει την ανοδική πορεία της μέχρι και το 2013, μειώνοντας τη διαφορά μεταξύ τους.

Διάγραμμα 3.6.: Ποσοστό απασχολούμενου πληθυσμού κατά φύλο

Ωστόσο, επικρατεί ακόμη η τάση να θυσιάζουν οι γυναίκες την επαγγελματική τους σταδιοδρομία για οικογενειακούς λόγους και από άποψη ποιότητας αυτό που χαρακτηρίζει τη γυναικεία εργασία είναι η εκτεταμένη διάδοση της μερικής απασχόλησης. Σύμφωνα με Έρευνα του Εργατικού Δυναμικού από την στατιστική Υπηρεσία, το ποσοστό άνεργων γυναικών που ψάχνουν εργασία με μερική απασχόληση είναι 12,3% έναντι των άνεργων ανδρών που μόλις το 2,9% ψάχνει για μερική απασχόληση. Κυριότεροι λόγοι για τους οποίους οι γυναίκες ψάχνουν δουλειά με μερική απασχόληση, σύμφωνα με έρευνα της Στατιστικής Υπηρεσίας το 2010, Διάγραμμα 3.7, είναι γιατί δεν βρήκαν πλήρη απασχόληση (28%), είτε για οικογενειακούς ή προσωπικούς λόγους (34%). Επίσης, σημαντικό ποσοστό γυναικών (22%) δήλωσε ότι επέλεξε τη μερική απασχόληση για να μπορούν να φροντίζουν τα παιδιά ή ενήλικες.

Διάγραμμα 3.7.: Λόγοι Μερικής Απασχόλησης Γυναικών (Ηλικίας 15+), 2010

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Ερευνά Εργατικού Δυναμικού 2012

Οι σχέσεις εργασίας αυτού του τύπου έχουν το μειονέκτημα της χαμηλής αμοιβής, της έλλειψης προοπτικής καριέρας και της περιορισμένης ασφάλισης. Συνεπώς η μερική απασχόληση βελτιώνει ποσοτικά μόνο και όχι ποιοτικά τη θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας, και επιπλέον λόγω της περιορισμένης ασφάλισης, η συντάξεις καθώς και τα επιδόματα από το σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων δεν είναι επαρκή.

Η κοινωνική προστασία θα πρέπει να διευκολύνει και να υποστηρίξει τη συμμετοχή των γυναικών με πρακτικές διευκόλυνσης της συνύπαρξης του επαγγελματικού με τον οικογενειακό βίο όπως ευέλικτης απασχόλησης σύμφωνα με τις ανάγκες των γυναικών, υποστηρικτών δομών για τη φύλαξη των παιδιών κ.α. Η αγορά εργασίας δεν θα πρέπει να κάνει διακρίσεις ούτε ως προς το φύλο ούτε ως προς την ηλικία, για την οποία θα αναφερθούμε παρακάτω.

3.2.6. Η πρόωρη έξοδος των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας από την αγορά εργασίας

Ένα άλλο θεμελιώδες ζήτημα είναι η πρόωρη έξοδος των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας από την αγορά εργασίας. Το θέμα των διακρίσεων και των στερεοτύπων σχετικά με το εργατικό δυναμικό που γερνάει είναι θέματα που προσελκύουν ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον των κοινωνικών εταίρων. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας προκειμένου να διατηρήσουν την εργασία τους, να πάρουν μια νέα θέση εργασίας, να επιστρέψουν από την ανεργία στην απασχόληση, να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες για την κατάρτιση είναι πολλαπλά, λόγω των τεράστιων αλλαγών που παρατηρούνται διαχρονικά στην αγορά εργασίας. Ειδικότερα, με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών, την ζήτηση για νέες δεξιότητες και ικανότητες, την ζήτηση για νέα αναβαθμισμένα ακαδημαϊκά προσόντα, τη μακροχρόνια ανεργία, κ.α., καθίσταται εξαιρετικά δύσκολο για πολλά άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (άνω των 50) να προσαρμοστούν στις νέες αυτές συνθήκες με αποτέλεσμα να μειώνεται συνεχώς ο αριθμός τους.

Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat (πίνακας 3.9), το 2011 το ποσοστό απασχόλησης της ηλικιακής ομάδας 55-64 στην Κύπρο ανέρχεται στο 54.8% των απασχολούμενων (EE27: 47.4%), το οποίο, ενώ από το 2002 μέχρι το 2010 αυξάνεται σταδιακά, από το 2011 σημειώνει σχετική μείωση και αυτό συνεχίζεται και για το 2012 με ποσοστό 50,7%. Η μείωση αυτή είναι εμφανές τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες. Οι διακυμάνσεις για την περίοδο 2002-2012 παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα, 3.9, στο σύνολο και ανά φύλο:

Πίνακας 3.9: Ποσοστό απασχόλησης ατόμων ηλικίας 55-64 ετών, 2002 -2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Σύνολο	49,2	50,2	51,3	50,6	53,6	55,9	54,8	56	56,8	54,8	50,7
Άνδρες	67	68.7	70.9	70.8	71.6	72.5	70.9	71.7	71.2	69.2	63.5
Γυναίκες	32.1	32.6	32.6	31.5	36.6	40.3	39.4	40.8	43.1	40.8	38.2

Πηγή: Eurostat

Στα πλαίσια της συγκεκριμένης ενότητας μας ενδιαφέρει η γήρανση που έχει ως συνέπεια την αποκοπή, την έξοδο από την ενεργό ζωή και την πρόσβαση στην πρόωγη συνταξιοδότηση η οποία σε συνδυασμό με την ανάδυση μιας διαρκούς επιμηκυνόμενης περιόδου ζωής ανάμεσα στην ηλικία της σύνταξης και το θάνατο έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση δυσμενών συνεπειών στο σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Έτσι, δημογραφική γήρανση δεν είναι μόνο η αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων αλλά και η αύξηση της αναλογίας τους στον συνολικό πληθυσμό. Δεν πρέπει να συγχέεται με την αύξηση του αριθμού των γερόντων η οποία οφείλεται στην αύξηση του πληθυσμού και στην παράταση του ορίου ζωής που δεν καταλήγει σε αύξηση της αναλογίας τους στο συνολικό πληθυσμό.

Οι συνέπειες λοιπόν των δημογραφικών εξελίξεων είναι αρνητικές, για τα οικονομικά του συστήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων, αφού μειώνονται τα έσοδα ενώ αυξάνονται οι δαπάνες για την πληρωμή συντάξεων και άλλων παροχών, ενός συνεχώς διογκούμενου αριθμού συνταξιούχων – δικαιούχων συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία ή επιδείνωση ελλειμμάτων έτσι ώστε να τίθεται σε κίνδυνο η οικονομική και κοινωνική ισορροπία των συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Με βάση λοιπόν τις διαγραφόμενες δημογραφικές τάσεις τα εισοδήματα του οικονομικά ενεργού πληθυσμού τίθενται σε κίνδυνο ενώ ο επιμερισμός των μεταφερόμενων ποσών του μη ενεργού πληθυσμού καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολος. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί, ότι η συγκέντρωση των παροχών στους ηλικιωμένους απορροφά πόρους που διαφορετικά θα διοχετεύονταν σε κοινωνικές παροχές προς τους νέους ή / και προς εν ενεργεία εργαζομένους και τις οικογένειές τους όμως οι υψηλές συνταξιοδοτικές εισφορές μειώνουν τη δυνατότητα για επαρκή κάλυψη άλλων κοινωνικών παροχών (όπως επιδόματα ανεργίας οικογενειακά επιδόματα, υπηρεσίες, κατάρτιση, δημόσια στεγαστική πολιτική), ή την ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών οι οποίες προκύπτουν από το σύγχρονο τρόπο ζωής (Ματσαγγάνης Μ., 1999).

Ως συνέπεια της γήρανσης αλλά και της συμπεριφοράς του εργατικού δυναμικού σε συνδυασμό με την καθυστέρηση της ένταξης των νέων στην αγορά εργασίας (λόγω του διευρυσμένου κύκλου σπουδών) παρατηρείται αύξηση του μέσου όρου ηλικίας του εργατικού δυναμικού. Το γεγονός αυτό αποτελεί μειονέκτημα κυρίως για την ηλικιακή ομάδα των ηλικιακά μεγαλύτερων (50+) στο βαθμό που το σύστημα κοινωνικής προστασίας δεν έχει προσαρμόσει τόσο τις δομές επανεκπαίδευσης επανειδίκευσης και επανακατάρτισης όσο και τις παραγωγικές δομές και συνθήκες προς τις εργασιακές ανάγκες των μεγαλύτερων σε ηλικία ανθρώπων. Αυτό επηρεάζει αρνητικά το ισοζύγιο εισροών και εκροών στην αγορά

εργασίας προς την κατεύθυνση αυξημένων και προώρων κυρίως εκροών αφού η ηλικιακή αυτή ομάδα δεν έχει άλλη επιλογή και βρίσκεται σε αδιέξοδο λόγω ενός πλήθους διαρθρωτικών προβλημάτων (ανεργίας και μακροχρόνιας ανεργίας, έλλειψης ευκαιριών και κινήτρων επανακατάρτισης, μη προτίμησης από πλευράς επιχειρήσεων περισσότερο ευάλωτοι στις απολύσεις και τον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας).

Επιπλέον, η υψηλή στήριξη του εισοδήματος των ανέργων μέσα από το επίδομα ανεργίας το οποίο επηρεάζει τη συμπεριφορά του εργατικού δυναμικού και το οποίο σε συνδυασμό με ενδεχόμενες υψηλές εργατικές εισφορές η μια χαμηλά αμειβόμενη απασχόληση συνιστά αντικίνητρο για εργασία οδηγεί το άτομο σε παθητικότητα και στην λεγόμενη παγίδα ανεργίας (unemployment trap) (Νικολακοπούλου Η., 1992,).

Όταν η παροχή του επιδόματος ανεργίας δεν συνδέεται με την αποδοχή συμμετοχής σε δομές επαγγελματικής κατάρτισης ή προϋποθέσεις που να αποδεικνύουν την ενεργή αναζήτηση απασχόλησης τότε μπορεί να λειτουργήσει σαν αντικίνητρο στην επαγγελματική αποκατάσταση του δικαιούχου. Ακόμη, όταν η απόσταση του επιδόματος και των μισθών είναι μικρή το άτομο προτιμά την κατάσταση ανεργίας ενώ αν το επίδομα μειωθεί τόσο ώστε οι παροχές να μην εξασφαλίζουν ένα ανεκτό επίπεδο διαβίωσης ή αυξηθεί το κατώτατο ημερομίσθιο τότε το άτομο θα αναγκαστεί να έχει πιο ενεργή συμπεριφορά στην αναζήτηση εργασίας.

Η μεταστροφή αυτή της πολιτικής κοινωνικής προστασίας σε σχέση με την απασχόληση από παθητική – επιδοματοκεντρική προς την κατεύθυνση μιας πιο ενεργητικής στη βάση της σύνδεσης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με την απασχόληση κρίνεται επιβεβλημένη αφού και η ανεργία καταπολεμάται (μέσα από τη βελτίωση της κινητικότητας και της απασχολησιμότητας του ατόμου) και τα ποσοστά απασχόλησης μπορούν να αυξηθούν μαζί με την αύξηση των εσόδων από εισφορές και τη μείωση των δαπανών για επιδόματα ενώ παράλληλα καταπολεμάται ο κοινωνικός αποκλεισμός και προάγεται η κοινωνική ένταξη.

Η επιδείνωση της αναλογιστικής σχέσης μεταξύ συνταξιούχων και εργαζομένων υπονομεύει τις θεμελιώδεις αρχές του κοινωνικού ασφαλιστικού και αναιρεί το φιλοσοφικό θεμέλιο του συνταξιοδοτικού συστήματος την αρχή της αλληλεγγύης των γενεών (intergenerational equity), αφού οι σημερινοί εργαζόμενοι επωμίζονται το συνεχώς αυξανόμενο κόστος της χρηματοδότησης των συντάξεων γήρατος ενώ καλούνται να δώσουν στους συνταξιούχους περισσότερα από αυτά που θα πάρουν οι ίδιοι όταν θα συνταξιοδοτηθούν, ενώ διάχυτη είναι

και η ανησυχία τους για τα μελλοντικά ποσοστά αναπλήρωσης και την επάρκεια κάλυψης των αναγκών τους (Αλιμπράντη 1996). Αυτό σημαίνει ότι λειτουργεί εις βάρος τους ο τρόπος διανομής και αναδιανομής του συλλογικού πλούτου ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες με αποτέλεσμα το σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων, να μην εκπληρώνει τους κοινωνικού χαρακτήρα στόχους του λόγω της αναδιανομής του εισοδήματος σχεδόν προς όφελος των συνταξιοδοτούμενων ή των πιο ηλικιωμένων και εις βάρος πλήθους απαραίτητων κοινωνικών δαπανών (όπως δαπάνες για μακροχρόνια άνεργους, κατάρτιση, οικογενειακού επιδόματος, στεγαστική πολιτική).

Τα στοιχεία καταδεικνύουν ότι τα άτομα άνω των 55 ετών έχουν σημαντικά μειωμένη συμμετοχή στην αγορά εργασίας. Το φαινόμενο αυτό είναι πιο έντονο ανάμεσα στις γυναίκες, τόσο σε σχέση με τους άνδρες όσο και σε σύγκριση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Η αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, επομένως, ιδιαίτερα των ατόμων άνω των 55 ετών είναι πολύ σημαντική όπως έχει ήδη αναφερθεί αφού θα συμβάλει στην ανάπτυξη, θα αντισταθμίσει σε μεγάλο βαθμό τη μείωση του εργατικού δυναμικού λόγω της επερχόμενης γήρανσης του πληθυσμού και θα ενισχύσει τη βιωσιμότητα του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Η πρόληψη λοιπόν και η αντιμετώπιση της ανεργίας και ειδικά της μακροχρόνιας ανεργίας που μαστίζει κυρίως τους μεγαλύτερους σε ηλικία προϋποθέτει την παροχή κατάλληλης παιδείας και συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης.

3.2.7. Η επίδραση της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας

Η αντιστροφή των δημογραφικών τάσεων φέρνει στην επιφάνεια την κινητικότητα της εργασίας ως μια μέθοδο που μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της απασχόλησης. Τούτο δεν είναι διόλου περίεργο καθότι τα μεταναστευτικά κύματα αποτελούν πυρήνα της ευρωπαϊκής πολιτικής στις χώρες-μέλη για τη δραστική αντιμετώπιση της υπογεννητικότητας. Η κινητικότητα συμπεριλαμβάνει μια επαγγελματική και μια γεωγραφική διάσταση. Τόσο η επαγγελματική κινητικότητα (κατάρτιση, επανακατάρτιση) όσο και η γεωγραφική (μετανάστευση) παίζουν σημαντικό ρόλο στην αύξηση της απασχόλησης. Εξαιτίας της μείωσης της γονιμότητας και του φαινομένου της γήρανσης το μεταναστευτικό ισοζύγιο θα αποκτά συνεχώς αυξανόμενη βαρύτητα ως μία διέξοδος για την αύξηση της απασχόλησης.

Τα μεταναστευτικά ρεύματα θα μπορούσαν να αυξήσουν τον πληθυσμό σε ηλικία εργασίας καθώς την περασμένη δεκαετία συνέβαλαν σε κάποιο βαθμό, στην αύξηση του μεγέθους του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας και στη μείωση του ρυθμού γήρανσής του.

Σύμφωνα με τη δημογραφική έκθεση του 1995 της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1997), η τάξη μεγέθους της απαιτούμενης μετανάστευσης για την αντιστάθμιση της δημογραφικής γήρανσης είναι τόσο μεγάλη που την καθιστά ανέφικτη. Πάντως γίνεται δεκτός ο συμπληρωματικός ρόλος που θα μπορούσε να έχει μια πολιτική μετανάστευσης βασισμένη στην αρχή της μη διάκρισης ημεδαπών και αλλοδαπών (σε όλο το φάσμα των κοινωνικών παροχών) αλλά και της προσαρμογής τους στις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Βέβαια η μετανάστευση δεν μπορεί να αποτελέσει παρά προσωρινή λύση, καθότι πρακτικά είναι αδύνατο να αντισταθμίσει την αρνητική εξέλιξη (φυσική μείωση) του πληθυσμού μακροπρόθεσμα, ειδικά εάν σημειωθεί αύξηση σε παράγοντες θνησιμότητας. Έπειτα δημιουργείται και το ζήτημα υπερπλήρωσης θέσεων εργασίας και κατασπατάληση δημοσίων πόρων σε κοινωνικές παροχές όταν δεν είναι σοβαρά συγκροτημένη η μεταναστευτική πολιτική ενός κράτους. Επίσης, το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών των ανθρώπων εργάζεται παράνομα, χωρίς ωράριο με πολύ χαμηλές αμοιβές και εκτός της επίσημης αγοράς εργασίας υφιστάμενο την πιο απάνθρωπη εκμετάλλευση και μη απολαμβάνοντας κανενός είδους κοινωνικής προστασίας, με αποτέλεσμα και τα ασφαλιστικά συστήματα να χάνουν πολύτιμα έσοδα από τις εισφορές αυτών των εργαζομένων.

Η κοινωνική προστασία θα πρέπει γι' αυτό το λόγο, να μεριμνήσει για την κάλυψη και την ομαλή ενσωμάτωση των μεταναστών στην αγορά εργασίας. Πρέπει να λάβει μέτρα καταπολέμησης του αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης καθώς και της ένταξής τους (οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής) στο παραγωγικό σύστημα. Η μεταναστευτική πολιτική πρέπει να μπορεί να οργανώνει την υποδοχή των ξένων απ' όλες τις πλευρές αρχίζοντας από τη θέση εργασίας (και ιδιαίτερα αποτρέποντας τη μαύρη απασχόληση) και προσφέροντας τις ίδιες ευκαιρίες πρόσβασης στην αγορά εργασίας και τις κοινωνικές παροχές που απολαμβάνει και το ημεδαπό εργατικό δυναμικό.

Στην Κύπρο, το 1989, οι ιδιαίτερα έντονες ελλείψεις εργατικού δυναμικού σε ορισμένους τομείς της οικονομίας οδήγησαν στην έναρξη διαβουλεύσεων μεταξύ του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και των κοινωνικών εταίρων σχετικά με το ενδεχόμενο να επιτραπεί η εισαγωγή εργατικού δυναμικού από το εξωτερικό. Ως αποτέλεσμα

αυτών των διαβουλεύσεων, στις 15/3/1990 το Υπουργικό Συμβούλιο με την Απόφαση αρ. 33.210 ενέκρινε την απασχόληση αλλοδαπών στους τομείς της γεωργίας, των ξενοδοχείων και κέντρων αναψυχής, της βιομηχανίας και των κατασκευών, με βάση καθορισμένα κριτήρια και διαδικασίες.

Η βασική αρχή πάνω στην οποία στηριζόταν η νέα αυτή πολιτική ήταν ότι η εισαγωγή ξένων εργατών είναι αποδεκτή μόνο ως προσωρινό μέτρο σε περιορισμένους αριθμούς και επαγγέλματα, για απάμβλυνση σοβαρών ελλείψεων εργατικού δυναμικού, που η άμεση κάλυψή τους από Κυπρίους δεν ήταν δυνατή. Παράλληλα θα επιδιωκόταν η λήψη μέτρων για μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση των ελλείψεων, με πρώτη προτεραιότητα τον επαναπατρισμό Κυπρίων που θα εξυπηρετούσε, ταυτόχρονα, και την πληθυσμιακή πολιτική. Στη συνέχεια, μετά από διαβουλεύσεις του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων με τους κοινωνικούς εταίρους, υιοθετήθηκαν το 1991 κριτήρια απασχόλησης αλλοδαπών, τα οποία εγκρίθηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο και εφαρμόζονται μέχρι σήμερα. Επιπλέον, η Κύπρος έχει συνάψει με διάφορες χώρες συμβάσεις κοινωνικής ασφάλειας όπως έχουν αναλυθεί στο κεφάλαιο 2.5.

Ο αριθμός των μεταναστών (πολιτών της ΕΕ και υπηκόων τρίτων χωρών), το 2011, όπως φαίνεται στον πίνακα 3.10, υπερδιπλασιάστηκε σε σχέση με το 2000. Το ποσοστό των μεταναστών αυξήθηκε από 8,6% το 2000 σε 17,9% το 2011, ως αποτέλεσμα της πολιτικής απασχόλησης αλλοδαπών σε τομείς με ελλείψεις εργατικού δυναμικού και της εισροής πολιτών άλλων κρατών μελών της ΕΕ μετά την προσχώρηση της Κύπρου στην ΕΕ το 2004.

Πίνακας 3.10: Μετανάστες (πολίτες της ΕΕ και υπήκοοι τρίτων χωρών), 2000-2011

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Πολίτες της ΕΕ	34.675	46.354	49.991	54.786	62.485	69.904	82.576	88.656
Υπήκοοι τρίτων χωρών	23.064	35.619	34.952	38.578	45.007	45.119	49.663	49.976
Σύνολο μεταναστών	57.336	81.973	84.943	93.364	107.492	115.023	132.239	138.632
% του πληθυσμού	8,6	11,3	11,5	12,4	14,2	15,1	17,1	17,9

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Αναμφίβολα, τη δεκαετία 1990 μέχρι 2000 το ξένο εργατικό δυναμικό συνέβαλε στην αντιμετώπιση πιεστικών αναγκών της οικονομίας. Πρέπει όμως να επισημανθεί ότι, μακροπρόθεσμα, η απασχόληση μεγάλου αριθμού ξένων εργατών σε επαγγέλματα χαμηλής ειδίκευσης τείνει, σε ορισμένες περιπτώσεις, να διαιωνίζει μεθόδους παραγωγής έντασης εργασίας με αρνητικές επιπτώσεις στην τεχνολογική αναβάθμιση, στην παραγωγικότητα και

στην ανταγωνιστικότητα. Επίσης, τα εμφανή προβλήματα πολιτικής και διαχειριστικής μορφής που έχουν παρουσιαστεί, η ραγδαία αύξηση στην απασχόληση αλλοδαπών και ειδικά με μεγαλύτερους ρυθμούς από ότι η αύξηση του επικερδώς απασχολούμενου πληθυσμού, η αύξηση της ανεργίας καθώς και η διαπίστωση ότι για το προβλεπτό τουλάχιστον μέλλον θα συνεχίσει η ανάγκη ενίσχυσης της εγχώριας αγοράς εργασίας με ξένο εργατικό δυναμικό ώστε να διατηρηθούν οι επιδιωκόμενοι ρυθμοί ανάπτυξης, οδήγησαν στην απόφαση πολιτικής για διαμόρφωση μιας στρατηγικής απασχόλησης αλλοδαπών που να εξυπηρετεί τις πραγματικές αναπτυξιακές ανάγκες της οικονομίας και το γενικότερο συμφέρον του τόπου και να περιορίζει στο ελάχιστο οποιαδήποτε πιθανά προβλήματα και παρενέργειες. Δεν θα πρέπει να παραβλέπεται παράλληλα το γεγονός ότι με την υφιστάμενη κατάσταση υποσκάπτεται η ανταγωνιστικότητα των "καλών εργοδοτών".

3.2.8. Η επίδραση του επιπέδου μόρφωσης στην αγορά εργασίας

Ένας παράγοντας που φαίνεται από μελέτες της διεθνούς βιβλιογραφίας να επηρεάζει την προσφορά εργασίας είναι το μορφωτικό επίπεδο. Από τη διεθνή εμπειρία διαφαίνεται ότι όσο πιο λίγη είναι η μόρφωση που διαθέτουν τα άτομα, τόσο πιο μικρή είναι και η συμμετοχή τους στην αγορά εργασίας.

Το ποσοστό απασχόλησης, σύμφωνα με έρευνα της Eurostat για το 2011, κατά μορφωτικό επίπεδο της ηλικιακής ομάδας 25-64 φαίνεται στο πίνακα 3.11, πιο κάτω.

Πίνακας 3.11: Ποσοστό απασχόλησης κατά υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, Ηλικιακή ομάδα 25-64, 2011

	Pre-primary, primary & lower secondary - ISCED levels 0-2	Upper secondary & post-secondary non-tertiary - ISCED levels 3-4	Tertiary - ISCED levels 5-6
EU-27	53.5	73.2	83.7
Euro area	54.1	74.2	83.4
Belgium	47.7	74.0	84.2
Bulgaria	38.6	70.3	82.7
Czech Republic	42.2	75.3	83.1
Denmark	62.6	79.0	85.8
Germany	56.6	77.6	87.9
Estonia	48.4	74.0	80.0
Ireland	45.7	65.1	80.8
Greece	54.0	62.0	75.1
Spain	52.2	67.5	78.9
France	55.6	73.6	83.8
Italy	50.8	71.9	79.0
Cyprus	65.0	76.4	83.5
Latvia	50.5	68.0	85.0
Lithuania	34.3	66.6	88.5
Luxembourg	62.0	70.4	85.0
Hungary	37.7	66.3	79.3
Malta	49.8	81.2	87.9
Netherlands	62.1	80.0	87.4
Austria	56.2	77.9	86.5
Poland	39.8	65.9	84.7
Portugal	65.9	79.4	83.4
Romania	51.4	68.3	85.3
Slovenia	46.7	70.6	86.4
Slovakia	30.4	70.3	81.6
Finland	55.5	74.7	84.3
Sweden	66.4	84.8	88.6
United Kingdom	56.6	77.7	83.7
Iceland	74.4	83.4	88.8
Norway	65.0	81.0	90.2
Switzerland	68.7	82.7	88.8
Croatia	40.7	61.7	77.5
FYR of Macedonia	34.3	58.3	72.4
Turkey	47.6	61.7	76.1

Source: Eurostat (online data code: ifsa_ergaed)

Πηγή: Eurostat

Το ποσοστό απασχόλησης για τα άτομα που είχαν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση ήταν 83,7 % στην ΕΕ-27 το 2011, πολύ υψηλότερο απ' το ποσοστό 53,5 % που σημειώθηκε για τα άτομα τα οποία είχαν ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων με μορφωτικό επίπεδο ανώτερης

δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην ΕΕ-27 ήταν 73,2 %. Στην Κύπρο, τα ποσοστά αυτά, ήταν για τα άτομα που είχαν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση 83,5 % πολύ υψηλότερο απ' το ποσοστό 65 % που σημειώθηκε για τα άτομα τα οποία είχαν ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων με μορφωτικό επίπεδο ανώτερης δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν 76,4% (Ιστοσελίδα Eurostat).

Στο πιο κάτω πίνακα 3.12, φαίνεται το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων κατά μορφωτικό επίπεδο και ηλικία για τη Κύπρο το 2010.

Πίνακας 3.12: Ποσοστά απασχόλησης κατά ομάδα ηλικίας και επίπεδο εκπαίδευσης, 2010

	15-24	25-49	50-64
Σύνολο	33,80%	83,60%	64,20%
ISCED 0-2	33,80%	76,70%	56,60%
ISCED 3-4	15,70%	82,60%	64,80%
ISCED 5-6	41,50%	87,80%	75,70%

ISCED 0-2: Προδημοτική, δημοτική και κατώτερη εκπαίδευση

ISCED 3-4: Ανώτερη, μέση και μεταλυκειακή μη τριτοβάθμια εκπαίδευση

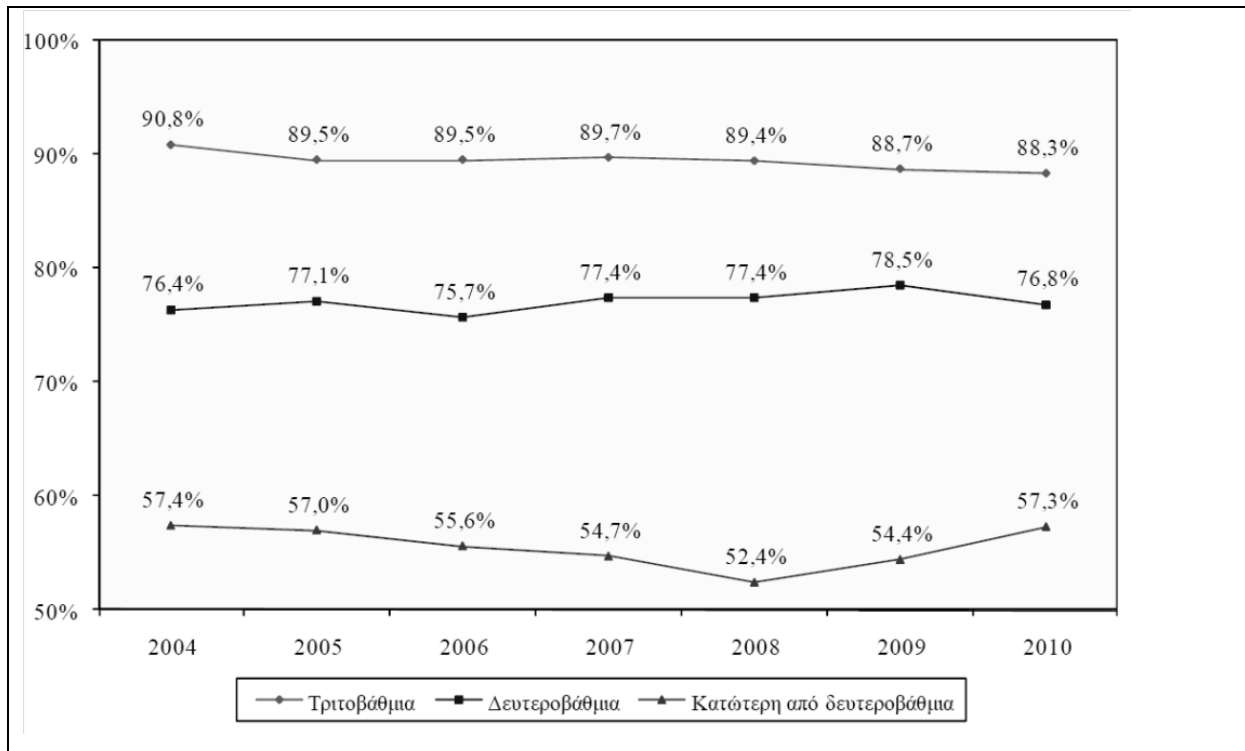
ISCED 5-6: Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Παρατηρείται ότι τα μικρότερα ποσοστά απασχόλησης έχουν τα άτομα που είχαν ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια ή κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ τα υψηλότερα ποσοστά κατέχουν τα άτομα με τριτοβάθμια εκπαίδευση για όλες τις ηλικίες. Η πλειοψηφία των ατόμων ηλικίας 15-24 που είναι στο εργατικό δυναμικό είναι άτομα με τριτοβάθμια εκπαίδευση και άτομα που πήγαν σχολείο μέχρι τα 15 τους χρόνια. Η κατανομή αυτή αλλάζει σημαντικά στην ηλικία των 25-54 χρόνων όπου τα περισσότερα άτομα έχουν συμπληρώσει τη τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ μεγάλο ποσοστό κατέχουν και τα άτομα με δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Σε μεγαλύτερες ηλικίες, 55-64 και 65 και άνω, τα περισσότερα άτομα που συμμετέχουν στην απασχόληση, έχουν μόρφωση δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με έρευνα της Αρχής Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού, με διαχρονικά στοιχεία για τα έτη 2004 – 2010, στον πληθυσμό 15-64 χρονών με τριτοβάθμια εκπαίδευση,

παρουσιάζεται το ψηλότερο με αισθητή διαφορά ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας (Διάγραμμα 3.8.). Το ποσοστό αυτό παρέμεινε σε σταθερά ψηλά επίπεδα καθόλη τη διάρκεια της περιόδου.

Διάγραμμα 3.8.: Ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας πληθυσμού 15-64 ετών στην Κύπρο κατά επίπεδο εκπαίδευσης την περίοδο 2004-2010

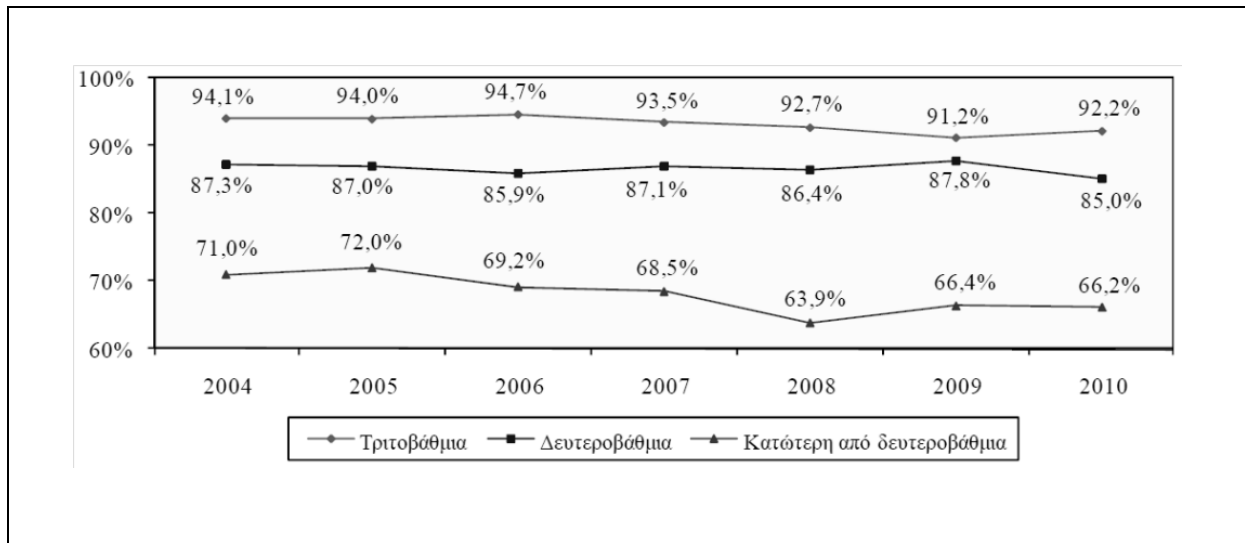

Πηγή: Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού

Αξιόλογο εμφανίζεται επίσης το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας του πληθυσμού 15-64 χρονών με δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το ποσοστό αυτό σημείωσε οριακή άνοδο από 76,4% το 2004 στο 76,8% το 2010. Το χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας παρατηρείται στον πληθυσμό 15-64 χρονών με εκπαίδευση κατώτερη από δευτεροβάθμια. Επισημαίνεται ότι το ποσοστό αυτό μειώθηκε οριακά από 57,4% το 2004 στο 57,3% το 2010.

Το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας παρατηρείται στους άνδρες 15-64 χρονών με τριτοβάθμια εκπαίδευση, διάγραμμα 3.9. Το ποσοστό αυτό παρουσιάζεται σε σταθερά πολύ ψηλά επίπεδα καθόλη τη διάρκεια της περιόδου. Σημαντικό είναι επίσης το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών με δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

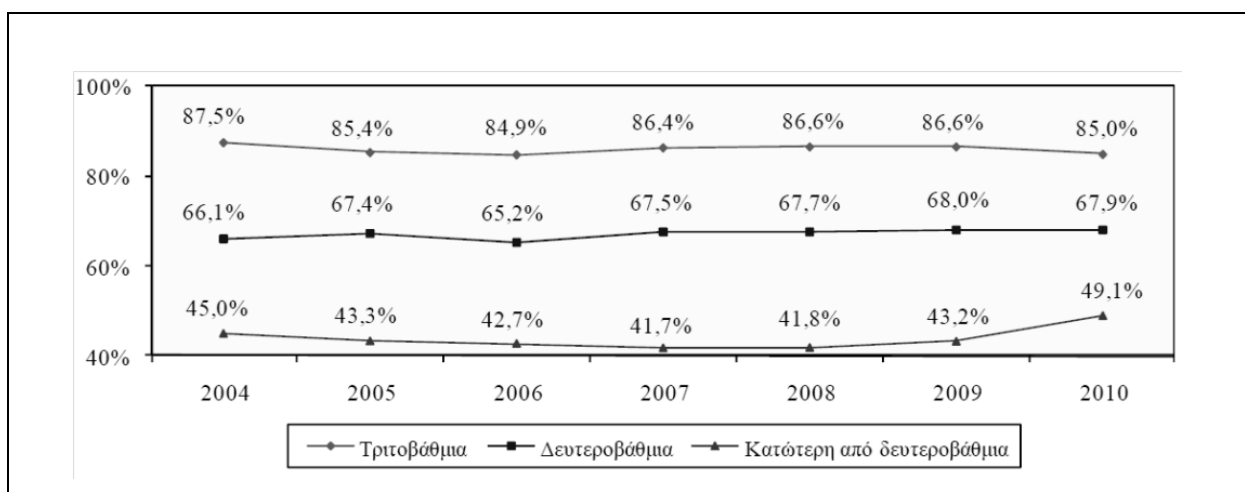
Διάγραμμα 3.9: Ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας ανδρικού πληθυσμού 15-64 ετών στην Κύπρο κατά επίπεδο εκπαίδευσης την περίοδο 2004-2010

Πηγή: Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού

Το σημαντικότερο με αισθητή διαφορά ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας, συγκεντρώνεται επίσης στις γυναίκες 15-64 χρονών με τριτοβάθμια εκπαίδευση (διάγραμμα 3.10.). Αξιόλογο παρουσιάζεται επίσης το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών με δευτεροβάθμια εκπαίδευση το οποίο σημείωσε μικρή άνοδο από 66,1% το 2004 στο 67,9% το 2010.

Διάγραμμα 3.10.: Ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας γυναικείου πληθυσμού 15-64 ετών στην Κύπρο κατά επίπεδο εκπαίδευσης την περίοδο 2004-2010

Πηγή: Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού

Το κύριο συμπέρασμα που οδηγούμαστε είναι, ότι η μείωση της συμμετοχής εργασίας εξηγείται σε μεγάλο βαθμό από τη διάρθρωση της αγοράς εργασίας και ειδικότερα από το επίπεδο μόρφωσης. Αυτό οδηγεί με τη σειρά του στο συμπέρασμα ότι η αποχώρηση από την αγορά εργασίας, ίσως να μην είναι τόσο εθελοντική, όσο πιθανώς να οφείλεται σε περιορισμούς που αντιμετωπίζουν τα άτομα με περιορισμένα επαγγελματικά προσόντα και κυρίως τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, που απορρέουν από το χαμηλό μορφωτικό τους επίπεδο. Με λίγα λόγια, άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις σύγχρονες ανάγκες της όλο και εξελισσόμενης αγοράς εργασίας, γι' αυτό και σταματούν να συμμετέχουν.

Δεδομένου όμως, ότι στην Κύπρο η σημασία που δίνουν τα άτομα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι μεγάλη, μελλοντικά η τάση για μείωση στην αγορά εργασίας θα αντισταθμίζεται από αύξηση στο ποσοστό των ατόμων με τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Κεφάλαιο 4

Στρατηγικοί στόχοι και μεταρρυθμίσεις για τη βιωσιμότητα του συστήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων

4.1. Γενικοί Στόχοι

Λαμβανομένων υπόψη των νέων συνθηκών σε οικονομικό πολιτικό και κοινωνικό πεδίο (οι οποίες σκιαγραφήθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια) το κοινωνικό κράτος και κατ' επέκταση το σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων, θα πρέπει να προσαρμοστούν ώστε να διατηρήσουν τη βιωσιμότητα, την αποτελεσματικότητα και τη νομιμοποίησή τους παράλληλα με τον κοινωνικό τους χαρακτήρα ο οποίος διαχρονικά εκφράζεται πολυδιάστατα.

Το σύστημα κοινωνικής προστασίας θα πρέπει γενικά να συμβάλλει στην εδραίωση μιας άγραφης συμφωνίας μεταξύ των γενεών επιτυγχάνοντας μια σταθερή ισορροπία μεταξύ της μακροπρόθεσμης οικονομικής σταθερότητας, της αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών και της ισοτιμίας μεταξύ και εντός των γενεών αναφορικά με την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών. Ανταποκρινόμενο στις νέες κοινωνικές ανάγκες που προκαλεί η εργασιακή και παραγωγική αναδιάρθρωση καθώς και η οικογενειακή και δημογραφική μεταβολή θα πρέπει να εξασφαλίζει την κοινωνική δικαιοσύνη στις παροχές και μέσω αυτών την ευημερία του ατόμου και του κοινωνικού συνόλου αλλά και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Η κοινωνική προστασία πρέπει να μεριμνά με κατάλληλες πρακτικές και πολιτικές για την άρση ή άμβλυνση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων.

Η διατήρηση της βιωσιμότητας του συστήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ενόψει της ταχείας γήρανσης και των οικονομικών συνθηκών που επικρατούν, προϋποθέτει τη διαμόρφωση μιας ισορροπίας μεταξύ των εισφορών και των δικαιωμάτων και μεταξύ του ενεργού και του συνταξιοδοτημένου πληθυσμού. Οι υγιείς μακροοικονομικές πολιτικές και οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που ενισχύουν την οικονομική μεγέθυνση και δημιουργούν ευνοϊκό οικονομικό και επιχειρησιακό περιβάλλον έχουν ζωτική σημασία για τη μελλοντική βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

4.2. Η συσχέτιση της βιωσιμότητας του συστήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων με τη στρατηγική της Λισσαβόνας και την προαγωγή της απασχόλησης

Η ολοκληρωμένη στρατηγική που διατυπώθηκε στη σύνοδο κορυφής στη Λισσαβόνα, παρέχει ένα άριστο πλαίσιο εντός του οποίου τα κράτη μέλη θα πρέπει να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που αναφέρθηκαν, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή. Η βιωσιμότητα του συστήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων, αλλά και η προοπτική δημιουργίας στεγανών αγορών εργασίας και ελλειμμάτων στις δεξιότητες μελλοντικά, καθιστούν επείγουσα την ανάγκη για μια στρατηγική με σκοπό την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων της κοινωνίας για τη δημιουργία απασχόλησης. Ειδικότερα οι βασικές αρχές και στόχοι των μεταρρυθμίσεων στον τομέα των συντάξεων στο πλαίσιο μιας γηράσκουσας κοινωνίας και όπως παρουσιάστηκαν στη σύνοδο κορυφής της Λισσαβόνας είναι (Εκθεση για Κοινωνική Προστασία στη Ευρώπη):

- να διατηρηθεί η επάρκεια των συντάξεων προκειμένου να παρέχουν στους ηλικιωμένους τη δυνατότητα να παραμένουν οικονομικά ανεξάρτητοι και να διατηρούν το επίπεδο διαβίωσης που είχαν όταν εργάζονταν. Η συνολική συνταξιοδοτική κοινωνική προστασία (κρατικοί και ιδιωτικοί φορείς) πρέπει να στοχεύει στην εξασφάλιση σε κάθε συνταξιούχο ενός εισοδήματος που να είναι συνεχές, επαρκές, σταθερής αγοραστικής αξίας και ικανό να διατηρήσει την κοινωνικοοικονομική θέση του συνταξιούχου σε σχέση με το τρέχον επίπεδο διαβίωσης της κοινωνίας. Σε αυτό το πλαίσιο η συνταξιοδοτική προστασία θα πρέπει να συμβάλλει στον περιορισμό των εισοδηματικών ανισοτήτων και στην προαγωγή της κοινωνικής ένταξης,
- να εξασφαλίσουν την ισότιμη μεταχείριση μεταξύ των γενεών και τη διαγενεακή ισότητα και δικαιοσύνη κατανέμοντας με δίκαιο τρόπο τις επιπτώσεις και τα βάρη της δημογραφικής γήρανσης τόσο στις γενεές που βρίσκονται στη σύνταξη όσο και στους οικονομικά ενεργούς πολίτες είτε είναι εργαζόμενοι είτε εργοδότες,
- να ενισχυθεί η αλληλεγγύη στο σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων, με την έννοια ότι κανείς δεν πρέπει να αποκλείεται είτε λόγω ανεπαρκών εισφορών είτε επειδή παρουσιάζει αυξημένους ασφαλιστικούς κινδύνους. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να ενισχυθούν τα αναδιανεμητικά στοιχεία υπέρ αυτών που έχουν περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης ή αυτών που παρέχουν φροντίδα σε παιδιά, ανάπηρους ή ασθενή ηλικιωμένα άτομα,

- εξασφάλιση της σωστής ισορροπίας μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων: οι παροχές θα πρέπει να αντιστοιχούν στις εισφορές ενός ατόμου ενώ η αναβολή συνταξιοδότησης πρέπει να συνεπάγεται υψηλότερα δικαιώματα κοινωνικής προστασίας,
- να εξασφαλιστεί ότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα υποστηρίζουν την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών. Συγκεκριμένα χρειάζονται προσαρμογές ώστε να ενισχυθούν τα κίνητρα για τις γυναίκες να εισέλθουν, να επιστρέψουν ή να βελτιώσουν τη θέση τους στην αγορά εργασίας,
- να εξασφαλίζεται η διαφάνεια και η ικανότητα πρόβλεψης. Θα πρέπει να είναι σαφές στα μέλη των συνταξιοδοτικών ταμείων τι μπορούν να περιμένουν από άποψη απολαβών κάτω από διάφορες συνθήκες. Με αυτόν τον τρόπο μειώνεται και η ανασφάλειά τους,
- να γίνουν τα συνταξιοδοτικά συστήματα περισσότερο ευέλικτα απέναντι στις κοινωνικές αλλαγές με την έννοια ότι θα πρέπει να προσαρμόζονται σε προβλέψιμες αλλαγές του οικονομικού και δημογραφικού περιβάλλοντος έτσι ώστε να καταστούν λιγότερο ευαίσθητα σ' αυτές τις αλλαγές,
- τα συνταξιοδοτικά συστήματα να διευκολύνουν τη προσαρμοστικότητα της αγοράς εργασίας με την έννοια ότι θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες επαγγελματικής και γεωγραφικής κινητικότητας και να επιτρέπουν ένα περιθώριο προσωπικής επιλογής σε ότι αφορά την ηλικία συνταξιοδότησης την οργάνωση των σταδίων μάθησης, εργασίας και αναψυχής.
- να διατηρείται η αλληλοϋποστήριξη και ο καλός συντονισμός μεταξύ των πυλώνων – αξόνων που στηρίζουν τις συντάξεις,
- να εξασφαλίζονται υγιή και βιώσιμα δημόσια οικονομικά με την έννοια ότι οι μεταρρυθμίσεις των συνταξιοδοτικών συστημάτων και οι φορολογικές επιβαρύνσεις που συνεπάγονται λόγω των δημόσιων συντάξεων περιορίζονται σε ένα λογικό επίπεδο και δεν παραγκωνίζονται άλλες ουσιώδεις δημόσιες δαπάνες. Παράλληλα, η δικαιότερη κατανομή των παροχών απαιτεί ενοποίηση των προϋποθέσεων λήψης των ελάχιστων παροχών του πρώτου πυλώνα για ασφαλισμένους της ίδιας επαγγελματικής κατηγορίας ώστε να μειωθούν οι ανισότητες, να αυξηθεί η κοινωνική αποτελεσματικότητα του συστήματος και να διαφυλαχθεί η κοινωνική συνοχή.

4.3. Η ενίσχυση της αγοράς εργασίας

Καθώς το ποσοστό των ατόμων που ζουν στο περιθώριο της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας αυξάνει, όπως αναλύσαμε σε προηγούμενα κεφάλαια, το σύστημα κοινωνικής προστασίας πρέπει να παρέχει εφόδια στους παραγωγικούς εκτελεστές, ώστε να μην εκτοπίζονται από την παραγωγική διαδικασία, σε συνδυασμό με κίνητρα επανένταξης και όχι περιθωριοποίησης αυτών των ατόμων από το παραγωγικό σύστημα. Το ανθρώπινο δυναμικό λόγω της παραγωγικής και εργασιακής αναδιάρθρωσης απαιτείται να έχει υψηλό επίπεδο κατάρτισης και γι αυτό οι άνθρωποι πόροι καθίστανται πλέον στρατηγικός παράγοντας και η κοινωνική προστασία πρέπει να φροντίσει ισότιμα για τη σωστή αξιοποίηση του χωρίς διακρίσεις σε φύλο και ηλικία.

Με τις κατάλληλες πολιτικές μπορεί η κοινωνική προστασία να ελαχιστοποιήσει την εξάρτηση των ηλικιωμένων και των άλλων κοινωνικών ομάδων, των γυναικών, των μακροχρόνια ανέργων, των νέων, των αναξιοπαθόντων κ.α. και να αυξήσει την απασχολιστικότητα τους αλλά και τη συμμετοχή τους στη αγορά εργασίας. Το σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων θα πρέπει να αναπροσαρμοσθεί με διάφορους τρόπους προκειμένου να στηρίξει την παραμονή στην εργασία για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Ωστόσο, η εξάντληση του υφιστάμενου δυναμικού απασχόλησης απαιτεί τη συνεπή εφαρμογή μιας πολιτικής και μιας επιχειρηματικής πρακτικής που θα προσφέρουν δυνατότητες συμμετοχής και θα ενισχύσουν την βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων όπως:

➤ πρόληψη της ανεργίας και του αποκλεισμού ιδίως των ηλικιωμένων σε περιόδους ύφεσης, με την εφαρμογή της κατάλληλης, αντικυκλικής πολιτικής από την πλευρά της ζήτησης. Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων ενός ολοένα αυξανόμενου ποσοστού ηλικιωμένων ανθρώπων στις κοινωνίες μας καθώς και της εξόδου τους από την αγορά εργασίας η απάντηση είναι η « ενεργός γήρανση» δηλώνει ο κ. Laszlo Andor, Επίτροπος Απασχόλησης Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης της ΕΕ. Οι ηλικιωμένοι θα μπορούσαν να είναι πιο ενεργοί ή να μην επιλέγουν σαν λύση την πρόωρη συνταξιοδότηση αν η κοινωνική προστασία φρόντιζε για τη δημιουργία των κατάλληλων δομών επανεκπαίδευσης, επανειδίκευσης και επανακατάρτισης καθώς και τις παραγωγικές δομές και συνθήκες προς τις εργασιακές ανάγκες των ανθρώπων αυτών. Με τον τρόπο αυτό αυξάνεται

η κινητικότητα η απασχολησιμότητα και η προσαρμοστικότητα του εργατικού δυναμικού μεγαλύτερης ηλικίας αντισταθμίζοντας οποιαδήποτε φυσική εξασθένηση,

- επενδύσεις στη δια βίου μάθηση, δηλαδή τη μάθηση από την κούνια και σε όλη τη διάρκεια της ζωής. Με τη διαμόρφωση ενός τέτοιου συστήματος θα μπορεί να διασφαλίζει ότι όλα τα άτομα θα έχουν την παρώθηση, τη στήριξη, τα μέσα, τους πόρους και το χρόνο για συμμετοχή σε μαθησιακές δραστηριότητες καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους, με στόχο τη δημιουργία μιας κοινωνίας στην οποία όλοι οι πολίτες θα συμμετέχουν ενεργά και ισότιμα και θα συμβάλλουν στην ενίσχυση της παραγωγικότητας, της καινοτομίας, της ανταγωνιστικότητας και του δυναμισμού της χώρας (Σαββίδης Γ., 2007),
- δημιουργία περισσότερων και καλύτερων ευκαιριών για έναρξη απασχόλησης και προοπτικών εύρεσης θέσης εργασίας για τους νεότερους και τα άτομα που μειονεκτούν ως προς τις προοπτικές τους στην αγορά εργασίας,
- εξασφάλιση μιας γενικευμένης εκπαίδευσης και κατάρτισης, ακόμη και παράλληλα με την εργασία (εκτός άλλων, μέσω νομικά κατοχυρωμένων δυνατοτήτων εκπαιδευτικών αδειών),
- μείωση των ποσοστών αναπήρων με την υψηλής ποιότητας προστασία της υγείας και των εργαζομένων εντός της επιχείρησης και σε διεπιχειρησιακό επίπεδο, εκτενείς δράσεις προώθησης της υγείας, καθώς και της πρόληψης και της αποκατάστασης,
- κατάργηση των φραγμών στην απασχόληση των ατόμων με αναπηρία, χάρη σε πιο φιλικούς προς τα άτομα αυτά χώρους εργασίας, όπως π.χ. με την εξάλειψη φυσικών εμποδίων, την πρόσβαση στις τεχνολογίες της πληροφορίας και ευέλικτα συστήματα εργασίας, με δημόσια χρηματοδότηση όπου αυτό είναι απαραίτητο,
- σαφής αύξηση των προσπαθειών συνδυασμού της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής και βελτίωση της δίκαιης κατανομής των οικογενειακών υποχρεώσεων, ειδικά των γυναικών. Η πρόσβαση των γυναικών θα πρέπει να διευκολύνεται σε καλύτερα αμειβόμενα επαγγέλματα και να διασφαλίζεται η ισότητα των ευκαιριών για τη συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα και προγράμματα εκσυγχρονισμού των δεξιοτήτων σε όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους. Η κοινωνική προστασία πρέπει να συμβάλλει στο συνταίριασμα του επαγγελματικού με τον οικογενειακό βίο. Η γυναίκα θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να εκμεταλλευτεί πολιτικές απασχόλησης (π.χ. ευέλικτες μορφές εργασίας) που να μην εμποδίζουν την παροχή φροντίδας στα παιδιά της ή στους ηλικιωμένους γονείς της,
- μέριμνα για την κάλυψη και την ενσωμάτωση των μεταναστών στην αγορά εργασίας ώστε να αυξηθεί η κινητικότητα εργασίας και συνεπώς η απασχόληση. Τόσο η επαγγελματική κινητικότητα (κατάρτιση, επανακατάρτιση) όσο και η γεωγραφική

(μετανάστευση) παίζουν σημαντικό ρόλο στην αύξηση της απασχόλησης. Η κοινή μεταναστευτική πολιτική πρέπει να έχει στρατηγικό προσανατολισμό, με μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο όραμα, και να λαμβάνει υπόψη το σύνολο των πτυχών, όπως: το δημογραφικό πλαίσιο, η εξέλιξη των αγορών εργασίας, η ένταξη, η πολιτιστική πολυμορφία, τα θεμελιώδη δικαιώματα, η ίση μεταχείριση, η εξάλειψη των διακρίσεων και η συνεργασία με τις χώρες προέλευσης.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή στηρίζει την Ευρωπαϊκή Ατζέντα 2020 για την άνοδο του ποσοστού απασχόλησης του πληθυσμού μεταξύ 20 και 64 ετών έως το 75%, μέσω μεγαλύτερης συμμετοχής των γυναικών και των πιο ηλικιωμένων εργαζομένων, και καλύτερης ένταξης των μεταναστών στην αγορά εργασίας (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή).

Σύμφωνα με τα πιο πάνω το ανθρώπινο δυναμικό παντός φύλου και ηλικίας πρέπει να αξιοποιηθεί στο έπακρο ενώ η κοινωνική ασφάλιση πρέπει να αποκτήσει μεγαλύτερη ευελιξία, να επεκταθεί και να καλύψει και τις άτυπες μορφές εργασίας πληρέστερα ασφαλίζοντας και ομάδες που λόγω της φύσης της εργασίας τους δεν ασφαλίζονται. Εξάλλου, δια μέσου της συνεχούς ειδίκευσης και επανειδίκευσης θα πρέπει να προετοιμάζει τους ανέργους και τους αποκλεισμένους για να αναλάβουν παραγωγικές δραστηριότητες και να προσφέρει στις επιχειρήσεις το υψηλά εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό που απαιτεί ο παγκόσμιος ανταγωνισμός και η ευελιξία της παραγωγής.

4.4. Οι Μεταρρυθμίσεις σύμφωνα με την τροποποίηση του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμο του 2010

Πέρα από την ενίσχυση της αγοράς εργασίας, η βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων προϋποθέτει εκτός από πρακτικές όπως η ευέλικτη συνταξιοδότηση και μεταρρυθμίσεις οι οποίες μπορεί να αφορούν είτε τις παραμέτρους των δημόσιων (διανεμητικών) συστημάτων συνταξιοδότησης είτε την όλη δομή τους. Οι διαχειριστικές μεταρρυθμίσεις που αφορούν στις παραμέτρους συμπεριλαμβάνουν τα ποσοστά εισφοράς, την αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης, τη μείωση επιδομάτων καθώς και την κατάργηση ορισμένων. Πάντως οι όποιες μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να εξασφαλίζουν την απαραίτητη συναίνεση για την εφαρμογή τους και να εγγυώνται την κοινωνική δικαιοσύνη και την

αλληλεγγύη των γενεών και να διατηρούν μια βιώσιμη ισορροπία μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Οι αναγκαίες αυτές μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση των κινδύνων που αντιμετωπίζει το σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων και η κυπριακή οικονομία γενικότερα με την ένταξη της στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης, άρχισαν να εφαρμόζονται με την τροποποίηση του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμο του 2010, ως ακολούθως:

- Αναλογιστική μείωση του ύψους της σύνταξης γήρατος στην περίπτωση που αυτή αρχίζει να καταβάλλεται πριν το 65ο έτος η οποία θα ισχύει εφόρου ζωής (Παράρτημα Δ1)
- Αναπροσαρμογή της συντάξιμης ηλικίας ανά πενταετία σύμφωνα με τη μεταβολή στο προσδόκιμο ζωής. (παράρτημα Δ2)
- Απάλειψη της αύξησης των συντάξεων γήρατος, ανικανότητας και αναπηρίας που καταβάλλεται για την εξαρτώμενη σύζυγο στην περίπτωση που αυτή εργάζεται (παράρτημα Δ3)
- Σταδιακή αύξηση των απαιτούμενων πληρωμένων εισφορών για απόκτηση δικαιώματος σε σύνταξη γήρατος από 10 σε 15 χρόνια (παράρτημα Δ4).
- Κατάργηση του βοηθήματος γάμου (παράρτημα Δ5)
- Μείωση του βοηθήματος κηδείας (παράρτημα Δ6)
- Μείωση του επιδόματος μητρότητας (παράρτημα Δ7)
- Μη αναπροσαρμογή των συντάξεων για την περίοδο 2013–2016 (παράρτημα Δ8)
- Επιβολή πρόσθετης αύξησης του ποσοστού εισφοράς στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων κατά 1% επιπρόσθετα της αύξησης που προνοείται την 1.1.2014 (παράρτημα Δ9)
- Επιστροφή εισφορών σε μισθωτούς που υπάγονται αναδρομικά σε επαγγελματικά σχέδια συντάξεων χωρίς εισφορές, από τον εργοδότη τους (παράρτημα Δ10)

Με την τροποποίηση του νόμου, αναμένεται να αυξηθεί η πραγματική ηλικία συνταξιοδότησης των ασφαλισμένων, καθώς ότι η πλειοψηφία των ασφαλισμένων θα επιλέξει να συνταξιοδοτηθούν στο 65^ο έτος της ηλικία τους, ούτως ώστε να μην υποστούν οποιαδήποτε αναλογιστική μείωση στο ύψος της σύνταξης τους. Η αναμενόμενη αυτή αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης, λόγω της συνεπαγόμενης μείωσης της μέσης διάρκειας καταβολής των συντάξεων, θα επιφέρει μείωση στο συνολικό ύψος των συνταξιοδοτικών δαπανών. Παράλληλα, η παράταση της ηλικίας αφυπηρέτησης και η

θεμελίωση δικαιώματος σε σύνταξη αποτελούν ένα από τα αποτελεσματικότερα βραχυπρόθεσμα μέτρα για τη βιωσιμότητα του διανεμητικού συστήματος αφού με αυτόν τον τρόπο αυξάνεται ο αριθμός των ασφαλισμένων και συνεπώς τα έσοδα του ταμείου, ενώ αντίστοιχα περιορίζεται ο αριθμός των συνταξιούχων.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του αναλογιστή, οι τροποποιήσεις αυτές θα επιφέρουν μείωση γύρω στο 1,7% των συνταξιοδοτικών δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ και θα επιτρέψουν αύξηση των ετησίων εσόδων του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων κατά 70 εκατομμύρια ευρώ περίπου.

Με βάση την υποχρέωση της Κυπριακής Δημοκρατίας, η οποία περιλαμβάνεται στο Μνημόνιο Συναντίληψης για ετοιμασία Αναλογιστικής Μελέτης για το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων από τον Αναλογιστή του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, σύμφωνα με συγκεκριμένους περιορισμούς, η Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων κα Ζέτα Αιμιλιανίδου ανακοινώνει ότι:

«Η μελέτη έχει ολοκληρωθεί σύμφωνα με τις πρόνοιες και το χρονοδιάγραμμα του Μνημονίου, στη βάση των παραδοχών οι οποίες συμφωνήθηκαν με την Τρόικα. Η μελέτη έτυχε αξιολόγησης από το Διεθνές Γραφείο Εργασίας και τα ευρήματά της επικυρώθηκαν από αυτό. Στις 25 Σεπτεμβρίου 2013 η μελέτη αξιολογήθηκε από την Ομάδα Εργασίας για την Γήρανση (Ageing Working Group) της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής (Economic Policy Committee) της ΕΕ, στην οποία μετέχουν τεχνοκράτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και όλων των κρατών μελών της ΕΕ. Η Ομάδα Εργασίας για την Γήρανση υιοθέτησε τα αποτελέσματα της μελέτης χωρίς καμία ένσταση, τονίζοντας ότι αποδέχεται τη λογική, την ακρίβεια και την ποιότητα των αποτελεσμάτων, κάτι που συνιστά θετική εξέλιξη για την Κύπρο αφού έτσι θα αποφευχθεί η λήψη περαιτέρω μέτρων. Τα αποτελέσματα της μελέτης καταδεικνύουν ότι, με βάση τις πρόνοιες του Μνημονίου Συναντίληψης που αναφέρονται στον τρόπο εκπόνησης της αναλογιστικής μελέτης, καθώς επίσης και στις δημογραφικές και οικονομικές παραδοχές που συμφωνήθηκαν με την Τρόικα, το πραγματικό αποθεματικό του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων και τα αναμενόμενα έσοδα του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων από εισφορές και τόκους επενδύσεων του πραγματικού αποθεματικού, επαρκούν για κάλυψη των αναμενόμενων εξόδων του ΤΚΑ μέχρι το 2060. Ως εκ τούτου δεν απαιτείται να ληφθούν πρόσθετα μέτρα μεταρρύθμισης του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων, εφόσον με βάση την αναλογιστική μελέτη το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι βιώσιμο μέχρι το 2060».

Συμπεράσματα

Η δημογραφική γήρανση ανάγεται προοδευτικά σ' ένα από τα βασικότερα προβλήματα για τη βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων Κύπρου, και όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς και η κοινωνική προστασία καλούνται να επιλύσουν. Από τη διερεύνηση της εξέλιξης της γήρανσης και τη συνεκτίμηση των δημογραφικών προβολών αλλά και των αιτιών της γήρανσης συνάγεται ότι το φαινόμενο θα ενταθεί στο άμεσο μέλλον ενώ οι πρώτες συνέπειες ήδη διαφαίνονται και απειλούν με κατάρρευση το σύστημα και κατ' επέκταση τα συστήματα κοινωνικής προστασίας των αναπτυγμένων χωρών. Η μείωση της αναλογίας του ενεργού πληθυσμού σε σχέση με τους ηλικιωμένους μειώνει τα έσοδα (εισφορές) και αδυνατεί να χρηματοδοτήσει τις αυξημένες δαπάνες για συντάξεις και άλλες παροχές ενός συνεχούς διογκούμενου αριθμού ηλικιωμένων. Παράλληλα δεν είναι δυνατόν να χρηματοδοτηθούν επαρκώς κοινωνικές δαπάνες του ενεργού πληθυσμού με αποτέλεσμα εκτός από την οικονομική κρίση (βιωσιμότητας) του συστήματος να τίθεται και ζήτημα αναποτελεσματικότητάς του. Το γεγονός αυτό ενδεχομένως να θέσει σε κίνδυνο την αλληλεγγύη των γενεών ως φιλοσοφικό θεμέλιο του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων.

Ειδικότερα, ο νέος ρόλος της κοινωνικής προστασίας επιβάλλει ευελιξία και την προσαρμογή της στα νέα οικονομικά, κοινωνικά, τεχνολογικά, ιδεολογικά και δημογραφικά δεδομένα με βασικό άξονα τη σύνδεσή της με την αγορά εργασίας και την οικονομική μεγέθυνση προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες των δημογραφικών πιέσεων.

Λαμβάνοντας υπόψη τη δημοσιονομική πειθαρχία και τον παγκόσμιο ανταγωνισμό είναι ανάγκη στα πλαίσια της διαπλοκής της κοινωνικής προστασίας με την αγορά να έχει κοινωνικό αλλά όχι αντι-αναπτυξιακό χαρακτήρα επιτελώντας μ' αυτό τον τρόπο ισόρροπα τόσο τον παραγωγικό όσο και τον αναπαραγωγικό της ρόλο. Διατηρώντας εν μέρει τον παθητικό – επιδοματικό της χαρακτήρα είναι ανάγκη να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση σε ενεργητικά μέτρα όπως δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση ώστε τα συστήματα κοινωνικής προστασίας, όντας πιο φιλικά στην απασχόληση, να επεκταθούν στις νέες μορφές απασχόλησης και να αξιοποιήσουν ένα μεγάλο ποσοστό εργατικού δυναμικού, όπως ανέργους και μακροχρόνια ανέργους, γυναίκες, ηλικιωμένους, μετανάστες, το οποίο όχι μόνο έχει επιστρατευθεί ανεπαρκώς αλλά έχει περιθωριοποιηθεί. Η κοινωνική προστασία πρέπει να υποστηρίζει μια ευέλικτη και ανοιχτή σε όλους αγορά εργασίας με ίσες ευκαιρίες

πρόσβασης σ' αυτήν (χωρίς διακρίσεις σε ηλικία και φύλο), ενεργητικά μέτρα απασχόλησης και κοινωνικές υπηρεσίες οι οποίες διευκολύνουν την κινητικότητα του ατόμου, την απασχολησιμότητά του και την ένταξή του στην αγορά εργασίας παράλληλα με την ελευθερία επιλογής ώστε το άτομο να μην οδηγείται στην περιθωριοποίηση και την πρόωρη συνταξιοδότηση. Με τις πρακτικές αυτές μειώνεται η εξάρτηση του ατόμου και παράλληλα εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων, αφού μειώνονται οι ανάγκες για αυξημένες δαπάνες. Επιπλέον η πολιτεία, δίνοντας την ευκαιρία για αύξηση της απασχολησιμότητας των μεγαλύτερων σε ηλικία συμβάλλει στην αξιοποίηση του δυναμικού τους και στην κατάρριψη των αρνητικών στερεοτύπων και της εικόνας τους ως παθητικά – καταναλωτικά μέλη της κοινωνίας και της οικονομίας αυξάνοντας με την παραμονή τους στην εργασία τα έσοδα του ταμείου με τις εισφορές τους.

Έτσι, στα πλαίσια μιας μη ευνοϊκά εξελισσόμενης δημογραφικής πυραμίδας και των αρνητικών επιπτώσεών της, το σύστημα κοινωνικών ασφαλίσεων προκειμένου να διατηρήσει τη βιωσιμότητα του και να αυξήσει την αποτελεσματικότητά του (υπό το πρίσμα των νέων κινδύνων και αναγκών που δημιουργεί ο παγκόσμιος ανταγωνισμός) τείνει να υιοθετήσει εξολοκλήρου το μοντέλο της σύνδεσης με την οικονομία και την αγορά εργασίας (αύξηση απασχολησιμότητας προσαρμοστικότητας και κινητικότητας, κίνητρα για ευελιξία).

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει το ασφαλιστικό στη χώρα μας απαιτεί την πλήρη κινητοποίηση όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Σήμερα, όλοι μαζί, κυβέρνηση, κόμματα, εργοδοτικοί φορείς, φορείς εργαζομένων, πολίτες, πρέπει να διαβουλευθούν για όλες τις παραμέτρους του προβλήματος και για όλες εκείνες τις αναγκαίες ενέργειες που θα διασφαλίσουν τόσο την διαγενεακή αλληλεγγύη όσο και μια Κύπρο ανταγωνιστική και δυναμική. Η κυβέρνηση έχει πλήρη επίγνωση της ευθύνης που απορρέει από το γεγονός ότι η ενδυνάμωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης θα καθορίσει ουσιαστικά τα υψηλά επίπεδα προστασίας που καλείται να προσφέρει μελλοντικά η συντεταγμένη Πολιτεία σε ευάλωτα τμήματα Κυπριακής κοινωνίας. Και αυτό γιατί στα πλαίσια του οράματος μας για ανάπτυξη–απασχόληση–κοινωνική δικαιοσύνη, η επίτευξη υψηλών επιπέδων κοινωνικής προστασίας συμβαδίζει και ενισχύει την προσπάθεια για οικονομική μεγέθυνση και την επίτευξη της ανταγωνιστικότητας. Με τη σειρά τους αυτά αποτελούν κρίσιμους παράγοντες για την επάρκεια και την ενδυνάμωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αλιμπράντη Λ., Κοτζαμάνης Β., (1992). Οι Δημογραφικές εξελίξεις στην μεταπολεμική Ελλάδα, Αθήνα: Λιβάνη

Αλιμπράντη Λ., (1996). Γήρανση και Κοινωνία. Αθήνα: Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΚΚΕ

Εκμε-Πουλόπουλου Ή., (1994). Το Δημογραφικό, Αθήνα: Έλλην

Ζερβού Φ., (2009). Εκθέσεις 58, Η εξέλιξη και προβληματισμός για τη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος, Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ)

Ματσαγγάνης Μ., (1999). Προοπτικές του Κοινωνικού Κράτους στη νότια Ευρώπη. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Νικολακοπούλου-Στεφάνου Η., (1992). Σύγκλιση Συστημάτων Κοινωνικής Ασφάλισης στη Δυτική Ευρώπη. Ι. Σιδέρη

Προβόπουλος Γ., (2007). *Η κρίση στην Κοινωνική Ασφάλιση: Το πρόβλημα του ΙΚΑ*, Αθήνα: Επίκαιρα Θέματα

Προβόπουλος Γ., (1987). *Κοινωνική Ασφάλιση*, Αθήνα: Επίκαιρα Θέματα

Στρατηγάκη Μ., (2006). Το φύλο της Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα: Μεταίχμιο

Χλέτσος Μ., (2000). *Κοινωνική Ασφάλιση: Ανάπτυξη και Κρίση στην Ελλάδα*

Άρθρα – Δοκίμια – Εκθέσεις – Διπλωματικές

Ανακοίνωση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Η μελλοντική εξέλιξη της κοινωνικής προστασίας από μακροπρόθεσμη σκοπιά: ασφαλείς και βιώσιμες συντάξεις, Βρυξέλλες 11-10-2000 COM (2000) 622 τελικό.

Ανακοίνωση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Συντονισμένη Στρατηγική για τον εκσυγχρονισμό της κοινωνικής προστασίας, COM (1999) 347 τελικό, Βρυξέλλες 14-7-1999

Ανακοίνωση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Σχέδιο για την Απασχόληση, COM (2013) 801 final, Βρυξέλλες 2013

Αναλογιστική Ανασκόπηση του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Χρόνος Αναφοράς: 01.12.2009)

Άρθρο, *Ενεργός γήρανση: Βελτιστοποιώντας τις ευκαιρίες*, **Λαντίδου Μ., Παπαδοπούλου Μ.**, Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Cyprus Eu Presidency Website, 2012

Άρθρο, *Fitch: Η γήρανση του πληθυσμού απειλή για την οικονομία στην Κύπρο*, Δημοσιεύτηκε στη newsit (www.newsit.com.cy), 21.01.2013

Αρχή Ανάπτυξης Ανθρωπίνου Δυναμικού, Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη: Κύπρος 2011, εκθέσεις ReferNet 2011

Αρχή Ανάπτυξης Ανθρωπίνου Δυναμικού, Διαχρονικές Τάσεις Δεικτών Ανθρώπινου Δυναμικού στην Κύπρο: Συμμετοχή και Προσφορά στην Αγορά Εργασίας 2004-2010, Διεύθυνση Έρευνας και Προγραμματισμού, 2011

Διπλωματική Εργασία με τίτλο: Ο ρόλος της κοινωνικής προστασίας στα πλαίσια μιας γηράσκουσας κοινωνίας του φοιτητή **Φιολάκη Μανώλη** Αθήνα, 2001

Διπλωματική Εργασία με τίτλο: Ασφάλιση στο Ι.Κ.Α.- Εισφορές και παροχές των φοιτητριών **Αγγελάκη Σοφία και Κυριακοπούλου Μαρία**, Κρήτη, 2011

Διπλωματική Εργασία με τίτλο: Η Κοινωνική Ασφάλιση στην Ελλάδα, Ιστορία και Προοπτικές των φοιτητριών **Γιαλιτάκη Μαρία και Αθητάκη Καλλιόπη**, Κρήτη 2011

Διπλωματική Εργασία με τίτλο: Ιστορική ανασκόπηση του ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα, Σύγκριση με χώρες της Ε.Ε, της φοιτήτριας Σωμαρά Ευγενία, Κρήτη 2009

Διπλωματική Εργασία με τίτλο: Γυάλινη Οροφή στη διοίκηση και την εξουσία: περιγραφή, επιπτώσεις, και πολιτικές αντιμετώπισης, της φοιτήτριας **Τζάμη Ζ.**, Αθήνα 2010

Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής, Σχέδια Σύνταξης στη Κύπρο: Προκλήσεις και Προοπτικές, **Κωμοδρόμου Δ.- Χατζησπύρου Σ.- Πασιαρδής Π.**, Πανεπιστήμιο Κύπρου Μονάδα Οικονομικών Ερευνών, Κύπρος 2004

Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής, Εισοδηματική ανισότητα, φτώχεια και η επίδραση της μεταρρύθμισης των συντάξεων, **Ανδρέου Μ., Πασιαρδής Π.**, Πανεπιστήμιο Κύπρου Μονάδα Οικονομικών Ερευνών, Κύπρος 2009

Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής, Η φτώχεια στην Κύπρο και στόχευση Κοινωνικών Παροχών, **Πασιαρδής Π., Χατζησπύρου Σ.**, Πανεπιστήμιο Κύπρου Μονάδα Οικονομικών Ερευνών, Κύπρος 2007

Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής, Οι επιδράσεις της μετανάστευσης στην ανεργία, στη μερική απασχόληση και στη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό, **Μιχαήλ Μ., Χριστοφίδης Δ., Χατζηγιάννης Κ., Κληρίδης Σ., Στεφανίδης Μ., Μιχαλοπούλου Μ.**, Πανεπιστήμιο Κύπρου Μονάδα Οικονομικών Ερευνών, Κύπρος 2008

Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής, Η συμμετοχή στην αγορά εργασίας: Διαφορές κατά φύλο και ηλικία, **Κοντολαίμης Ζ., Ζατζησπύρου Σ., Κωμοδρόμου Δ.**, Πανεπιστήμιο Κύπρου Μονάδα Οικονομικών Ερευνών, Κύπρος 2006

Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής, Οι οικονομικές επιδράσεις των ξένων εργατών στη Κύπρο, **Μιχαήλ Μ., Χριστοφίδης Α., Χατζηγιάννης Κ., Κληρίδης Σ., Στεφανίδης Μ.**, Πανεπιστήμιο Κύπρου Μονάδα Οικονομικών Ερευνών, Κύπρος 2005

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002), «*Η απάντηση της Ευρώπης στην Παγκόσμια Γήρανση*», COM (2002) 143 τελικό

Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής και της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας Ανακοίνωση της επιτροπής προς το συμβούλιο, το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και την οικονομική και κοινωνική επιτροπή, Η μελλοντική εξέλιξη της κοινωνικής προστασίας από μακροπρόθεσμη σκοπιά: ασφαλείς και βιώσιμες συντάξεις, Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, Βρυξέλες, 2003

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές των κρατών μελών για την απασχόληση το 2000 και σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή των πολιτικών των κρατών μελών για την απασχόληση, Λουξεμβούργο 2000

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με το εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων της Κύπρου για του 2012, COM (2012) 308 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Οι διατάξεις της ΕΕ για την κοινωνική ασφάλιση: Τα δικαιώματά σας όταν μετακινείστε εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Λουξεμβούργο: υπηρεσία εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2010

Περίληψη Αναλογιστικής Ανασκόπησης του Σχεδίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Χρόνος Αναφοράς: 1.7.1997)

Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου: Κοινωνική Προστασία στην Κύπρο, Έσοδα και Δαπάνες 2010-2011, Κύπρος 2013

Στατιστική Υπηρεσία και Εθνικός Μηχανισμός για τα Δικαιώματα της Γυναίκας: Το στατιστικό πορτραίτο της γυναίκας της Κύπρου 2012, Κύπρος 2012

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, *Έκθεση για τις στρατηγικές κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ενσωμάτωσης*, Κυπριακή Δημοκρατία, Λευκωσία 2006

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, *Ετήσια Έκθεση 2011*, Κυπριακή Δημοκρατία 2011

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, *Εθνική Κοινωνική Έκθεση της Κύπρου 2012*, Κυπριακή Δημοκρατία 2012

Υπουργείο Οικονομικών, *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2008-2011*, Κυπριακή Δημοκρατία, 2013

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, *Η Διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής δια βίου μάθησης στη Κύπρο*, Σαββίδης Γ., 2007

Enoros Consulting Ltd - ΔΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ Σύμβουλοι Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης Ε.Π.Ε., *Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των παρεμβάσεων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα» και «Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή» στην ισότητα των φύλων, στην ισότητα ευκαιριών πρόσβασης για όλους και στην ισότητα ευκαιριών πρόσβασης για άτομα με αναπηρία.*, Ευρωπαϊκή Ένωση, Διαρθρωτικά Ταμεία, Κυπριακή Δημοκρατία,

Ιστοσελίδες

Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών
www.pio.gov.cy

Στατιστική Υπηρεσία Ευρωπαϊκής Ένωσης/EUROSTAT,
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου,
<http://www.mof.gov.cy/>

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων,
<http://www.mlssi.gov.cy>

The World Bank,
www.worldbank.org

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Α

Η Οργάνωση των Υπηρεσιών Κοινωνικών Ασφαλίσεων περιλαμβάνει τα Κεντρικά Γραφεία στη Λευκωσία, πέντε Επαρχιακά Γραφεία στη Λευκωσία, Λεμεσό, Λάρνακα, Πάφο και Αμμόχωστο (Παραλίμνι), και δύο Τοπικά Γραφεία, ένα στην περιοχή Αγίου Ανδρέα στη Λευκωσία και ένα στη Πόλη Χρυσοχούς, το οποίο λειτουργεί ως Υποκαταστήματα του Επαρχιακού Γραφείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων Πάφου. (Παράρτημα Β).

Στα Κεντρικά Γραφεία εδρεύει η Διοίκηση και εκεί συγκεντρώνονται οι περισσότερες λειτουργίες των Υπηρεσιών Κοινωνικών Ασφαλίσεων καθώς και το αρχείο ασφαλισμένων και οι ατομικοί λογαριασμοί τους. Επίσης εκεί εξετάζονται και πληρώνονται οι αιτήσεις για συντάξεις και άλλες παροχές.

Τα Επαρχιακά Γραφεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι υπεύθυνα για την είσπραξη των εισφορών του Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων, του Κεντρικού Ταμείου Αδειών, του Ταμείου για Πλεονάζον Προσωπικό, του τέλους Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού και της Εισφοράς Κοινωνικής Συνοχής στο Ταμείο Κοινωνικής Συνοχής. Τα Επαρχιακά Γραφεία ελέγχουν, επίσης, τους εργοδότες και τους αυτοτελώς εργαζομένους για να διασφαλίσουν τη συμμόρφωση τους προς τις διατάξεις των νομοθεσιών που εφαρμόζουν οι Υπηρεσίες Κοινωνικών Ασφαλίσεων και ιδιαίτερα προς τις υποχρεώσεις τους για τη πληρωμή εισφορών με βάση τις εν λόγω νομοθεσίες. Αποτελούν επίσης σημείο επαφής του κοινού με τις Υπηρεσίες Κοινωνικών Ασφαλίσεων, παραλαμβάνοντας αιτήσεις για παροχές και παρέχοντας πληροφορίες για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ασφαλισμένων και εργοδοτών με βάση τη καθεμία από τις νομοθεσίες που εφαρμόζει το Τμήμα.

Παράρτημα Β

1) Οι προϋποθέσεις εισφοράς για τη πληρωμή του επιδόματος γάμου ήταν, από την ημέρα ασφάλισης του συζύγου ή της συζύγου μέχρι την ημέρα του γάμου τους, να έχει περάσει χρονικό διάστημα 26 τουλάχιστον εβδομάδων και ένας εκ των δύο συζύγων:

- να έχει πληρώσει εισφορές πάνω σε αποδοχές που στο σύνολο τους να μην είναι λιγότερες από 26 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών⁶, και
- να έχει πληρωμένες⁷ ή πιστωμένες ασφαλιστέες αποδοχές⁸ μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών⁹, που στο σύνολο τους να μην είναι λιγότερες από 20 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Το ποσό του βοηθήματος για το 2012 ήταν €710.88 και πληρωνόταν από ½ στον καθένα από τους συζύγους, ανεξάρτητα από το μισθό ή το ημερομίσθιο τους. Η αίτηση υποβαλλόταν το αργότερο μέσα σε δώδεκα μήνες από τη τέλεση του γάμου.

2) Οι προϋποθέσεις εισφοράς για το βοήθημα τοκετού είναι οι ίδιες όπως το βοήθημα γάμου. Οι ασφαλίσεις των δύο συζύγων δεν συνυπολογίζονται.

Το ποσό του βοηθήματος τοκετού καταβάλλεται υπό μορφή εφάπαξ ποσού και αναθεωρείται κάθε χρόνο. Για το 2014 είναι €544,08 ανεξάρτητα από το μισθό ή το ημερομίσθιο. Στη

⁶ **Βασικές ασφαλιστέες αποδοχές:** Το ποσό ασφαλιστέων αποδοχών, το οποίο καθορίζεται κάθε έτος και αυξάνεται με διάταγμα του Υπουργικού Συμβουλίου, που δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, σύμφωνα με το ποσοστό αύξησης του μέσου όρου των ασφαλιστέων αποδοχών κατά το προηγούμενο έτος εισφορών σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο αυτού έτος εισφορών.

⁷ **Ασφαλιστέες αποδοχές:** Το ποσό των αποδοχών του ασφαλισμένου αναφορικά με το οποίο είναι καταβλητέες οι εισφορές

⁸ **Πιστωμένες ή εξομοιούμενες ασφαλιστέες αποδοχές:** Κάθε ασφαλισμένος δικαιούται να πιστωθεί με ασφαλιστέες αποδοχές, για τις οποίες δεν έχει υποχρέωση καταβολής εισφορών, για οποιαδήποτε περίοδο τακτικής φοίτησης σε εκπαιδευτικό ίδρυμα μετά το 16ο έτος της ηλικίας του, για περιόδους θητείας στην Εθνική Φρουρά και για περιόδους που λαμβάνει επίδομα ασθενείας, ανεργίας, μητρότητας, σωματικής βλάβης, ή σύνταξη ανικανότητας από το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων και για την περίοδο που απουσιάζει από την εργασία του με γονική άδεια ή με άδεια λόγω ανωτέρας βίας.

Κατά τον υπολογισμό του δικαιώματος και του ύψους της σύνταξης γήρατος και της σύνταξης χηρείας για θάνατο ασφαλισμένου ο οποίος απεβίωσε κατά ή μετά από τη συντάξιμη ηλικία, λαμβάνεται υπόψη εξομοιούμενη ασφάλιση τακτικής εκπαίδευσης, μόνο για περίοδο έξι ετών, δηλαδή μέχρι έξι ασφαλιστικές μονάδες. Τονίζεται ότι, στις περιπτώσεις των υπόλοιπων παροχών λαμβάνεται υπόψη όλη η περίοδος εξομοιούμενης ασφάλισης τακτικής εκπαίδευσης χωρίς περιορισμούς. Ασφαλισμένη γυναίκα, δικαιούται για σκοπούς απόκτησης δικαιώματος σε σύνταξη ή αύξηση του ποσού της σύνταξής της, για κάθε παιδί που έχει γεννήσει ή έχει υιοθετήσει, εξομοιούμενη ασφάλιση για χρονική περίοδο μέχρι και 156 εβδομάδες μέσα στο διάστημα των 12 χρόνων από τη γέννηση του κάθε παιδιού της για κάλυψη τυχόν κενών στην ασφάλισή της.

⁹ **Προηγούμενο ή σχετικό έτος εισφορών:** Για το πρώτο εξάμηνο κάθε χρόνου είναι το προτελευταίο ημερολογιακό έτος και για το δεύτερο εξάμηνο είναι το τελευταίο ημερολογιακό έτος (δηλαδή για το πρώτο εξάμηνο του 2014 είναι το 2012 και για το δεύτερο εξάμηνο του 2014 είναι το 2013).

περίπτωση που γεννιούνται δίδυμα ή πιο πολλά παιδιά πληρώνεται ποσό €544,08 για κάθε παιδί. Η αίτηση υποβάλλεται το αργότερο μέσα σε δώδεκα μήνες από την ημέρα του τοκετού.

3) Οι προϋποθέσεις εισφοράς του βοηθήματος κηδείας είναι οι ίδιες όπως στο βοήθημα γάμου και το βοήθημα τοκετού. Δεν απαιτούνται εισφορές, αν ο ασφαλισμένος ήταν μισθωτός και πέθανε από εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια. Επίσης, για το θάνατο συνταξιούχου ή εξαρτώμενου συνταξιούχου είναι αρκετό να πληρωνόταν σύνταξη ή να υπήρχε δικαίωμα σύνταξης την ημέρα του θανάτου, και για το θάνατο ορφανού για το οποίο πληρώνονταν επίδομα ορφάνιας, το βοήθημα κηδείας πληρώνεται χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση.

Το βοήθημα κηδείας πληρώνεται στη χήρα ή στο χήρο προσώπου που απεβίωσε ή αν δεν υπάρχει χήρα ή χήρος, στο πρόσωπο που ανέλαβε τα έξοδα της κηδείας. Για τις προϋποθέσεις εισφοράς βλέπε παράρτημα Γ1. Το ποσό του βοηθήματος κηδείας καταβάλλεται υπό μορφή εφάπαξ ποσού και αναθεωρείται κάθε Ιανουάριο. Για το 2014 είναι €507,81 ανεξάρτητα από το μισθό ή το ημερομίσθιο. Η αίτηση υποβάλλεται το αργότερο μέσα σε δώδεκα μήνες από την ημέρα του θανάτου.

4) Οι προϋποθέσεις εισφοράς για το επίδομα μητρότητας είναι οι ίδιες όπως στο βοήθημα γάμου, τοκετού και κηδείας. Πληρώνεται κατά κανόνα για 18 εβδομάδες και η περίοδος αυτή μπορεί να αρχίσει σε οποιαδήποτε εβδομάδα μεταξύ της 6^{ης} και της 2^{ης} εβδομάδας, πριν από την εβδομάδα του αναμενόμενου τοκετού, κατ'επιλογή της αιτήτριας, και λήγει με την εξάντληση της χρονικής περιόδου των 18 εβδομάδων.

Το επίδομα μητρότητας είναι ίσο με το 72% των ασφαλιστέων αποδοχών της ασφαλισμένης μέσα στο προηγούμενο έτος εισφορών. Σε περίπτωση που η δικαιούχος είναι προστάτιδα της οικογένειας της, το εβδομαδιαίο ποσό του βασικού επιδόματος αυξάνεται σε 80% αν έχει ένα εξαρτώμενο, σε 90% αν έχει δύο εξαρτώμενα και σε 100% αν έχει τρία εξαρτώμενα. Η αίτηση υποβάλλεται μέσα σε 21 ημέρες από την έναρξη της άδειας μητρότητας.

5) Το επίδομα ασθενείας πληρώνεται για 156 ημέρες και μπορεί να παραταθεί για άλλες 156 ημέρες αν ο ασφαλισμένος συνεχίζει να είναι ανίκανος για εργασία και ικανοποιεί τις προϋποθέσεις εισφοράς για σύνταξη ανικανότητας αλλά δεν δικαιούται τέτοια σύνταξη για το λόγο ότι δεν προβλέπεται να παραμείνει μόνιμα ανίκανος για εργασία.

Το επίδομα πληρώνεται από την τέταρτη ημέρα ανικανότητας για εργασία. Ωστόσο στην περίπτωση, όπου το επίδομα αποκτάται με βάση εισφορές αυτοτελώς εργαζομένου προσώπου, τούτο πληρώνεται όταν περάσουν οι πρώτες εννέα ημέρες της ασθένειας του. Όταν όμως, η ανικανότητα για εργασία οφείλεται σε ατύχημα ή ο αιτητής έχει εισαχθεί σε νοσοκομείο ή κλινική μέσα στις πρώτες τέσσερις ημέρες από την έναρξη της ανικανότητας του και παραμείνει για τουλάχιστον ένα βράδυ, τότε πληρώνεται επίδομα από την τέταρτη ημέρα της ανικανότητας του. Ασφαλισμένος δεν δικαιούται επίδομα αν παίρνει πλήρης αποδοχές από τον εργοδότη του.

Το ύψος του επιδόματος ασθενείας καθορίζεται με βάση τον εβδομαδιαίο μέσο όρο των πραγματικών¹⁰ και εξομοιούμενων ασφαλιστέων αποδοχών του ασφαλισμένου μέσα στο σχετικό έτος εισφορών. Το επίδομα περιλαμβάνει το βασικό επίδομα και το συμπληρωματικό επίδομα. Το βασικό επίδομα που παίρνει ο αιτητής είναι ίσο με 60% του βασικού μέρους των ασφαλιστέων αποδοχών του μέσα στο προηγούμενο χρόνο και αύξηση για εξαρτώμενα πρόσωπα, 20% για τον/την εξαρτώμενο/η σύζυγο και κατά 10% για καθένα από τα εξαρτώμενα παιδιά του (ο ανώτατος αριθμός των εξαρτημένων παιδιών και άλλων εξαρτημένων είναι δύο). Η αύξηση για τον/την εξαρτώμενο/η σύζυγο καταβάλλεται μόνο όταν οι αποδοχές του/της εξαρτώμενης συζύγου από την απασχόληση του/της ή το ύψος της παροχής που μπορεί να λαμβάνει ο/η εξαρτώμενος/η σύζυγος από το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων, δεν υπερβαίνει το ποσό που αντιστοιχεί στην αύξηση του επιδόματος για εξαρτώμενα. Αν δεν δίνεται αύξηση για σύζυγο δίνεται 10% μέχρι δύο εξαρτώμενα. Ωστόσο, σε περίπτωση που και οι δύο σύζυγοι δικαιούνται ταυτόχρονα παροχή, η αύξηση για τα εξαρτώμενα καταβάλλεται μόνο στο/στη σύζυγο που δικαιούται αύξηση παροχής σε μεγαλύτερο ύψος. Το εβδομαδιαίο ποσό του συμπληρωματικού επιδόματος είναι ίσο με 50% της εβδομαδιαίας αξίας της ασφαλιστικής μονάδας του δικαιούχου που υπερβαίνει τις βασικές ασφαλιστέες αποδοχές, σε καμία όμως περίπτωση δεν μπορεί να πληρωθεί συμπληρωματικό επίδομα πιο ψηλό από το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Η αίτηση για επίδομα ασθενείας υποβάλλεται μέσα σε είκοσι μία μέρες από την ημέρα που αρχίζει η ανικανότητα του αιτητή και συνοδεύεται απαραίτητα με το πρωτότυπο ιατρικό πιστοποιητικό, στο οποίο δηλώνεται η φύση της ασθένειας και η περίοδος ανικανότητας για εργασία.

6) Ο τρόπος υπολογισμού του επιδόματος ανεργίας είναι ο ίδιος όπως και στην περίπτωση του επιδόματος ασθενείας. Καταβάλλεται για 156 εργάσιμες ημέρες σε κάθε περίοδο διακοπής της απασχόλησης. Όταν κάποιος εξαντλήσει το δικαίωμα του για το επίδομα, δηλαδή έχει πληρωθεί για περίοδο 156 ημερών, επανακτά το δικαίωμα του για λήψη επιδόματος αν απασχοληθεί για 26 τουλάχιστον εβδομάδες και έχει καταβάλει εισφορές που στο σύνολο τους να μην είναι λιγότερες από 26 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών. Αν ο άνεργος είναι άνω των 60 χρόνων και δεν δικαιούται σύνταξη από άλλο επαγγελματικό σχέδιο, τότε επανακτά το δικαίωμα του σε επίδομα ανεργίας αν έχει απασχοληθεί για 13 τουλάχιστον εβδομάδες και όχι 26 εβδομάδες και έχει καταβάλει εισφορές πάνω σε ασφαλιστέες αποδοχές που στο σύνολο τους να μην είναι λιγότερες από 26 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

¹⁰ **Πραγματική ασφάλιση:** Περιλαμβάνει όλες τις ασφαλιστέες αποδοχές για τις οποίες πληρώθηκαν εισφορές

7) Για τις δύο περιπτώσεις του επιδόματος ορφάνιας που αναφέρθηκαν στο κείμενο (κεφάλαιο 2.3.2), δεν απαιτούνται προϋποθέσεις εισφοράς, αρκεί ο ένας από τους αποθανόντες γονείς να ήταν ασφαλισμένος. Για την τρίτη περίπτωση απαιτείται, ο γονιός που πέθανε να ικανοποιούσε τις προϋποθέσεις εισφοράς για σύνταξη χηρείας, τις οποίες θα αναφερθούμε πιο κάτω.

Το ύψος του επιδόματος ορφάνιας για τις περιπτώσεις (α) και (β) πιο πάνω αποτελείται από δύο μέρη, το βασικό και το συμπληρωματικό μέρος. Το εβδομαδιαίο ύψος του βασικού μέρους είναι το ίδιο για κάθε ορφανό και είναι ίσο με το 40% του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών. Το συμπληρωματικό επίδομα είναι ίσο με 50% της συμπληρωματικής σύνταξης χηρείας που θα πληρωνόταν αν υπήρχε χήρα ή χήρος. Όταν όμως τα ορφανά είναι περισσότερα από δύο, το ολικό συμπληρωματικό επίδομα ορφάνιας για όλα τα ορφανά δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερο από το ποσό της συμπληρωματικής σύνταξης χηρείας. Αν και οι δύο γονείς ήταν ασφαλισμένοι τότε εβδομαδιαίο ύψος του βασικού μέρους υπολογίζεται με βάση την ασφάλιση του γονέα που είναι ευεργετικότερη για τον ανήλικο. Για τις περιπτώσεις ανηλίκου (γ) και (δ) πιο πάνω, είναι το 20% του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών για κάθε ορφανό (μέχρι 3). Το μηνιαίο ύψος του επιδόματος υπολογίζεται αφού πολλαπλασιαστεί το εβδομαδιαίο ύψος επί τέσσερα.

Η αίτηση για επίδομα ορφάνιας υποβάλλεται μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα που απαιτείται το επίδομα και πληρώνεται μέχρι το ορφανό να ενηλικιωθεί, εκτός αν είναι μόνιμα ανίκανο για αυτοσυντήρηση τότε πληρώνεται εφόρου ζωής.

8) Το εβδομαδιαίο ύψος του βασικού επιδόματος σωματικής βλάβης είναι ίσο με 60% του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών που ισχύει κατά τη περίοδο της πληρωμής. Η αύξηση εξαρτημένων όπως και το συμπληρωματικό μέρος υπολογίζονται όπως και στην περίπτωση του επιδόματος ασθενείας που έχουμε αναφερθεί .

9) Για βαθμό αναπηρίας από 10% μέχρι και 19% πληρώνεται εφάπαξ ποσό. Το ποσό αυτό κυμαίνεται από €3777,87 για αναπηρία 10% μέχρι 7177,94 για αναπηρία σε βαθμό 19%. Η σύνταξη αναπηρίας πληρώνεται για βαθμό 20% μέχρι 100%. Το εβδομαδιαίο ύψος της βασικής σύνταξης για βαθμό αναπηρίας 100% είναι ίσο με 60% του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών που ισχύει κατά τη περίοδο της πληρωμής για δικαιούχο χωρίς εξαρτώμενου, 80% για δικαιούχο με ένα εξαρτώμενο, 90% για δικαιούχο με δύο εξαρτώμενους και 100% για δικαιούχο με τρεις ή περισσότερους εξαρτώμενους. Το εβδομαδιαίο ποσό της συμπληρωματικής είναι ίσο με 60% της εβδομαδιαίας αξίας του ετήσιου μέσου όρου των ασφαλιστικών μονάδων της συμπληρωματικής ασφάλισης του ασφαλισμένου κατά τη περίοδο από την έναρξη του δεύτερου συμπληρωμένου έτους εισφορών πριν από την ημέρα του σχετικού ατυχήματος μέχρι την τελευταία εβδομάδα πριν από εκείνη του ατυχήματος. Αν οι δικαιούχοι χρειάζονται συνεχή φροντίδα, τότε εκτός από τη σύνταξη δικαιούνται και ειδικό επίδομα τακτικής φροντίδας, το οποίο καθορίζει το Ιατρικό Συμβούλιο σύμφωνα με τη νομοθεσία των Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Για βαθμό αναπηρίας

κάτω από 100% τότε η βασική όσο και η συμπληρωματική σύνταξη υπολογίζονται ανάλογα με το βαθμό αναπηρίας.

10) Η σύνταξη χήρας πληρώνεται στη χήρα ή στο χήρο από την ημέρα θανάτου του/της συζύγου και καταβάλλεται εφόρου ζωής, εκτός αν η χήρα ή ο χήρος ξαναπαντρευτεί οπότε παύει να χορηγείται η σύνταξη. Το εβδομαδιαίο ύψος της βασικής σύνταξης υπολογίζεται με τον ίδιο τρόπο όπως η βασική σύνταξη αναπηρίας και το εβδομαδιαίο ύψος της συμπληρωματικής παροχής είναι ίσο με 60% της συμπληρωματικής σύνταξης αναπηρίας βαθμού 100%.

Το επίδομα ορφάνιας, πληρώνεται για ανήλικο όταν:

- και οι δύο γονείς του απεβίωσαν και ο ένας τουλάχιστον πέθανε από εργατικό ατύχημα,
- αν απεβίωσε από εργατικό ατύχημα ο γονιός που το συντηρούσε εξ ολοκλήρου ή κατά κύριο λόγο, κατά το χρόνο του θανάτου του, σε περίπτωση που οι γονείς δεν συζούσαν,
- αν απεβίωσε ο ένας γονιός από εργατικό ατύχημα και ο άλλος δε δικαιούται σύνταξη χήρας ή χήρου,
- η μητέρα του που έπαιρνε σύνταξη χηρείας παντρεύτηκε.

Το ύψος του επιδόματος υπολογίζεται όπως τη περίπτωση επιδόματος ορφάνιας που αναπτύξαμε πιο πάνω.

Για τη σύνταξη γονέα απαραίτητες προϋποθέσεις είναι το πρόσωπο που πέθανε να μην άφησε χήρα ή ορφανό και ο γονέας να συντηρείτο από το παιδί του κατά το χρόνο του θανάτου του παιδιού του.

Το εβδομαδιαίο ύψος της βασικής σύνταξης γονέα είναι ίσο με 40% του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών που ισχύει κατά τη περίοδο της πληρωμής και το εβδομαδιαίο ποσό της συμπληρωματικής παροχής είναι ίσο με 30% του ποσού της συμπληρωματικής σύνταξης αναπηρίας βαθμού 100%.

11) Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή σύνταξης γήρατος είναι ο ασφαλισμένος:

- να έχει συμπληρώσει τη συντάξιμη ηλικία, δηλαδή το 65ο έτος της ηλικίας του.
- να έχει συμπληρώσει πραγματική βασική ασφάλιση 10 τουλάχιστον ασφαλιστικών μονάδων και να έχουν παρέλθει 520 εβδομάδες από την εβδομάδα έναρξης της ασφάλισής του.

Επισημαίνεται ότι, η πραγματική βασική ασφάλιση αυξάνεται σταδιακά από 10 σε 15 τουλάχιστον χρόνια, αρχίζοντας από τον Απρίλιο του 2013 ως εξής:

- την πρώτη Δευτέρα του Απριλίου του 2013 ο ασφαλισμένος να έχει συμπληρώσει πραγματική βασική ασφάλιση 11 τουλάχιστον ασφαλιστικών μονάδων,
- την πρώτη Δευτέρα του Ιανουαρίου του 2014 ο ασφαλισμένος να έχει συμπληρώσει πραγματική βασική ασφάλιση 12 τουλάχιστον ασφαλιστικών μονάδων,
- την πρώτη Δευτέρα του Ιανουαρίου του 2015 ο ασφαλισμένος να έχει συμπληρώσει πραγματική βασική ασφάλιση 13 τουλάχιστον ασφαλιστικών μονάδων,
- την πρώτη Δευτέρα του Ιανουαρίου του 2016 ο ασφαλισμένος να έχει συμπληρώσει πραγματική βασική ασφάλιση 14 τουλάχιστον ασφαλιστικών μονάδων, και
- την πρώτη Δευτέρα του Ιανουαρίου του 2017 και μετά, ο ασφαλισμένος να έχει συμπληρώσει πραγματική βασική ασφάλιση 15 τουλάχιστον ασφαλιστικών μονάδων.

➤ Να έχει σε πίστη του ολικό αριθμό ασφαλιστικών μονάδων πραγματικής και εξομοιούμενης βασικής ασφάλισης όχι κατώτερο του 30% των ετών που εμπίπτουν στη σχετική περίοδο αναφοράς.

Ασφαλισμένος ωστόσο, δικαιούται να πάρει σύνταξη γήρατος με τη συμπλήρωση της ηλικίας των 63 ετών εάν:

- ικανοποιεί τις πιο πάνω ασφαλιστικές προϋποθέσεις και ο αριθμός των ασφαλιστικών μονάδων της βασικής ασφάλισης (πραγματικής και εξομοιούμενης) δεν υπολείπεται του 70% του αριθμού των ετών που εμπίπτουν στη σχετική περίοδο αναφοράς, ή
- κατά τη συμπλήρωση της ηλικίας των 63 ετών δικαιούταν σύνταξη ανικανότητας, ή
- είναι ηλικίας μεταξύ 63 και 65 ετών και θα δικαιούταν σύνταξη ανικανότητας αν δεν είχε συμπληρώσει την ηλικία των 63 ετών.

Για τους μεταλλωρύχους η συντάξιμη ηλικία μπορεί να μειωθεί μέχρι και το 58ο έτος της ηλικίας τους, ανάλογα με τη διάρκεια εργασίας τους σε μεταλλεία.

Ασφαλισμένος δικαιούται να ζητήσει αναβολή έναρξης της πληρωμής της σύνταξης του μέχρι και το 68ο έτος της ηλικίας του. Σε τέτοια περίπτωση το ύψος της σύνταξης αυξάνεται κατά 0,5% για κάθε ημερολογιακό μήνα αναβολής.

Το ύψος της σύνταξης περιλαμβάνει βασική σύνταξη και συμπληρωματική σύνταξη. Το εβδομαδιαίο ποσό της βασικής σύνταξης υπολογίζεται με βάση τον εβδομαδιαίο μέσο όρο των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών. Το ποσό της βασικής σύνταξης είναι 60% του πιο πάνω εβδομαδιαίου μέσου όρου ασφαλιστέων αποδοχών για δικαιούχο χωρίς εξαρτωμένους, 80% για δικαιούχο με ένα εξαρτώμενο, 90% για δικαιούχο με δύο εξαρτωμένους και 100% για δικαιούχο με τρεις ή περισσότερους εξαρτωμένους. Σημειώνεται ότι, με ουσιαστικό χρόνο από την 1.1.2013, εάν η σύζυγος εργάζεται δεν καταβάλλεται αύξηση για τη σύζυγο. Σε περίπτωση γυναίκας δικαιούχου της οποίας ο σύζυγος είναι εξαρτώμενο πρόσωπο της

(ανίκανος για αυτοσυντήρηση), δικαιούται αύξηση μέχρι τρία εξαρτώμενα, ίση με 20% για το πρώτο εξαρτώμενο και 10% για κάθε ένα από τα άλλα δύο εξαρτώμενα. Το ίδιο ισχύει και στις περιπτώσεις που η συνταξιούχος είναι χήρα ή άγαμη ή διαζευγμένη ή σε διάσταση. Σε περίπτωση ασφαλισμένης που δικαιούται αύξηση για το σύζυγο της, της καταβάλλεται αύξηση 10% για κάθε εξαρτώμενο μέχρι δύο.

Το εβδομαδιαίο ποσό της συμπληρωματικής σύνταξης ισούται με 1,5% της εβδομαδιαίας αξίας του ολικού αριθμού ασφαλιστικών μονάδων της συμπληρωματικής ασφάλισης του ασφαλισμένου. Το σύνολο της σύνταξης (βασικής και συμπληρωματικής) δεν μπορεί να είναι λιγότερο από το 85% της βασικής σύνταξης που θα πληρωνόταν στο δικαιούχο αν είχε πλήρη ασφάλιση στο βασικό μέρος του Σχεδίου.

Για σκοπούς υπολογισμού του ύψους της σύνταξης, οι ασφαλιστές αποδοχές του ασφαλισμένου ανατιμούνται με βάση το ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών που ισχύει την ημέρα της συνταξιοδότησης του.

Το μηνιαίο ύψος της σύνταξης βρίσκεται αφού πολλαπλασιαστεί το εβδομαδιαίο ύψος επί τέσσερα.

Το Δεκέμβριο κάθε χρόνου πληρώνεται και 13η σύνταξη, ίση με το 1/12 της σύνταξης που πληρώθηκε για ολόκληρο το χρόνο.

Οι συντάξεις αναπροσαρμόζονται κάθε χρόνο με βάση την αύξηση του γενικού επιπέδου των μισθών/ημερομισθίων και του τιμαρίθμου. Συνταξιούχος ο οποίος εργάστηκε και είχε αποδοχές την περίοδο μεταξύ της συνταξιοδότησης του και του 65ου έτους της ηλικίας του, δικαιούται αύξηση στο εβδομαδιαίο ποσό της σύνταξης του ίση με 1/52 του 1,5% των αποδοχών αυτών.

Το κατώτατο ύψος σύνταξης, από τον Ιανουάριο 2014, είναι €352,88 για δικαιούχο χωρίς εξαρτώμενο, €470,51 με ένα εξαρτώμενο, €529,32 με δύο εξαρτώμενα και €588,13 με τρία ή περισσότερα εξαρτώμενα.

Όταν ασφαλισμένος συμπληρώσει την ηλικία των 68 χρόνων και δεν δικαιούται σύνταξη γήρατος γιατί δεν ικανοποιεί τις ασφαλιστικές προϋποθέσεις, δικαιούται ένα εφάπαξ ποσό γήρατος αντί σύνταξης. Το ποσό αυτό είναι ίσο με 15% του συνόλου των ασφαλιστέων αποδοχών του ασφαλισμένου. Το εφάπαξ αυτό ποσό δεν καταβάλλεται σε πρόσωπο που δικαιούται κοινωνική σύνταξη.

Θα πρέπει να έχει συμπληρώσει βασική ασφάλιση έξι τουλάχιστον ασφαλιστικών μονάδων και να έχουν παρέλθει 312 εβδομάδες από την εβδομάδα έναρξης της ασφάλισης του.

Σε περίπτωση που ασφαλισμένος δικαιούται ταυτόχρονα σύνταξη γήρατος και άλλη περιοδική παροχή από το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων, λαμβάνει μόνο την πιο ψηλή παροχή.

Σε περίπτωση που ασφαλισμένη δικαιούται ταυτόχρονα σύνταξη γήρατος και σύνταξη χηρείας, ή σύνταξη γήρατος και επίδομα αγνοουμένου, ή σύνταξη γήρατος και παροχή λόγω θανάτου, οι δύο συντάξεις πληρώνονται ταυτόχρονα με ορισμένους, όμως, περιορισμούς σ' ότι αφορά το ποσό της συμπληρωματικής σύνταξης. Η αύξηση για εξαρτώμενα πληρώνεται στη σύνταξη στην οποία η αύξηση είναι μεγαλύτερη.

Ο ασφαλισμένος για να πάρει τη σύνταξη θα πρέπει να υποβάλει αίτηση πάνω σε ειδικό έντυπο το οποίο μπορεί να εξασφαλίσει από οποιοδήποτε Γραφείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων ή από τα Κέντρα Εξυπηρέτησης του Πολίτη ή μέσω του διαδικτύου, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα που απαιτείται η χορήγηση της σύνταξης. Η αίτηση, μαζί με όλα τα απαραίτητα πιστοποιητικά που αναφέρονται στο έντυπο αίτησης, θα πρέπει να παραδοθεί στο πλησιέστερο Γραφείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

12) Οι προϋποθέσεις για την πληρωμή της σύνταξης ανικανότητας είναι:

➤ Ο ασφαλισμένος να ήταν ανίκανος για εργασία για 156 τουλάχιστον ημέρες και να προβλέπεται ότι θα παραμείνει μόνιμα ανίκανος για εργασία, δηλαδή να μην μπορεί να κερδίζει από εργασία που εύλογα αναμένεται να εκτελεί, πάνω από το 1/3 του ποσού που συνήθως κερδίζει υγιής εργαζόμενος της ίδιας επαγγελματικής κατηγορίας και μόρφωσης στην ίδια περιφέρεια, ή πάνω από το 1/2 του ποσού που συνήθως κερδίζει αν είναι ηλικίας μεταξύ 60-63 χρόνων.

➤ Να έχουν περάσει τρία χρόνια από την ημέρα της ασφάλισής του μέχρι την ημέρα που κρίνεται μόνιμα ανίκανος για εργασία και στην περίοδο αυτή να έχει πληρωμένες εισφορές στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών που να μην είναι λιγότερες από 156 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

➤ Να έχει εβδομαδιαίο μέσο όρο πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών ίσο τουλάχιστον με το 1/4 του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών από τις 5 Οκτωβρίου 1964 ή από τις 7 Ιανουαρίου 1957 αν τούτο είναι ευεργετικότερο για το ασφαλισμένο ή από το χρόνο που συμπλήρωσε την ηλικία των 16 χρόνων, μέχρι την τελευταία εβδομάδα πριν από την ανικανότητά του, και

➤ Αν έχει πληρωμένες ή πιστωμένες ασφαλιστέες αποδοχές στον προηγούμενο χρόνο ή μέσο όρο τέτοιων αποδοχών στα προηγούμενα δύο χρόνια, ίσο τουλάχιστον με 20 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών.

Σε περίπτωση που η ανικανότητα προκλήθηκε από οποιοδήποτε ατύχημα (εργατικό ή όχι) οι προϋποθέσεις εισφοράς που απαιτούνται είναι οι ίδιες με τις προϋποθέσεις εισφοράς στην περίπτωση του επιδόματος ασθένειας.

Η σύνταξη ανικανότητας περιλαμβάνει βασική σύνταξη και συμπληρωματική σύνταξη. Το εβδομαδιαίο ποσό της βασικής σύνταξης υπολογίζεται με βάση τον εβδομαδιαίο μέσο όρο πληρωμένων και πιστωμένων αποδοχών στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών. Το ποσό της βασικής σύνταξης για ποσοστό ανικανότητας 100% είναι ίσο με 60% του εβδομαδιαίου μέσου όρου των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών του δικαιούχου, στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών όπως αυτός υπολογίζεται σύμφωνα με την (Τρίτη) προϋπόθεση πιο πάνω για σύνταξη γήρατος. Η αύξηση για εξαρτώμενα πρόσωπα καθώς και το εβδομαδιαίο ποσό της συμπληρωματικής σύνταξης ανικανότητας υπολογίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως και περιγράφονται στη σύνταξη γήρατος πιο πάνω.

Όταν το ποσοστό ανικανότητας είναι κάτω του 100%, η σύνταξη ανικανότητας καθορίζεται ως ακολούθως:

- Αν το ποσοστό ανικανότητας είναι 50% - 66 2/3% και ο ασφαλισμένος είναι ηλικίας 60-63 χρόνων πληρώνεται σύνταξη ίση με 60% της σύνταξης που θα πληρωνόταν αν ήταν 100% ανίκανος για εργασία.
- Αν το ποσοστό ανικανότητας είναι μεταξύ 66 2/3% και 75%, πληρώνεται σύνταξη ίση με 75% της σύνταξης που θα πληρωνόταν στον ασφαλισμένο αν ήταν 100% ανίκανος για εργασία, και
- Αν το ποσοστό ανικανότητας είναι μεγαλύτερο από 75% αλλά μικρότερο από 100% πληρώνεται σύνταξη ίση με 85% της σύνταξης που θα πληρωνόταν στον ασφαλισμένο αν ήταν 100% ανίκανος για εργασία.

Για τους σκοπούς υπολογισμού του ύψους της σύνταξης οι ασφαλιστέες αποδοχές του ασφαλισμένου ανατιμούνται με βάση το ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών που ισχύει την ημέρα που αποκτά δικαίωμα σε σύνταξη ανικανότητας.

Η σύνταξη ανικανότητας αρχίζει όταν περάσουν 156 ημέρες ανικανότητας για εργασία και ο ασφαλισμένος κρίνεται μόνιμα ανίκανος για εργασία και σταματά όταν συμπληρώσει την ηλικία των 63 χρόνων εκτός αν πριν τη συμπλήρωση της ηλικίας αυτής αποθεραπευτεί οπότε η σύνταξη ανικανότητας διακόπτεται. Τούτο αποφασίζεται από το Ιατρικό Συμβούλιο το οποίο καλεί τους συνταξιούχους ανικανότητας για εξέταση κατά διαστήματα που κρίνεται από το Τμήμα αναγκαίο. Το Ιατρικό Συμβούλιο μπορεί να αυξήσει ή να μειώσει αλλά και να τερματίσει οριστικά το ποσοστό ανικανότητας. Όταν ασφαλισμένος που παίρνει σύνταξη ανικανότητας συμπληρώσει τη ηλικία των 63 χρόνων η σύνταξη ανικανότητας μετατρέπεται σε σύνταξη γήρατος.

Ο αιτητής μπορεί να στερηθεί του δικαιώματος του για πληρωμή σύνταξης ανικανότητας μέχρι 6 εβδομάδες αν αρνηθεί να παρουσιαστεί για ιατρική εξέταση ή υποβληθεί σε θεραπεία ή αν συμμετάσχει σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Οι δικαιούχοι σύνταξης ανικανότητας δικαιούνται δωρεάν ιατρική περίθαλψη στα Κυβερνητικά Νοσοκομεία ή Ιδρύματα.

Σε περίπτωση που ο ασφαλισμένος δικαιούται ταυτόχρονα σύνταξη ανικανότητας και άλλη περιοδική παροχή από το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων, παίρνει μόνο την πιο υψηλή παροχή. Η ασφαλισμένη που δικαιούται ταυτόχρονα σύνταξη ανικανότητας και σύνταξη χηρείας ή επίδομα αγνοουμένου δικαιούται να προσθέσει τη σύνταξη ανικανότητας και τη σύνταξη χηρείας ή το επίδομα αγνοουμένου με ορισμένους όμως περιορισμούς σε ότι αφορά το ανώτατο ποσό σύνταξης που μπορεί να πάρει.

Ο αιτητής για σύνταξη ανικανότητας θα πρέπει να υποβάλλει αίτηση μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα που κατέστη μόνιμα ανίκανος για εργασία.

13) Οι προϋποθέσεις εισφοράς για την πληρωμή της σύνταξης χηρείας, σε περίπτωση που ο/η σύζυγος δεν ήταν συνταξιούχος/α είναι οι ίδιες όπως και στη σύνταξη ανικανότητας πιο πάνω (προϋποθέσεις (2) και (3)). Σε περίπτωση που ο/η σύζυγος πέθανε και ήταν δικαιούχος σύνταξης γήρατος οι προϋποθέσεις εισφοράς είναι οι ίδιες όπως στη σύνταξη γήρατος.

Σε περίπτωση που ο θάνατος του/της συζύγου προκλήθηκε από οποιοδήποτε ατύχημα, οι προϋποθέσεις εισφοράς θεωρούνται ότι ικανοποιούνται αν ο αποθανών ικανοποιεί τις προϋποθέσεις εισφοράς για το βοήθημα κηδείας όπως αναλύσαμε πιο πάνω.

Η σύνταξη χηρείας περιλαμβάνει βασική σύνταξη και συμπληρωματική σύνταξη. Το εβδομαδιαίο ποσό της βασικής σύνταξης υπολογίζεται με βάση τον εβδομαδιαίο μέσο όρο των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών του/της συζύγου που απεβίωσε, στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών. Το ποσό της βασικής σύνταξης είναι 60% του πιο πάνω εβδομαδιαίου μέσου όρου ασφαλιστέων αποδοχών για δικαιούχο χωρίς εξαρτώμενα, 80% για δικαιούχο με ένα εξαρτώμενο, 90% για δικαιούχο με δύο εξαρτώμενα και 100% για δικαιούχο με τρία ή περισσότερα εξαρτώμενα.

Το εβδομαδιαίο ποσό της συμπληρωματικής σύνταξης είναι ίσο με 60% του 1/52 του 1,5% του συνόλου των πληρωμένων και πιστωμένων ασφαλιστέων αποδοχών του/της συζύγου στο ανώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών.

Το σύνολο της σύνταξης (βασικής και συμπληρωματικής) δεν μπορεί να είναι λιγότερο από το 85% της βασικής σύνταξης που θα πληρωνόταν στη χήρα/ο αν ο/η σύζυγος είχε πλήρη ασφάλιση στο βασικό μέρος του Σχεδίου.

Τα κατώτατα ποσά σύνταξης από Ιανουάριο 2014 είναι τα ίδια όπως και στις περιπτώσεις συντάξεως γήρατος και ανικανότητας.

Όταν η χήρα ή ο χήρος δε δικαιούται σε σύνταξη χηρείας γιατί ο εβδομαδιαίος μέσος όρος των ασφαλιστέων αποδοχών του/της συζύγου είναι κάτω από 30% του εβδομαδιαίου ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών, τότε παίρνει ένα εφάπαξ ποσό ίσο με το 15% του συνόλου των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών του/της συζύγου στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών και 9% του συνόλου των ασφαλιστέων αποδοχών του/της στο ανώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών. Στην περίπτωση, που ο αποθανών δεν είχε συμπληρώσει την συντάξιμη ηλικία όταν πέθανε οι προϋποθέσεις εισφοράς για το εφάπαξ ποσό χηρείας, είναι να έχουν περάσει τρία χρόνια από την ημέρα ασφάλισης του μέχρι την ημέρα του θανάτου του και ο αποθανών/αποθανούσα να έχει πληρωμένες ασφαλιστέες αποδοχές στο κατώτερο τμήμα ασφαλιστέων αποδοχών ίσες τουλάχιστον με 156 φορές το εβδομαδιαίο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών. Επίσης, αν ο/η σύζυγος πέθανε αφού είχε συμπληρώσει την συντάξιμη ηλικία και ήταν δικαιούχος σύνταξης γήρατος, η προϋπόθεση εισφοράς είναι η ίδια όπως και στο εφάπαξ ποσό γήρατος.

Διευκρινίζεται ότι το εφάπαξ αυτό ποσό δεν καταβάλλεται σε πρόσωπο που δικαιούται σε κοινωνική σύνταξη.

Η σύνταξη χηρείας αρχίζει από την ημέρα του θανάτου του/της συζύγου και πληρώνεται εφ' όρου ζωής ή μέχρι που η χήρα/ο χήρος να ξαναπαντρευτεί. Σε τέτοια περίπτωση η χήρα παίρνει ένα εφάπαξ ποσό ίσο με τη σύνταξη της για ένα χρόνο χωρίς όμως την αύξηση για εξαρτώμενα.

Η ασφαλισμένη χήρα που παίρνει σύνταξη χηρείας δικαιούται να πληρώνεται ταυτόχρονα και επίδομα ανεργίας ή επίδομα ασθενείας ή επίδομα μητρότητας ή επίδομα σωματικής βλάβης. Επίσης, έχει παράλληλα δικαίωμα σε σύνταξη ανικανότητας, αν ικανοποιεί τις σχετικές προϋποθέσεις, ή όταν συμπληρώσει την συντάξιμη ηλικία, τη σύνταξη γήρατος της, με βάση τις δικές τις εισφορές.

Η αίτηση για σύνταξη χηρείας πρέπει να υποβληθεί μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα θανάτου του συζύγου.

14) Τα πρόσωπα που δικαιούνται την κοινωνική σύνταξη πρέπει να ικανοποιούν τις πιο κάτω προϋποθέσεις.

- Να έχουν συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας τους.
- Να ικανοποιούν τις προϋποθέσεις διαμονής, και
- Να μην δικαιούνται από οποιαδήποτε πηγή σύνταξη ή άλλη παρόμοια πληρωμή της οποίας το μηνιαίο ύψος να είναι ίσο ή μεγαλύτερο από το μηνιαίο ύψος της κοινωνικής σύνταξης.

Οι προϋποθέσεις διαμονής για τη χορήγηση κοινωνικής σύνταξης είναι:

- νόμιμη διαμονή στην Κύπρο, σε χώρες – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου ή στην Ελβετία, για συνολική περίοδο 20 τουλάχιστον

χρόνων από την ημερομηνία από την οποία ο αιτητής συμπλήρωσε την ηλικία των 40 χρόνων, ή

➤ νόμιμη διαμονή στην Κύπρο, σε χώρες – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου ή στην Ελβετία, για συνολική περίοδο 35 χρόνων από την οποία ο αιτητής συμπλήρωσε την ηλικία των 18 χρόνων.

Για σκοπούς υπολογισμού της περιόδου διαμονής, οποιαδήποτε περίοδος απουσίας από την Κύπρο για χρονικό διάστημα μικρότερο των δύο μηνών σε οποιοδήποτε ημερολογιακό χρόνο θα θεωρείται ως περίοδο διαμονής στην Κύπρο.

Στην περίπτωση που πρόσωπο δικαιούται από οποιαδήποτε πηγή σύνταξη ή άλλη παρόμοια πληρωμή της οποίας το μηνιαίο ύψος είναι κατώτερο του μηνιαίου ύψους την κοινωνικής σύνταξης, τότε το μηνιαίο ύψος της κοινωνικής σύνταξης είναι ίσο με τη διαφορά των δύο συντάξεων.

Το μηνιαίο ύψος της κοινωνικής σύνταξης είναι ίσο με το 81% του εκάστοτε μηνιαίου ποσού της πλήρους βασικής σύνταξης γήρατος Κοινωνικών Ασφαλίσεων, που από τον Ιανουάριο 2014 είναι €336.28. Η πληρωμή της κοινωνικής σύνταξης αρχίζει την πρώτη μέρα του μήνα που ακολουθεί τον μήνα στον οποίο αποκτάται δικαίωμα σύνταξης (π.χ. εάν δικαίωμα για σύνταξη αποκτάται στις 20 Μαρτίου, τότε η πληρωμή θα αρχίσει την 1^η Απριλίου) και τερματίζεται την τελευταία μέρα του μήνα μέσα στον οποίο το δικαίωμα σε σύνταξη παύει.

Από τον δικαιούχο κοινωνικής σύνταξης μπορεί να αφαιρεθεί το δικαίωμα της σύνταξης εάν προκύψουν οι πιο κάτω λόγοι:

- Εάν αποκτήσει από οποιαδήποτε πηγή δικαίωμα σύνταξης ή άλλης παρόμοιας πληρωμής της οποίας το ύψος είναι ίσο ή μεγαλύτερο από το ύψος της κοινωνικής σύνταξης.
- Εάν είναι εξαρτώμενος συνταξιούχου και το ύψος της αύξησης που πληρώνεται για αυτόν είναι ίσο ή μεγαλύτερο από το ύψος της κοινωνικής σύνταξης που δικαιούται.
- Εάν απουσιάζει από την Κύπρο για χρονικό διάστημα πέραν των δύο μηνών ή εκτίει ποινή φυλάκισης ή τελεί υπό νόμιμη κράτηση.

Για αυτόν ακριβώς τον λόγο υπάρχει και η υποχρέωση του δικαιούχου κοινωνικής σύνταξης, να ειδοποιεί το Τμήμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων χωρίς καθυστέρηση για οποιαδήποτε αλλαγή των συνθηκών που επηρεάζουν το δικαίωμα του στη σύνταξη.

Από το Τμήμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων δίδεται σε συνταξιούχο αύξηση για εξαρτώμενό του. Αυτή η αύξηση παύει να καταβάλλεται από την ημερομηνία που ο εξαρτώμενος αποκτά δικαίωμα σε άλλο είδος σύνταξης.

Η αίτηση για κοινωνική σύνταξη καταβάλλεται μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα που αποκτάται δικαίωμα σε σύνταξη.

Παράρτημα Γ

Ίση μεταχείριση. Οι πολίτες ενός συμβαλλομένου κράτους, οι οποίοι δουλεύουν ή ζουν στην επικράτεια του άλλου συμβαλλόμενου κράτους έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις όπως και οι πολίτες του κράτους αυτού.

Εφαρμοστέα Νομοθεσία. Με τη νομοθεσία αυτή, οι εργαζόμενοι θα υπάγονται στο Σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων της χώρας στην οποία εργάζονται ώστε να μην είναι από την μια υπόχρεοι να πληρώνουν ταυτόχρονα εισφορές στα συστήματα Κοινωνικών Ασφαλίσεων δύο συμβαλλόμενων χωρών και από την άλλη να αποφεύγεται ο κίνδυνος για μη υπαγωγή τους σε οποιοδήποτε ασφαλιστικό σύστημα.

Συνυπολογισμός περιόδων. Ο Κανονισμός 1408/71 προβλέπει τη διατήρηση των κοινωνικών-ασφαλιστικών δικαιωμάτων των διακινούμενων προσώπων έτσι ώστε τα πρόσωπα αυτά να μην τίθενται σε μειονεκτική θέση έναντι των πολιτών που δεν διακινούνται. Όπου η νομοθεσία ενός συμβαλλόμενου κράτους, προβλέπει για θεμελίωση δικαιώματος σε χρήμα και είδος τη συμπλήρωση περιόδων ασφάλισης, απασχόλησης ή διαμονής, τότε τέτοιες περιόδοι που πραγματοποιήθηκαν στο άλλο συμβαλλόμενο κράτος συνυπολογίζονται.

Σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή αρμόδιος φορέας κάθε συμβαλλόμενου κράτους προσθέτει στις δικές του περιόδους, τις περιόδους που πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με τη νομοθεσία του άλλου συμβαλλόμενου κράτους και υπολογίζει κατ' αρχή το θεωρητικό ποσό της σύνταξης σαν όλες οι περιόδοι να είχαν πραγματοποιηθεί σύμφωνα με τη δική του νομοθεσία. Στη συνέχεια καθορίζει το οφειλόμενο ποσό σύνταξης κατα αναλογία των περιόδων που πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με τη νομοθεσία και των δυο συμβαλλόμενων κρατών. Συντάξεις οι οποίες οφείλονται από το σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων ενός συμβαλλόμενου κράτους καταβάλλονται στο δικαιούχο και όταν αυτός διαμένει στο άλλο συμβαλλόμενο κράτος. Η Κύπρος έχει την πείρα στο τομέα αυτό, του συνυπολογισμού των περιόδων ασφάλισης, αφού σήμερα εφαρμόζει 14 συνολικά διμερείς συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλισης με άλλες χώρες. Οι Διμερείς Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλειας συνομολογούνται με βάση πρότυπο διατάξεων για Διμερείς Συμβάσεις που ετοιμάστηκε κατόπιν πρότασης της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Ασφάλειας.

Η εξαγωγή των παροχών. Οι συντάξεις που οφείλονται από το σχέδιο Κοινωνικής Ασφάλειας του ενός συμβαλλόμενου κράτους καταβάλλονται στο δικαιούχο και στην περίπτωση που αυτός διαμένει στο άλλο συμβαλλόμενο κράτος ή και σε οποιαδήποτε άλλη χώρα εφόσον τούτο προβλέπεται από την εσωτερική νομοθεσία του κράτους αυτού. Η νομοθεσία των Κοινωνικών Ασφαλίσεων επιτρέπει την εξαγωγή και πληρωμή συντάξεων από το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων εκτός Κύπρου συνυπολογίζοντας τις περιόδους ασφάλισης.

Η Κύπρος έχει συνολογήσει Διμερείς Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλειας με το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ελλάδα, την Αίγυπτο, τον Καναδά, το Κεμπέκ, την Αυστραλία, την Αυστρία, τη Σλοβακία, την Ελβετία, την Τσεχία, την Ολλανδία, την Βουλγαρία τη Σερβία και τη Συρία. Σημειώνεται ότι οι Διμερείς Συμβάσεις που έχει υπογράψει η Κύπρος με χώρες της Ε.Ε. έχουν αντικατασταθεί από τους Κανονισμούς 883/04 και 987/09, οι οποίοι συντονίζουν τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών.

Παράρτημα Δ

1) Σύμφωνα με το άρθρο 35(1)(β) του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμου του 2010, ασφαλισμένο πρόσωπο δικαιούται σύνταξη γήρατος από το 63ο έτος της ηλικίας του (χωρίς οποιαδήποτε αναλογιστική μείωση) εφόσον έχει συμπληρώσει (α) πληρωμένες εισφορές για τουλάχιστον 10 χρόνια (10 ασφαλιστικές μονάδες στο βασικό μέρος) και (β) σύνολο πληρωμένων και πιστωμένων εισφορών περίπου 33½ χρόνων.

Με την τροποποίηση, για την πιο πάνω ομάδα συνταξιούχων, θα ισχύει αναλογιστική μείωση του ύψους της σύνταξης γήρατος ως εξής:

- από την 1η Ιανουαρίου του 2013, ασφαλισμένοι οι οποίοι θα συμπληρώσουν την ηλικία των 63 ετών μέσα στο 2013 και ικανοποιούν τις σχετικές ασφαλιστικές προϋποθέσεις, θ' αρχίζει η πληρωμή της σύνταξης τους από την ηλικία των 63½ ετών. Αν όμως το επιθυμούν μπορεί να αρχίσει η σύνταξη τους από την ηλικία των 63 ετών μειωμένη εφ' όρου ζωής κατά 0.5% για κάθε μήνα πριν την συμπλήρωση της ηλικίας των 63½ ετών που θα άρχιζε η σύνταξη τους χωρίς μείωση (δηλ. 3% μείωση εάν αρχίσει στην ηλικία των 63 ετών).
- από την 1η Ιανουαρίου του 2014, ασφαλισμένοι οι οποίοι θα συμπληρώσουν την ηλικία των 63 ετών μέσα στο 2014 και ικανοποιούν τις σχετικές ασφαλιστικές προϋποθέσεις, θ' αρχίζει η πληρωμή της σύνταξης τους από την ηλικία των 64 ετών. Αν όμως το επιθυμούν μπορεί να αρχίσει η σύνταξη τους από την ηλικία των 63 ετών μειωμένη εφ' όρου ζωής κατά 0.5% για κάθε μήνα πριν την συμπλήρωση της ηλικίας των 64 ετών που θα άρχιζε η σύνταξη τους χωρίς μείωση (δηλ. 6% μείωση εάν αρχίσει στην ηλικία των 63 ετών).
- από την 1η Ιανουαρίου του 2015, ασφαλισμένοι οι οποίοι θα συμπληρώσουν την ηλικία των 63 ετών μέσα στο 2015 και ικανοποιούν τις σχετικές ασφαλιστικές προϋποθέσεις, θ' αρχίζει η πληρωμή της σύνταξης τους από την ηλικία των 64½ ετών. Αν όμως το επιθυμούν μπορεί να αρχίσει η σύνταξη τους από την ηλικία των 63 ετών μειωμένη εφ' όρου ζωής κατά 0.5% για κάθε μήνα πριν την συμπλήρωση της ηλικίας των 64½ ετών που θα άρχιζε η σύνταξη τους χωρίς μείωση (δηλ. 9% μείωση εάν αρχίσει στην ηλικία των 63 ετών).
- από την 1η Ιανουαρίου του 2016 και μετά, ασφαλισμένοι οι οποίοι θα συμπληρώσουν την ηλικία των 63 ετών μέσα στο 2016, θ' αρχίζει η πληρωμή της σύνταξης τους από την ηλικία των 65 ετών. Αν όμως το επιθυμούν μπορεί να αρχίσει η σύνταξη τους από την ηλικία των 63 ετών μειωμένη εφ' όρου ζωής κατά 0.5% για κάθε μήνα πριν την συμπλήρωση της ηλικίας των 65 ετών που θα άρχιζε η σύνταξη τους χωρίς μείωση (δηλ. 12% μείωση εάν αρχίσει στην ηλικία των 63 ετών).

Διευκρινίζεται ότι, η αναλογιστική μείωση θα ισχύει τόσο στην περίπτωση ασφαλισμένου προσώπου που δικαιούται την κατώτατη σύνταξη γήρατος όσο και στην περίπτωση συνταξιούχου χηρείας του οποίου ο πεθαμένος σύζυγος ή πεθαμένη σύζυγος, ανάλογα με την

περίπτωση, ήταν συνταξιούχος γήρατος. Επιπλέον, η αναλογιστική μείωση θα ισχύσει και στο επίδομα ορφάνιας που προκύπτει σε περίπτωση θανάτου γονέα που ήταν συνταξιούχος γήρατος.

2) Σύμφωνα με το άρθρο 2 του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμου του 2010, ορίζεται η ηλικία των 65 ετών ως η συντάξιμη ηλικία. Με την τροποποίηση αλλάζει ο ορισμός, έτσι ώστε η συντάξιμη ηλικία να αναπροσαρμόζεται, με τρόπο που θα καθορίζεται με Κανονισμούς, κάθε 5 χρόνια με βάση τη μεταβολή του προσδόκιμου ζωής κατά τη συντάξιμη ηλικία. Η πρώτη αναπροσαρμογή θα αντιστοιχεί στη μεταβολή του προσδόκιμου ζωής της πενταετίας 2018-2023.

3) Σύμφωνα με το άρθρο 62(1)(α) του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμου του 2010, πρόσωπο που δικαιούται σύνταξη γήρατος, ανικανότητας ή αναπηρίας και συζεί με τη σύζυγο του ή τη συντηρεί αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο, δικαιούται αύξηση στο ποσό της βασικής σύνταξής του. Με την τροποποίηση, η αύξηση για την εξαρτώμενη σύζυγο καταργείται στην περίπτωση που αυτή εργάζεται για συντάξεις με ουσιώδη χρόνο από την 1.1.2013. Τονίζεται ότι, σε τέτοια περίπτωση ο συνταξιούχος θα δικαιούται αύξηση μέχρι δύο εξαρτώμενα, όπως για παράδειγμα τα εξαρτώμενα παιδιά, ίση με 10% για τον καθένα.

4) Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του Τρίτου Πίνακα του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμου του 2010, για τη θεμελίωση δικαιώματος σε σύνταξη γήρατος, απαιτούνται 10 τουλάχιστον χρόνια πληρωμένων εισφορών (10 ασφαλιστικές μονάδες στο βασικό μέρος). Με την τροποποίηση, τα απαιτούμενα χρόνια πληρωμένων εισφορών για θεμελίωση δικαιώματος σε σύνταξη γήρατος αυξάνονται σταδιακά από 10 σε 15 τουλάχιστον χρόνια (15 ασφαλιστικές μονάδες στο βασικό μέρος) αρχίζοντας από τον Απρίλιο του 2013, βλέπε παράρτημα B11.

5) Σύμφωνα με το άρθρο 27 του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμου του 2010, πρόσωπο που συνέρχεται σε γάμο δικαιούται βοήθημα γάμου όταν ο ένας τουλάχιστον σύζυγος ικανοποιεί τις σχετικές ασφαλιστικές προϋποθέσεις. Με την τροποποίηση καταργείται η καταβολή του βοηθήματος γάμου στις περιπτώσεις με ουσιώδη χρόνο (ημερομηνία γάμου) από την 1.1.2013 και μετά.

6) Σύμφωνα με το Μέρος I του Τέταρτου Πίνακα του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμου του 2010, το ύψος του βοηθήματος κηδείας καθορίζεται σε ποσοστό 8% των ετήσιων βασικών ασφαλιστέων αποδοχών. Με την τροποποίηση, το ύψος του βοηθήματος κηδείας μειώνεται από 8% σε 5,6% των ετήσιων βασικών ασφαλιστέων αποδοχών. Η εν λόγω μείωση ισούται με 30% μείωση στο ύψος του βοηθήματος και θα ισχύει για περιπτώσεις με ουσιώδη χρόνο (ημερομηνία θανάτου) την 1.1.2013 και μετά.

7) Σύμφωνα με το Μέρος III του Τέταρτου Πίνακα του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμου του 2010, το εβδομαδιαίο βασικό και συμπληρωματικό ύψος του επιδόματος μητρότητας καθορίζεται σε 75% επί των ασφαλιστέων αποδοχών της ασφαλισμένης. Με την τροποποίηση το ποσοστό αυτό μειώνεται από 75% στο 72% για τις περιπτώσεις με ουσιώδη χρόνο από την 1.1.2013 και μετά.

8) Σύμφωνα με το άρθρο 77 του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμου του 2010, οι βασικές συντάξεις που καταβάλλονται από το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων αναπροσαρμόζονται από την 1η Ιανουαρίου κάθε χρόνου κατά το ποσοστό αύξησης του ποσού των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών και οι συμπληρωματικές συντάξεις κατά το ποσοστό αύξησης του μέσου όρου του δείκτη τιμών καταναλωτή κατά το δεύτερο εξάμηνο κάθε έτους συγκρινόμενο με το αντίστοιχο ποσοστό του δεύτερου εξαμήνου του προηγούμενου έτους. Πρόσθετα οι βασικές και συμπληρωματικές συντάξεις αναπροσαρμόζονται την 1η Ιουλίου κάθε χρόνου κατά το ποσοστό αύξησης του μέσου όρου του δείκτη τιμών καταναλωτή κατά το αμέσως προηγούμενο εξάμηνο συγκρινόμενο με το αντίστοιχο ποσοστό του τελευταίου εξαμήνου του προηγούμενου έτους. Με την τροποποίηση, οι συντάξεις δεν θα αναπροσαρμόζονται για την περίοδο 2013-2016.

Ως εκ τούτου, για σκοπούς υπολογισμού του ύψους των συντάξεων γήρατος, χηρείας, ανικανότητας, αναπηρίας και γονέως, του επιδόματος ορφάνιας και των εφάπαξ ποσών γήρατος και χηρείας των οποίων ο ουσιώδης χρόνος εμπίπτει στην περίοδο 7/1/2013 μέχρι και την 1/1/2017, το εβδομαδιαίο και ετήσιο ποσό των βασικών ασφαλιστέων αποδοχών καθορίζονται σε €172,98 και €8.995 αντίστοιχα.

9) Από την 1η Ιανουαρίου του 2014, επιβάλλεται πρόσθετη αύξηση του ποσοστού εισφοράς στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων κατά 1% επιπρόσθετα από την αύξηση του 1% που ήδη προνοείται την 1.1.2014. Συγκεκριμένα εργοδότες και εργοδοτούμενοι θα καταβάλλουν από 1.1.2014, αυξημένες εισφορές κατά 1% έκαστος, ενώ, οι αυτοτελώς εργαζόμενοι και προαιρετικά ασφαλισμένοι θα καταβάλλουν επιπλέον 2%.

Αναλυτικότερα, τα ποσοστά εισφορών για μισθωτούς διαφοροποιούνται ως ακολούθως:

- 20,2%, από το οποίο 7,8% καταβάλλεται από το μισθωτό, 7,8% από τον εργοδότη και 4,6% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2014,
- 21,5%, από το οποίο 8,3% καταβάλλεται από το μισθωτό, 8,3% από τον εργοδότη και 4,9% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2019,
- 22,8%, από το οποίο 8,8% καταβάλλεται από το μισθωτό, 8,8% από τον εργοδότη και 5,2% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2024,
- 24,1%, από το οποίο 9,3% καταβάλλεται από το μισθωτό, 9,3% από τον εργοδότη και 5,5% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2029,
- 25,4%, από το οποίο 9,8% καταβάλλεται από το μισθωτό, 9,8% από τον εργοδότη και 5,8% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2034, και

- 26,7%, από το οποίο 10,3% καταβάλλεται από το μισθωτό, 10,3% από τον εργοδότη και 6,1% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2039.

Τα ποσοστά εισφορών για μισθωτούς που καλύπτονται από επαγγελματικό σχέδιο συντάξεων χωρίς ο ίδιος να εισφέρει σ' αυτό, διαφοροποιούνται ως ακολούθως:

- 20,2%, από το οποίο 3,95% καταβάλλεται από το μισθωτό, 11,65% από τον εργοδότη και 4,6% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2014,
- 21,5%, από το οποίο 4,2% καταβάλλεται από το μισθωτό, 12,4% από τον εργοδότη και 4,9% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2019,
- 22,8%, από το οποίο 4,45% καταβάλλεται από το μισθωτό, 13,15% από τον εργοδότη και 5,2% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2024,
- 24,1%, από το οποίο 4,7% καταβάλλεται από το μισθωτό, 13,9% από τον εργοδότη και 5,5% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2029,
- 25,4%, από το οποίο 4,95% καταβάλλεται από το μισθωτό, 14,65% από τον εργοδότη και 5,8% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2034, και
- 26,7%, από το οποίο 5,2% καταβάλλεται από το μισθωτό, 15,4% από τον εργοδότη και 6,1% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2039.

Τα ποσοστά εισφορών για αυτοτελώς εργαζόμενους διαφοροποιούνται ως ακολούθως:

- 19,2%, από το οποίο 14,6% καταβάλλεται από τον ίδιο και 4,6% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2014,
- 20,5%, από το οποίο 15,6% καταβάλλεται από τον ίδιο και 4,9% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2019,
- 21,8%, από το οποίο 16,6% καταβάλλεται από τον ίδιο και 5,2% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2024,
- 23,1%, από το οποίο 17,6% καταβάλλεται από τον ίδιο και 5,5% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2029,

- 24,4%, από το οποίο 18,6% καταβάλλεται από τον ίδιο και 5,8% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2034, και
- 25,7%, από το οποίο 19,6% καταβάλλεται από τον ίδιο και 6,1% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2039.

Τα ποσοστά εισφορών για προαιρετικά ασφαλισμένους εσωτερικού διαφοροποιούνται ως ακολούθως:

- 17,1% από το οποίο 13% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 4,1% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2014,
- 18,4% από το οποίο 14% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 4,4% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2019,
- 19,7% από το οποίο 15% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 4,7% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2024,
- 21% από το οποίο 16% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 5% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2029,
- 22,3% από το οποίο 17% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 5,3% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2034, και
- 23,6% από το οποίο 18% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 5,6% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από την πρώτη Δευτέρα του έτους εισφορών 2039.

Τα ποσοστά εισφορών για προαιρετικά ασφαλισμένους εξωτερικού διαφοροποιούνται ως ακολούθως:

- 20,2% από το οποίο 15,6% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 4,6% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2014,
- 21,5% από το οποίο 16,6% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 4,9% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2019,
- 22,8% από το οποίο 17,6% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 5,2% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2024,
- 24,1% από το οποίο 18,6% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 5,5% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2029,

- 25,4% από το οποίο 19,6% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 5,8% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2034, και
- 26,7% από το οποίο 20,6% καταβάλλεται από τον ίδιο τον ασφαλισμένο και 6,1% από το Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, από το έτος εισφορών που αρχίζει κατά ή μετά την 1η Ιανουαρίου 2039.

10) Το ποσοστό επιστροφής εισφορών σε μισθωτούς που υπάγονται αναδρομικά σε επαγγελματικά σχέδια συντάξεων χωρίς εισφορές διαφοροποιείται ως ακολούθως:

- 3,85% των ασφαλιστέων αποδοχών του μισθωτού, για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2014 μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2018,
- 4,1% των ασφαλιστέων αποδοχών του μισθωτού, για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2019 μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2023,
- 4,35% των ασφαλιστέων αποδοχών του μισθωτού, για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2024 μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2028,
- 4,6% των ασφαλιστέων αποδοχών του μισθωτού, για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2029 μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2033,
- 4,85% των ασφαλιστέων αποδοχών του μισθωτού, για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2034 μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2038, και
- 5,1% των ασφαλιστέων αποδοχών του μισθωτού, για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2039.

